

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

SİHRİN MAHİYETİ VE İMKÂNI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Selim ÖZARSLAN

HAZIRLAYAN
Kürşat KAYA

ELAZIĞ – 2017

T.C
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
KELAM BİLİM DALI

SİHRİN MAHİYETİ VE İMKÂNI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Selim ÖZARSLAN

HAZIRLAYAN
Kürşat KAYA

Jürimiz, 14/04/2017 tarihinde yapılan tez savunması sonucunda bu yüksek lisans tezini oy birliği / oy çokluğu ile başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

Prof. Dr. Hulusi ARSLAN
Prof. Dr. Erkan YAR
Prof. Dr. Selim ÖZARSLAN (Danışman)

F.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun tarih ve sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ömer Osman UMAR
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET**Yüksek Lisans Tezi****Sihrin Mahiyeti ve İmkânı****Kürşat KAYA****Fırat Üniversitesi****Sosyal Bilimler Enstitüsü****Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı****Kelam Bilim Dalı****Elazığ – 2017, Sayfa: VII+100**

Merak ve korku, akıl nimetinin bahşedildiği insandaki en güçlü duygulardandır. Özellikle fizik ötesi ve doğaüstü hususlar, insanda ayrıca bir merak uyandırıcı etkiye sahiptir. Tarih boyunca dindar olsun veya dinle hiç alakası olmasın hemen her devirde, toplumlarda sihir - büyü gibi işlerle uğraşıldığını görmekteyiz. İnsanın olduğu her yerde sihir olgusuyla karşılaşmaktayız.

Sihir hususuna geçmişte daha bir teveccüh edilirken, günümüz bilim ve sanayi dünyasında da değişik yöntem ve isimlerle varlığı, güçlü bir şekilde hissedilmektedir. İyi veya kötü, değişik amaç ve niyetlerle insan sihirle münasebet içerisinde. O halde sihrin tam olarak neyi ifade ettiği belirlenmeli ve insanların ne ile karşı karşıya olduğu söylenebilmelidir. Çünkü birçok çevre tarafından rahatlıkla kullanılan bu mesele, bir inanç problemi olarak karşımızda durmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sihir, Büyü, Tılsım, Mucize, Keramet

ABSTRACT**Master Thesis****The Nature and Possibility of Magic****Kürşat KAYA****The University of Firat****The Institute of Social Science****The Department of Basic Islamic Science****Kalam Science****Elazığ – 2017, Page: VII+100**

Worry and fear, the human mind is endowed with the blessing of one of the most powerful emotions. Particularly transcendent or supernatural matters, people also have an intriguing effect. Throughout history, whether religious or listen to almost any speed you have nothing to do with magic in society - we see that work like magic to affordable. We are faced with the fact that man's magic everywhere.

Magic points in the past more than a favor while, in today's world of science and industry in different ways with the names and presence is felt strongly. Good or bad, it is in human relations with different intents and purposes, magic. So what magic should be fully determined and stated that people should be able to say what is faced with. Because these issues can easily be used by many environmental, confronts us as a faith problem.

Keywords: Magic, Spell, Talisman, Miracle, Oracle

İÇİNDEKİLER

ÖZET	II
ABSTRACT.....	III
İÇİNDEKİLER	IV
ÖNSÖZ	VI
KISALTMALAR	VII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SİHRİN MAHİYETİNİN BELİRLENMESİ.....	6
1.1. Sihir İle İlgili Kavramlar	6
1.1.1. Mucize	6
1.1.2. Keramet	11
1.1.3. Kehanet.....	13
1.1.4. Feraset.....	15
1.1.5. İstidraç	17
1.1.6. Tılsım.....	18
1.1.7. Nazar.....	20
1.2. Sihrin Mahiyeti, Nitelikleri, İmkânı, Etkisi	24
1.2.1. Sihrin Mahiyeti	24
1.2.2. Sihrin Nitelikleri	27
1.2.3. Sihrin İmkânı	30
1.2.4. Sihirdeki Amaç	32
1.2.5. Sihrin Etkisi	35

İKİNCİ BÖLÜM

2. SİHİR FAALİYETLERİ VE İSLAM'IN SİHRE BAKIŞ AÇISI	38
2.1. Sihir ile Uğraşanlar	38
2.2. Yapılış Türü İtibariyle Sihirler.....	41
2.3. Sihirden Korunma Yolları.....	51
2.3.1. Sihre Kapılmamak Adına Yapılanlar	51
2.3.2. Sihre Kapıldığı Düşünümlere Yapılanlar	54
2.3.2.1. Nüşre	55
2.3.2.2. Rukye	57

2.3.2.3. Muska.....	60
2.4. İslam Dini'nin Sihre Bakışı.....	63
2.4.1. Kur'an'a Göre Sihir	66
2.4.2. Hadis ve Sünnette Yer Alan Sihir	71
2.4.3. Kelamcıların Sihre Bakışı.....	78
2.4.4. Sihrin Hükümü	80
SONUÇ	87
KAYNAKÇA.....	94
EKLER	99
Ek 1. Orijinallik Raporu.....	99
ÖZGEÇMİŞ	100

ÖNSÖZ

Sihir meselesi, insanın korkmasına rağmen hiçbir zaman kendini alamadığı konulardandır. Sosyal, ekonomik veya kültürel seviyesi birbirinden çok farklı, hatta tamamen zıt insanların, bulunduğu konuma bakmaksızın sihirle irtibatlı olması konuyu daha bir cazip hale getirmektedir. İşin diğer bir yanı ise; hem dindar çevrelerin, hem de dindar olmayan insanların da sihirle ilgili olmalarıdır. Sihirle uğraşan veya ilgilenen kişinin niyetini sorgulamaktan ziyade, sihrin imkânını, sihirdeki amacı ve ne gibi ihtiyaçlarla hayatımıza sokulduğunu incelemek istemekteyiz. Yine amacımız; ortaya bir hüküm koymaktansa, konunun anlaşılabilir olmasını sağlamaktır. Çünkü hangi çevreden olursa olsun her insanın, sihirle ilgili kendine bir zemin bularak hareket etmesi, konunun az bilinir olduğundan kaynaklanmaktadır.

İnsanlar sihirle ilgili fazla konuşmazlar ve konuşulması taraftarı da değildirler. Çünkü merak edildiği kadar saygıyla karışık korkulan bir husustur. Okumayı ve araştırmayı pek tercih etmememiz, bize kulaktan duyma bilgileri daha bir kıymetli kılmaktadır. Sihir gibi toplum hayatı içinde çok da yer bulmayan fizik ötesi işler, cehalet ve merakın da etkisiyle tabiri caizse yer altına çekilmiştir. Kendini daha elit hissetmek isteyenler ise bu korku ve meraklarını, çağımıza uydurulmuş isimlerle, gizemli ve bilimselmiş gibi gösterme yoluna gitmişlerdir.

Her ne isimle anılırsa anılsın sihir meselesi, kendine ait değişik teknik ve yöntemleriyle tarih içerisinde sürekli yer bulmuş, çok farklı çevrelerden müşterisi olan, inancın da üzerinde hükümler verdiği önemli bir konudur. Hatta bir ilim dalı ciddiyetinde ele alınması gereken, karmaşık bir yapıya da sahip olduğunu söylemek gerekir. Sihrin ne olduğunu açıklayabilmek, ona olan ilgiyi belki de azaltacaktır. İnsanların açıklayamadığına karşı olan zayıflığı, sihir hususunda da kendini göstermiş olabilir. Çalışmamızın bir nebze de olsa, konuya bir bakış açısı kazandırmasını dileriz. Bu uzun maraton esnasında fedakârlığını hiç esirgememiş olan sevgili aileme, fikir ve tavsiyeleriyle bana yön veren başta danışmanım Prof. Dr. Selim ÖZARSLAN olmak üzere tüm hocalarıma teşekkürlerimi bir borç bilirim. Başarı Allah'tandır.

KISALTMALAR

A.g.e.	: Adı Geçen Eser
A.s	: Aleyhi's- Selam
AÜİFD	: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
B.	: Bin, Oğlu
B.s.	: Baskı
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviri
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
Hz.	: Hazreti
Mad.	: Maddesi
Md.	: Maddesi
MEB.	: Milli Eğitim Bakanlığı
S.	: Sayfa
S.a.v.	: Sallallahu Aleyhi ve Sellem
T.y.	: Tarihi Yazmıyor
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
Trc.	: Tercüme
Trs.	: Tarihsiz
Vb.	: Ve Benzeri
Vs.	: Ve Saire
Yay.	: Yayınları

GİRİŞ

İnsanı sadece maddi bir âlem içerisinde düşünmek, onu kısıtlama ve ona haksızlık olacaktır. Kendi içinde bir âlem olan insanda dahi, maddi ve manevi yön bulunurken, şu koskocaman yaşlı dünyamızı, görünene hapsetmemek gerekir. İnsan kendini bilmeye başladığından beri etrafı ile bağ kurmuş ve bilgisini hep daha ileriye taşımıştır. İşte tam bu noktada insan, maddi varlığın yanı sıra başka şeylerin de olduğu farkındalığına ulaşmıştır. Fizik ötesi, harika veya olağanüstü denebilecek deneyimler, kurallar ve yöntemlere bağlanarak bir ilim dalı haline getirilmiş ve insanlığın hizmetine sunulmuştur. Bilimsel verilerin somutluğunun aksine ilmi bilgiler ise, daha akli ve göreceli halde olmuşlardır. İlim alanında yer alan ilahiyat içerisindeki birçok hususun üzerinde birlik sağlanamaması ve bazen taban tabana zıt fikirlerin ortaya konması da bundan kaynaklansa gerektir.

İnsanların bilinmeyene karşı duyduğu merakı, bunlara zaafı, onları bu tür işlerle daha içli dışlı olmaya itmiştir. Tarih boyunca güç veya zenginlik gibi olumlu şeylere ulaşmak adına, bazen de karşısındakinin kötülüğünden korunmak veya onun kötülüğünü sağlamak için olası tabiatüstü güçlerden yardım alma isteği ve teşebbüsü her zaman olmuştur. Başvurulanlardan biri de sihir hususudur. Kişi veya kişileri, amacı doğrultusunda illegal bir şekilde tabiatüstü güçlerle etkileme çabası sihir olarak adlandırılmaktadır. Neredeyse ilk insana kadar ulaşabilecek kadar köklü olan bu mesele, toplumda çok da fark edilmeksizin her zaman insanın ilgi alanında olagelmıştır. Zaman ilerledikçe insanlar değişmiş, ilgi ve ihtiyaçlar farklılaşmıştır. İnsanlar da sihir yöntem ve tekniklerini buna göre uyarlayarak devam etmesini sağlamışlardır. Bu anlamda sihre, gaybi bir sorun gibi bakmak yerine, ilmi bir mesele gibi yaklaşmak, konunun anlaşılması ve çalışmanın fayda getirmesi açısından önemlidir.

Sihir konusunda bilinmesi gereken hususlar ele alınırken, bu mesele hakkında yapılmış olan çalışmalar incelenerek bir tekrara düşülmemesi hedeflenmiştir. Üzerinde mutabakat sağlanabilecek bir tanımlama ve betimleme yapılmaya çalışılmıştır. Sihrin benzerlerinden özellikli yönleriyle ayırt edilmesi benimsenmiştir. Bir şeyin ne olduğunu ortaya koymazdan önce bu konu hakkında konuşmanın anlamsızlığına düşmemek adına, sihrin ne olduğu açıklanmaya amaçlanmış ve temel nitelikleri ile ortaya konulmuştur. Sihir gerçekliğinin olup olmadığı, ne amaçla kullanıldığı ve ne imkâna sahip olduğu

anlatılmak istenmiştir. Sayısızca insanın tarih boyunca ki teveccühünü, bu işe girişmelerini bir anlam çerçevesine oturtmaya çalıştık.

Sihir tarihi süreci kronolojik bir şekilde incelenmiştir. Sihir adına kimlerin, ne gibi şeylerle insanlara hitap ettiği araştırılmıştır. Başlıca yöntem ve teknikler konu edinilmiştir. Niyet okuyuculuk yapılmadan veya önyargıya düşülmeden sihirdeki genel amaç ortaya konulmaya çalışılmıştır. İnsanların sihirden korunma yolları da konumuz dâhiline alınmıştır. Çalışmamızın son bölümü İslam inancının konuya yaklaşımı ve sihirle ilgili hükümlerine ayrılmıştır. Öncelikle ilk kaynağımız olan Kur'an-ı Kerim'in sihir meselesine bakışı ve verdiği hükümler belirtilmiştir. Sihir bahsi geçen her ayet tek tek incelenmeye ve bu konudaki bilgilere ulaşılmaya gayret edilmiştir. Arkasından Peygamber efendimizin sihirle ilgili hadisleri ve yaşantısındaki sihirle ilgili sünnet mercek altına alınmıştır. Sadece olaylara ve sözlere yer vermeyerek, bunların izahı hakkında yapılmış olan çalışmalara da göz atılmıştır. Din ve bilim adamlarının konuyla alakalı düşünceleri ve yaptığı çıkarımlar da çalışmamızda yer bulmuştur. İslam öncesi ilahi ve beşeri dinlerin, inançların konuya yaklaşımlarına da yer verilmiştir. Her türlü kesimin, her inançtaki kişinin okuyabilmesi ve yararlanabilmesi adına olabildiğince objektif ve tarafsız davranılmaya özen gösterilmiştir. Sonuç kısmında ise elde edilen verilerin toplamı, genel ifadelerle sunulmaya çalışılmıştır.

Bir meseleyi ele aldığımızda en önemli ve zor olanı, o konuyu tam anlamıyla tanımlayabilmektir. Çünkü meselenin genel hatlarının çizilmesi ve aynı zamanda içeriğinin tamamı ile verilebilmesi neredeyse imkânsız görülmektedir. Hele elimizde verilerle ortaya konamayacak bir şey varsa iş daha bir karmaşık hale gelmektedir. Sihir konusu da bunlardan biridir. Sihir; şaşırtıcı etki yapma, bir şeyi ters düz etme, bir şeyin şeklini değiştirme veya onu değişik bir şeymiş gibi gösterme işidir.¹ Ayrıca sihir için sebebi belli olmayan ve eşyanın hakikatının dışındaki yanıltma, göz boyama, aldatma şeklinde cereyan eden işler tarifi de yapılmaktadır.² Göz yanılsamasının veya kişiye öyleymiş gibi gelmesinin günlük hayattaki değişik tezahürleri için de sihir kelimesinin kelime kökünden türetilmiş olan ifadelerin kullanıldığına şahit olmaktayız. Örneğin “seher” vaktinde ortalıktaki karanlığın nesneleri algılamadaki yanıltıcı etkisinden dolayı vakit bu isimle anılmıştır. Ramazan ayında oruç tutmak için geceleyin kalkarak yenen

¹ Doğan, Mehmet, *Büyük Türkçe Sözlük*, Rehber Yay., Ankara, 1990, s. 149

² İbn Manzûr, Ebi'l-Fadl Cemaleddin Muhammed b. Mükerrrem, *Lisanu'l-Arab*, Dâru's -Sadr, Beyrut, 1994, c.4, s. 348-349 ; Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, Azim Yay., İstanbul, 2013, c. 1, s. 358

yemek için aynı kökten gelen “sahur” kelimesi kullanılmaktadır. Çünkü gece karanlığı çökmüş ve gizlice yenen bir yemek söz konusudur. Olaylara sadece sofrada bulunanlar şahittir, dışarıdaki orada ne olup bittiğini, nelerin yendiğini bilmez. Sihirbaz da numaralarını bilir ama karşıdaki vatandaş olayın farkında değildir. Yine aynı mantıkla soluk borusu veya akciğer gibi bazı iç organları için de “sahr-suhr” kelimelerinin kullanıldığını görmekteyiz. İç organlarımız dışarıdan görülmemekte, gizli vaziyettedir. Açıp bakan veya dışarıdan kontrol eden kimse, işin ehli ise muhakkak ki bir şeyler anlamaktadır. Ancak konuyla alakası olmayan kişi için hiçbir şey ifade etmez.

Terim olarak sihir, bilinmeyen bir sebeple bir şeyi başka bir mahiyete çevirmedir. Bazı söz veya fiillere başvurmak suretiyle olağanüstü bir sonuç elde etme tarzıdır.³ Birçok âlim sihir hususunda görüş bildirmiştir. Örneğin Kâtip Çelebi; sihrin feleklerin durumuna, yıldızların konumlarına göre her birinin yeryüzündeki olaylarla ilişkili olduğunu düşünmektedir. Bunların özel bir şekilde garip fiillere, acayip işlere vesile olduğunu söylemektedir.⁴ Bu konuda yeri geldikçe düşünürlerin fikirlerine ilgili bölümlerde yer verilecektir. Sihir kadar bu işi icra edenler de önem arz etmektedir. Sihir meselesinde kendisini ustalaştırmış kimseler vardır ki bunlara sihirbaz denir. Sihri sihirbazdan bağımsız düşünmek eksik ve yanlış olur. Dilimizde sihir ile büyü genelde aynı anlamda kullanılmaktadır. Fakat uygulayıcılarına bakıldığında sahalarının birbirinden ayrıldığı gözlenebilmektedir. Sihir, kişinin içinde yaşadığı doğal çevrede tek başına söz geçirip sahip olamadığı veya önleyemediği yarar ve zararlar konusunda, inandığı birtakım üstün güçlerle temas kurup onları yardıma çağırması suretiyle bu amaçlarına ulaşma gayreti demektir. Bu işi bazen bireylerin kendileri yaparken, çoğunlukla da etkili güçlerle temas halinde olduğuna inanılan bazı kimseler aracı olarak kullanılmıştır.

Kaynaklar, sihrin tarihini milattan öncesi binlerce yıl geriye götürmektedir. Nitekim kutsal ve edebi metinler, mağaraların duvarlarına yapılmış olan resimler ve papirüsler tarih boyunca hemen her toplumda onun mevcut olduğunu kanıtlar mahiyettedir. Hatta sihri Hz. Âdem’e kadar götüren bir görüşün olduğunu da belirtmek gerekir. İlim adamları geçmişten günümüze sihrin gerçekliği, din ve bilim ile ilişkisi, tesiri konularında birbirinden farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Eski çağlardan beri

³ Tehanevi, “sihir” mad., *Keşşafu Istılahati'l-Fünun*, Kalkuta, 1862'den ofset, İstanbul, 1984.; Ragıb İsfahani, “sihir” mad., *Müfredatu Elfazi'l-Kur'an*, neşir: Nedim Meral, Beyrut, trs.

⁴ Katip Çelebi, Mustafa b. Abdullah Hacı Halife, *Keşfu'z-Zunun*, Tarih Vakfı Yurt Yay., Ankara, 2007, c. 2, s. 980–981

insanlar değişik yöntemleri kullanarak bu sanatı icra etmişlerdir. Örnek olarak insanları hipnoz etme faaliyetlerini, buhur ve benzeri şeyleri kullanarak yıldızları, cinleri veya daha başka güçleri yardıma çağıran cahiliye Araplarının yaptıkları sihirleri gösterebiliriz. Bu anlamda sihir, bir kültürel realitedir. Ancak onun realite oluşunu, etkisinin de bir hakikat olması olarak değil, devamlı başvurulmuş bir yöntem oluşu tarzında anlamalıdır. Sihrin insanlığın en eski meşguliyetlerinden biri olduğunu söylemek mümkündür. Misal olarak insanların atalarından biri olan Hz. Nûh'un, Kur'an'da halkı tarafından sihirbaz olduğu ve sihirbazlık yaptığı ithamı ile karşı karşıya bırakıldığı anlatılmaktadır.⁵ Bu da göstermektedir ki ilk zaman insanlarından olan Nuh kavmi sihri bilmekte ve onunla meşgul olmaktadır. Yine eskilerden olan Hz. Musa'nın kavminde sihir meşguliyeti çok daha yaygındır. Halkın çoğunluğu da sihir işlerine merak, korku ve saygı duymaktaydı. Firavun'un bundan yararlanarak, firavunluk iddiasını ayakta tutmak adına yanında bir sihirbazlar topluluğu barındırdığı bilinmektedir. Hz. Musa'nın bu sihirbazlar ve onların sihir oyunları ile mücadelesi de Kur'an'daki kıssalardan bir tanesidir.⁶

Sihir kavramı farklı şekillerde anlaşılmış ve tarif edilmiştir. Kur'an'da sihir kelimesi; aldatma⁷, gerçeklikten yüz çevirme⁸, seher vakti⁹, mecnun¹⁰, normal bir insan¹¹ ve bilgili-âlim kimse¹² anlamlarında kullanılmıştır. Hadislerde geçtiği üzere ise; gıda¹³, vakit¹⁴, iç organ¹⁵, akıllıca açıklamada bulunmak¹⁶ şeklinde müspet ve menfi anlamlarda kullanılmıştır. Sihir ıstılahta; “Tabiatüstü âlem ile bağ kurarak yahut kendilerinde gizli güçler bulunduğuna inanmak suretiyle bazı nesneler kullanarak yapılan işler”¹⁷ şeklinde tarif edilmiştir. Sihrin daha çok bir güç gösterisinde bulunmak, çıkar sağlamak ve toplumda hâkimiyet kurmak için uygulandığı anlaşılmaktadır.¹⁸

⁵ Araf, 7/ 60

⁶ Taha, 20/ 65–73

⁷ Bakara, 2/ 102

⁸ Mu'minûn, 23/ 89

⁹ Âli İmrân, 3/ 17; Kamer, 54/ 34

¹⁰ İsrâ, 17/ 41, 101

¹¹ Şuara, 26/ 153, 185

¹² Zuhuruf, 43/ 49

¹³ Buhârî, *Savm*, 20; Müslim, *Siyam*, 45; Tirmîzî, *Savm*, 17

¹⁴ Buhârî, *Teheccüd*, 7; Enbiyâ, 38; Müslim, *Müsafirîn*, 132; Ebû Dâvud, *Savm*, 17; *Müsned*, c. 3, s. 44

¹⁵ Buhârî, *Cenâiz*, 96; *Nikâh*, 104; Müslim, *Fedâilü's-Sahâbe*, 85

¹⁶ Buhârî, *Tıb*, 51; *Nikâh*, 47; Müslim, *Cuma*, 47; Ebû Dâvud, *Edep*, 86–87; *Müsned*, c. 1, s. 269, 273, 309; İbn Hacer, Şihabuddin Ahmed b. Ali el Askalani, *Fethu'l-Bari Sahihi Buhari Şerhi (I-XV)*, Trc.: Komisyon, Polen Yay., İstanbul, 2010, c. 21, s. 370

¹⁷ *Şâmil İslam Ansiklopedisi*, Şamil Yay., İstanbul, ty., c. 1, s. 260.

¹⁸ Özervarlı, M.Sait, “Harikulade” mad., *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 16, s. 182.

Burada en dikkat çekici husus ise, hemen her tanımlamada, klasikten dışarı çıkmama tercihinde bulunulmasıdır. Hâlbuki burada anlamın olabildiğince ortaya konması beklenmektedir. Tanımlamalarda karşımıza çıkan “bilinmeyen-gizli-bazı güç” ifadeleri, üzerinde durduğumuz kelimenin sır perdesini aralamakta veya kaldırılmakta bize yeterli gelmemektedir. İnsanlar bu tereddüt ve korkularından sıyrılmak, bir şeye sığınmak ister. Sağlıklı bir birey için tatmin edici açıklamalar gerekmektedir. Bu noktada din, sığınılacak şeyin ancak Allah olduğunu söylemektedir. Tüm inanışların içerisinde sihir ile ilgili hükümleri görmek mümkündür. En nihayetinde İslâm Dini’nde de sihir yerini almış durumdadır. Kur’an ve sünnet, sihir konusunda Müslümanlara rehberlik etmektedir. Toplumda genellikle şehir efsanesi gibi dolaşan, söylentiden ileri geçmeyen sihir olayları, korku ve merakla karşılanmaktadır. Sihir meselesi akait sahasına girdiği için önem de arz etmektedir. Tüm bunların açıklığa kavuşturulması dini, ilmi ve insani bir sorumluluk olarak ortada durmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SİHRİN MAHİYETİNİN BELİRLENMESİ

1.1. Sihir İle İlgili Kavramlar

1.1.1. Mucize

Sihir ile birbirine çok karıştırılan, mana ve içerik olarak en yakın bulunan kavram mucizedir. Çünkü insanlar, her iki olay karşısında da nasıl olduğuna anlam verememe, aciz kalma ve söyleyecek söz bulamama durumuna düşmektedir. Başa gelen veya ortaya çıkan şey, izahı ve inkârı mümkün olmadığından, en bilinen şeye yorulmaktadır. Bu anlamda peygamberlerin göstermiş oldukları mucizeler, inkârcılar tarafından genelde sihir olarak nitelendirilmiştir. Zaten hemen her peygamberin, tebliğ için gelmiş olduğu toplumda bazı kesimler tarafından sihirbazlık ithamıyla karşı karşıya bırakıldığını görmekteyiz. Bu bakımdan birbiri yerine kullanılan iki kelimeden biri olan mucizenin ne olduğunu ortaya koymakta fayda vardır. Mucize kelimesi “güçsüz kılan harika olay” anlamına gelir.¹⁹ Kelimenin sonundaki “te” harfinin sıfattan isme geçiş veya mübalağalı anlatım olmasından geldiği ifade edilmektedir.²⁰

Mucize; insanların ibret alması, karşıdakine iddiasını kanıtlama gibi amaçlarla Allah tarafından peygamber üzerine bahşedildiğine inanılan bir harikadır.²¹ İslam inancına göre risaletlerini ispat için peygamberlerden sadır olan olağanüstülüklerle mucize, veli kullardan meydana gelmişlerine keramet denmektedir.²² Mucizede herkese karşı bir meydan okuma ve karşısındakini aciz bırakma vardır. Ehli Sünnet âlimleri mucizeyi, diğer harikalardan ayıran unsur ve şartları dikkate alarak çeşitli ifadelerle tarif etmişlerdir. Buna göre mucize; peygamberin kendisini ispat edebilmesi için Allah’ın izniyle meydana getirdiği olağanüstü üstü hadiselerdir.²³ Bu manada mucizeler peygamberliğin bir belgesi niteliğindedir. Peygamberlerin kendisinden olan, bir mucize gösterme yetisi yoktur. Bu bazen hiç beklemedikleri anda Allah’ın yardımı olarak

¹⁹ Özarslan, Selim, *İslam Esasları*, Nobel Yay., Ankara, 2013, s. 101

²⁰ Yar, Erkan, *Sistemik Kelam*, Ünite: 12 Elçilik İlmi, s. 11

²¹ Kara, Mustafa, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergah Yay., İstanbul, 1982, c. 5, s. 85

²² Karaçam, İsmail, *Sonsuz Mucize Kur’an*, Çağ Yay., İstanbul, 1987, s. 22-57

²³ Taftazânî, Sadeddin, Mesud b. Ömer b. Abdillâh, *Şerhu'l-Akâid*, (Kelam İlmi ve İslam Akaidi içinde orijinal metin), Haz. Süleyman Uludağ, İstanbul, 1991, s. 459-460; Diğer tarifler için bkz. Cürçânî, Seyyid Şerif Ali b. Muhammed, *Şerhu'l-Mevâkıf*, çev.: Ömer Türker, Kırk Gece Yay., İstanbul, 2010, s. 177; el-Cezirî, *Tavdîhu'l-Akâid*, s. 140

ulaşı²⁴, bazen de peygamberi o an sıkıştıranların peygamberden mucize göstermesini istemeleriyle zuhur eder. Bunların hepsi Allah'ın izniyledir.²⁵ Normal ve sıradan bir insanın mucize gösterme yetisi, gücü ve kudreti yoktur.

Hemen her peygamberden, insanlar kendilerine mucize göstermelerini istemişlerdir. Çünkü kendilerinin peygamber tarafından aldatılmak istendiği, anlatılanların da yalan ve masaldan ibaret olduğunu savunmuşlardır.²⁶ Ayetler göstermektedir ki Allah, bu durum karşısında elçisinin geri durmamasını ve meydan okumasını emretmektedir. Allah'tan gelenin ilahi oluşu, insanının buna benzer bir şeyi getiremeyeceği gerçeğini taşımaktadır.²⁷ Ayrıca Kur'an'da anlatılan kıssalar yine göstermektedir ki mucize sergilense dahi bu, insanlara kesin bir inanma vesilesi olmamaktadır. İnanmayanlar bu tür mucizeleri sihir ve aldatmaca nevinden görerek inançsızlıklarını sürdürmektedir.²⁸ İnsanlar kendilerinin mucize gösterememelerinden mütevellit, mucize karşısında meraklı ve isteklidirler. Ancak geçmişten gelen inançlarını da anlamadıkları bir harika karşısında çabucak terk etmeyi reddetmişlerdir.

Kur'an-ı Kerim'de tekil olarak geçen "ayet" kelimelerinin neredeyse tamamı "mucize, belge, delil" manasında kullanılmıştır. Örneğin Hz. Salih'in kavmi Semud'a verilen deve bir mucize idi, kavmi deveyi kesince helak olmuştur.²⁹ Hz. Musa'nın asasının yılan gibi olması³⁰, elini koltuğunun altından çıkarınca elinin parlaması³¹, tufan, çekirge³² gibi onun dokuz mucizesi³³ anlatılmaktadır. Hz. İsa'nın çamuru kuş şekline getirip ona üflemesiyle çamurun kuş olması, Allah'ın izniyle ölüleri diriltmesi³⁴, ona ve topluluğuna gökten sofranın indirilmesi³⁵ vardır. Hz. Eyyub'un taştan su çıkartarak bundan içmesi ve yıkanmasıyla şifa bulması³⁶, ayrıca peygamberimizin miraç hadisesi kendi yaşadıkları harikalıklar olarak görülebilir. Lut, Semud, Âd kavimlerinin helak edilmeleri, tufanla Hz. Nuh'un kavminin helaki³⁷ ise tabii afetler olarak

²⁴ Kasas, 28/ 31–32

²⁵ Mü'min, 40/ 78

²⁶ Furkan, 25/ 4–5

²⁷ Bakara, 2/ 23–24

²⁸ Ra'd, 13 / 31

²⁹ Araf, 7/ 73; Hud, 11/ 64, İsrâ, 17/59; Şuara, 26/ 155

³⁰ Neml, 27/ 10

³¹ Neml, 27/ 12

³² Araf, 7/ 133

³³ İsrâ, 17/ 101

³⁴ Al-i İmran, 3/ 49

³⁵ Maide, 5/ 112–115

³⁶ Sad, 38 / 42

³⁷ Hud, 11/ 37

nitelendirilebilir. Hz. Davud'un zırh yapımı³⁸, Belkıs'ın tahtının Hz. Süleyman'ın ayağına getirilmesi ilme bağlanabilir. Ancak Hz. İbrahim'in, atıldığı ateşte yanmaması, Hz. Musa'nın Kızıldeniz'i asasıyla yarararak halkını kurtarması ve buna benzer olağanüstü ve tabiatüstü işler, mucize olarak anılabilecek durumdaki olaylardandır.

Peygamberimize Kur'an'dan başka bir mucizenin verilmediğini bazı ayetler³⁹ öne sürerek kanıtlama çabasında olan görüşler bulunmaktadır. Ancak genel düşünce ise peygamberimizin birçok mucizesinin olduğu yönündedir.⁴⁰ Örneğin peygamberimiz hicret esnasında evinden çıkarken evinin etrafını çevreleyen insanlara görülmeden çıkabilmiştir. Yolda ise mağarada kısırılmışken Allah'ın lütfü ile katledilmekten kurtarılmıştır.⁴¹ Hendek Savaşı sırasında rüzgârın etkisi ve görülmeyen orduların yardımı ayette konu edinilmiş, Beni Kureyza Yahudilerinden kurtulma bahsine de yer verilmiştir.⁴² Bedir Savaşı'nda, inkârcıların Müslüman ordusunu kendilerinden iki kat fazla gibi algılamaları⁴³ söz konusu olmuştur. Yüce Allah elçisini, bir gecede kat edilmesi mümkün olmayan mesafelerde dolaştırarak manevi bir eğitim almasını sağlamıştır.⁴⁴ Tüm bunları Allah'ın seçmiş olduğu kuluna ilahi takviyeleri olarak görmek de mümkündür. Nitekim vahyin muhatabı olarak görevlendirilmiş elçi, ne yapacağını bilemediği imtihanlarla karşılaşmıştır ve onun da mahcup kalmaması gerekmektedir. Bu kişi insanlık için seçilmiş son peygamber olunca, üzerindeki korumanın üst seviyede olması aklen normal karşılanmaktadır.

Mucize, Allah'tan başkasının güç yetiremeyeceği bir şey olmalıdır. Aksi durumda aciz bırakma özelliği ortadan kalkar. Bir âdemoğlunun bir şekilde yapabileceği şey, ne kadar muhteşem sunulsa dahi mucize niteliği taşımaz. Olağanüstü, tabiat kanunlarına aykırı veya bunun üzerinde bir hal gerçekleşmelidir. Eldeki asanın yılanı dönüşmesi veya parmaklarının arasından pınarlar akarcasına su fışkırması gibi bir harika ortaya çıkmalıdır. Örneğin peygamber, Allah'ı şahit tutarak ve O'nun izniyle olduğunu ifade ederek suyu alenen zeytinyağına dönüştürdüğünde bunun adı mucize olur. Söylenilen şeyin aynısının vuku bulması ve denildiği vakitte gerçekleşmesi de bir o kadar mühimdir. Mucizeler, ilmi gerçeklerle ve bilimsel verilerle izah edilemeyen

³⁸ Enbiya, 21/ 80

³⁹ Ankebut, 29/ 50–51; İsra, 17/ 59

⁴⁰ Al-i İmran, 3/13

⁴¹ Tevbe, 9/ 40

⁴² Ahzab, 33/ 9, 26

⁴³ Al-i İmran, 3/ 13, 123–127; Enfal, 8/ 9–13, 42–44

⁴⁴ İsra, 17/ 1

durumlardır. Bazı durumlar ilk bakışta insanlar tarafından benzeri yapılamayacak olaylar gibi gelebilir, ancak incelendiğinde mucize değillerdir. Misal olarak hiç kimsenin bir peygamber gibi eline bir asa alarak yerden su çıkarma gücü yoktur. Ancak taşlar kırılıp toprak kazılarak yerden su çıkarılması mümkündür. Burada bir inkârdan ziyade, bazı yaşanmışların mucize olmama olasılığını, yani meydan okuma özelliği taşımayabileceğini anlatmak istemekteyiz. Olağanüstü gibi gelen olaylar, zamanla fizik kanunları ile açıklanabilecek olaylar haline gelebilir. Bu durum peygamberlerin mucize göstermediği fikrini değil, her olan şeyin mucize olmadığını ortaya koymaktadır.

Mucize Allah'ın fiili olmalıdır, netice itibariyle de öyledir. Nitekim mucizelerin Allah'ın katından olduğunu bildiren ayetler mevcuttur.⁴⁵ Mucizenin peygamberin elinden çıkması, bu fiilin sahibinin Allah olduğu gerçeğini değiştirmez. Mucize bir harika olmalıdır. Örneğin güneşin doğması, yağmurun yağması gibi hadiselerde anormal bir durum yoktur. Dolayısı ile bir meydan okuma veya aciz bırakma iddiası da söz konusu değildir. Hâlbuki mucizeden, bilinenin ötesine geçerek bir şaşırtma ve aciz bırakma beklenmektedir. Gösterilen mucizeye itiraz edilememesi veya yapılanın bir izahı olamamalıdır. Karşıdaki ne diyeceğini bilmekten aciz kalıp susup kalmalıdır. Tabi itiraz için akla ve fikre ihtiyaç duymayanların bir şekilde izaha gittikleri veya bunu sihir olarak nitelermeleri söz konusu olmuştur. Ancak birçok olayda ise mucizenin, söze son noktayı koyan ve karşısındakini suskunluğa gömen bir etkisi olmuştur. Mucizenin herkesçe ve açıkça peygamberden geldiği onaylanmalıdır. Çünkü böyle bir açıklık ve aleniyet icazın etkisini kuvvetlendirmektedir. İnkârda ısrar edenlerin bu tarz açık gösterimlerde dahi bir tür sihir ile karşı karşıya oldukları savunması ile uzaklaştıkları ve mucizeye karşı bir tavır sergileyebildikleri Kur'an'da yer alan hususlardandır.⁴⁶ Tüm mucizelere rağmen peygambere iman etmeyen kimseler, imandan hiçbir nasipleri olmayanlar olarak görülmektedir.⁴⁷ Bunlar için de yapılabilecek herhangi bir akliselim tutum kalmamış demektir. Zaten bu gibi kişiler için üzülen peygamberin de ilahi mesajlarla teskin edilerek herkesi doğruya getirebilmenin imkânsızlığı dile getirilmiştir.

Mucizede ne söylenmişse o gerçekleşmelidir. Aksi durumda bir harikuladelik dahi meydana gelse bu, mucize sayılamaz. Peygamberin ayı ikiye bölme iddiasında bulunduğunu, buna azmettiğinde ise bunun yerine güneşin doğmasına sebep olduğunu düşünelim. Böyle bir durum, inanmayanlar için bir iman sebebi olmaktan ziyade

⁴⁵ Enam, 6/ 37, 109; Ankebut, 29/ 50

⁴⁶ Örneğin Ra'd, 13/ 31

⁴⁷ Enam, 6/ 125

inkârlarını güçlendirecektir. Ortaya çıkan şey, bu kimselerin elinde peygamberi artık dikkate almamaları için bir koz meydana getirecektir. Mucizenin kaza eseri veya rastlantı olarak gerçekleştiği fikri oluşmamalıdır. Açık ve anlaşılır bir şekilde, alenen, söylendiği zaman ve şekil çerçevesinde olmalıdır. Görende bir tasdik ve acz etkisi yaratmalıdır. Peygamberin mucizesi, kendisini tekzip etmemelidir. Örneğin her insanın ölümlü olduğunu öğretilerinde belirten bir peygamberin birine ölümsüzlük mucizesi göstermesi kendini yalanlaması demek olacaktır. Sonuçta peygamber olarak gelen kişinin, Allah tarafından gönderilen bir elçi ve tebliğci olduğunu ortaya koyması beklenmektedir. Allah'ın emrini tebliğ ederken bunlara ters düşecek bir fiilde bulunması düşünülemez. Mucize, tam zamanında gerçekleşmelidir.⁴⁸ Gelecekte olması beklenen bir mucizenin zamanından önce gerçekleşmesi veya beklenildiği zamandan çok sonraya gecikmesi, o mucizenin etkisini terse çevirir. Zaten inkâr etmiş bir topluluk ile karşı karşıya olan peygamberin onların alay edeceği bir pozisyona düşmesi, ikna edici etkisini yok eder. Bundan dolayı mucize, iddianın hemen ardından söylendiği zaman içerisinde olmalıdır ki tasdik edici bir özellik taşıyın.

Kelamcıların bazıları mucizenin sihirden tehâddi (meydan okuma) yönüyle ayrıldığını söylemektedir. Peygamber mucize gösterir, inanmayanlara mislini getiremeyecekleri hususunda meydan okunmasında bulunur. Nitekim karşısındaki de bunda aciz olduğu için peygamber ona karşı galip gelmiş olur. Sihirbazın ilmi öğrenildiği takdirde yaptığı şeyin aynısının meydana getirilmesi imkân dâhiline girer. Bundan dolayı sihir ehli meydan okumadan tarafa eksik kalmaktadır.⁴⁹ Mucize çalışarak, öğrenerek, okuyarak gösterilen bir durum değildir. Sihir işleri ise herkesin ulaşabileceği bir husustur. Sihri gerçekleştirmek isteyen kişinin bazı marifetleri edinerek, karşısındakine inandırma adına yerine getirmesi gereken koşullar vardır. Ortamı, materyalleri ve karşıdaki kişiyi doğru ayarlama zorunluluğundadır. Çünkü bunlardan birinde eksiklik olursa beklenen etki gerçekleşmeyecek ve foyası ortaya çıkacaktır. Mucize sahibi Allah olduğundan, mucizede peygamberin böyle bir ayarlaması ve kaygısı olmaz. Hatta birçok mucizede olduğu gibi gerçekleşmeden önce bu mucizeden peygamberin haberi dahi yoktur. Mucizenin tamamen gerçek olduğu düşünülmektedir. Olayda herkesçe, açıkça anlaşılabilme ve alenen gerçekleşme söz konusudur. Sihir ise genellikle gözbağcılığa ve el çabukluğuna dayanır. Karanlık,

⁴⁸ Cürçânî, *Şerhu'l-Mevâkıf*, c. 3, s. 177-179

⁴⁹ Bakıllani, Ebu Bekr Muhammed b. Tayyib, *Kitabü'l-Beyan ani'l-Fark Beyne'l-Muzizat ve'l-Keramat ve'l-Hiyel ve'l-Kehanâl ve's-Sihr ve'n-Narencat*, Trc.: Adil Bebek, Rağbet Yay., İstanbul, 1998, s. 116

duman, hız, dikkatlerin başka bir tarafa çekilmesi vs. argümanlara sıkça başvurulur. Gerçeklik payı bulunduğu düşünülenlerde ise bir şekilde yardım alındığına inanılmaktadır.

Sihirde zamanlamayı ayarlama, doğru malzemenin kullanılması gibi belli şartların yerine getirilmesi zorunluluğu vardır. Çünkü bu şartların oluşmaması direk sonucu etkilemektedir veya sihrin gerçekleşmemesi demektir. Mucizenin şartlara bağlı olması ise, tasdik ve acz özelliklerini ortadan kaldırır. Ortamdaki veya edevattaki değişiklikler sihrin devamlılık etkisini bozabilir. Bunun için sürekli olarak sihrin kontrol altında tutulması ve takviye edilmesi gerekmektedir. Mucizede ise, hangi amaç için gösterilmişse, bu gaye devam ettiği müddetçe devamlılığı esastır. Peygamberin böldüğü ay herkesçe vakıf olununcaya kadar, Hz. Musa'nın asasının ejderha oluşu diğerlerinin oyununu bozacak kadar devam etmiştir. Mucize, dünya üzerindeki büyük değişiklere dahi yol açabilmektedir. Dünyanın uydusunu ikiye ayırmak, koca bir denizi yarmak gibi büyük çaptaki olaylar meydana gelebilmektedir. Sihrin sınırlılıkları ve etkisinin belli bir alanda olması vardır. Ortamın ve şartların dışına çıkılması, bu gizemi açığa çıkarmak olduğundan sihir olayındaki sınırlılık kaçınılmazdır. Bu anlamda sihir ve mucizenin birbirine benzetilse de çok farklı iki husus olduğunu söylemek, delillerle ispat edilebilen açık bir durumdur.

1.1.2. Keramet

Keramet, Allah'ın sevgili kulu olduğu düşünülen insanlardaki harikalıklardır. Değerli, üstün, güzel ve ikram edilen manasıdır.⁵⁰ Âlimlerin bazıları, Allah'ın veli kullarına yapmış olduğu her türlü ikramı keramet olarak değerlendirmişlerdir.⁵¹ Keramet için, ermiş olduğu düşünülen kimselerin gösterdiklerine inanılan doğaüstü, şaşkınlık uyandırıcı durumlar diyebiliriz. Su üzerine seccade atıp namaz kılmak, insanın içinden geçen bazı gizli şeylerden haber vermek bunlara örnek olarak sunulabilir. Evliya için zaman ve mekâna göre birçok keramet söz konusu olabilir. Bunları yeri geldikçe örneklendirmeye çalışacağız.

İslam düşünürlerinin ekseriyeti peygamberlerin mucize, velilerin ise keramet gösterme vasfını kabul etmektedir. Velilerden meydana gelen kerametler, tâbi olduğu peygamberin mucizesine isnat edilir. Tasavvufta keramet maddi ve manevi olmak

⁵⁰ *Rehber Ansiklopedisi*, “Keramet” mad., Türkiye Gazetesi Yay., İstanbul, ty.

⁵¹ Seyyid Sabık, *el-Akide'tü'l-İslamiyye*, Beyrut, ty., s. 24

üzere iki kısımda ele alındığını görmekteyiz. Zaman ve zemin üzerinde tasarruf sahibi olmak, bedenini diğer insanlardan farklı kullanabilmek⁵² maddi keramet olarak değerlendirilmiştir. İnsanların ruh haline etki ederek onların durumlarını değiştirebilmek ise manevi keramet olarak yorumlanmıştır. Sufiler keramet konusunda, Keramet-i Hakiki ve Keramet-i Kevni olmak üzere iki kısma ayrılmış olan bir anlayış içerisinde olmuşlardır. Keramet-i Hakiki; ilmen yüksek seviyelere ulaşmakla, yüksek ahlâk sahibi olmakla, marifet ehli durumuna gelmekle ilgili durumlardır. Keramet-i Kevn için ise sayılabileceklerin bazıları şöyledir; bir kişiyi veya topluluğu, tehlikeli bir durumdan kurtarmaktır. Masumların kurtuluşuna vesile olmaktır. Hayvanlarla konuşabilmektir. Cansız varlıkları direktifler verip bu emirlerini yaptırabilmektir. Kendinden başka canlı veya cansız bir varlığa dönüşebilmektir. Maddelerin hallerini dönüştürebilmektir (taşı altın yapabilme gibi). Aynı anda birkaç yerde birden bulunabilmektir. Uzaktaki olayları bir ekrandan seyredencesine görebilmektir. Öte dünyadan haber ve görüntü verebilmektir. Ölülerle haberleşebilmektir. Peygamberlerle buluşmaktır. Ölümünden sonra vücudunun çürümemesidir. Kendi ölümünü bilebilmesidir, vs.⁵³

Velilerin açıkça keramet göstermediği veya böyle bir şeyin derdinde olmadıkları düşünülmektedir. Buna göre kulun ihtiyacı halinde, Allah ona böyle bir lütfü kendiliğinden izhar etmektedir. Ayrıca keramet gösterme, evlialık için mutlak bir şart olarak da görülmemektedir. Buradaki amaç, kişinin Allah'a sevgili olabilme çabası içinde bulunması gerektiğidir. Keramet ehlinin vuku bulan şeyden dolayı mahcup olduğu, konuyu kapatmaya çalıştığı savunulmaktadır. Ancak genelde küçük dini topluluklarda şeyhin uçmasından ziyade müridin şeyhini uçurması söz konusudur. Çünkü özellikle tarikatlarda nedense böyle bir reklama veya ön plana çıkarmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bazen dinle hiç alakası olmayan insanların da harikulade haller sergilediği görülmektedir. Bunlar keramet değil, istidraç veya sihir olarak yorumlanmaktadır. İşte tam bu noktada keramet ile sihrin karşılaştığını ve karıştırıldığını görmekteyiz. Sihrin yanı sıra bahsi geçen istidraç; sahibini felakete sürükleyen harikalıklardır. Bu konuyu ayrı bir başlık altında ele alacağımız için sadece ne olduğunu ifade etmekle yetineceğiz. Bazen de bazı kimseler, özellikle sihir işleriyle meşgul olanlar, gizli saklı işlerini din kisvesi altında yapabilmek için kendilerinin de veli olduğunu iddia etmektedir. Kendilerine zaman içerisinde nam ve taraftar da bulan

⁵² Su üzerinde yürüyebilme, çok uzun süre aç-susuz kalabilme gibi...

⁵³ Boratav, Pertev Naili, *100 Soruda Türk Folkloru*, İstanbul, 2003, s.146

bu kimselerin foyaları, genellikle ortaya çıkmaktadır. Çünkü yapılan iş yalan ve hileden ibarettir. Hakikat er ya da geç kendisini göstermektedir.

Genel kabule göre keramet dinin emirlerine uyan, yasaklarından sakınan ehli takva kimselerden meydana gelmektedir. Kerametın bir gerçekliği olsa dahi bu, her velinin keramet göstermesi zorunluluğunu gerektirmez. Velâyetin, böyle bir harikuladeliğe muhtaç olması fikri yanlış bulunmaktadır.⁵⁴ Nitekim her biri birbirinden kıymetli olan sahabeden birçoğunun bu tür bir kerameti yoktur. Bütün harikulade haller isteyerek veya istemeyerek meydana gelir. Yaşanılan hadiselerde gerçek velilerin her iki halde de ortaya çıkan harikadan dolayı mahcup olduğu, tevazu göstererek olayı ve kendisini örtbas etmeye çalıştığı anlatılmaktadır. Ayrıca hiçbir şekilde bunu menfaat sağlayıcı bazı şeylerde kullanmaması söz konusudur. Sihirbazlık iddiasında bulunan kişinin keramet gösterme ihtimali yoktur. Yapmış olduğu bir harikalık varsa da bunun adı keramet olmaz. Sihirbazlar, velinin karşısındakinin halinden anlayıp ona şifa bulacağı tavsiyelerde bulunmasını yöntem olarak taklit etmektedirler. Buna göre bir düzen kuran sihir ehli, tabiri caizse kurbanını iyice analiz ederek derdini ve ihtiyacını, isteğini öğrenmekte, sonra da sanki bu bilgiyi kendisinden almamış da bilmiş gibi velilik rolü oynamaktadır. Buna inanan ve böylece teslim olan kişi de bundan sonrasında sihirbazın etkisi altında her denileni yapmaktadır. Sonuç olarak hiçbir şifa bulmamak bir yana, kişinin aldatılması yanına kar kalmaktadır. Bu bakımdan gerçek olduğu kabul gören kerametın değil de, olmayan ama öyleymiş gibi gösterilen kerametın adı sihir olmaktadır.⁵⁵

1.1.3. Kehanet

Kehanet, gaibi veya gelecekte olacak bir olayı bilme iddiasında bulunmaktır.⁵⁶ Bu iddia sahiplerine kâhin adı verilmektedir. Kâhinlerden bazıları, kendilerine haber getiren cin yardımcılarının olduğunu iddia ederler. Burada karşımıza, cinlerin gaibi bilmesi ve gaipten haber alabilmesi meselesi çıkmaktadır. Kur'an, açık ifadelerle göklerde ve yerde gaibi ancak Allah'ın bileceğini söylemektedir.⁵⁷ Ancak Allah dilerse peygamberlerine gaipten haberler bildirebilir.⁵⁸ İslamiyet'in ve Hz. Muhammed (s.a.v.)'in risaletinin gelmesiyle cinlerin gökyüzünde kulak hırsızlığı yapması

⁵⁴ Haneff, İbn Ebi'l-İzz, *Şerhu Akide fi't-Tahâviyye*, Beyrut, 1392, s. 561

⁵⁵ Şakfe, Muhammed Fahr, *et-Tasavvuf Beyne'l-Hakk ve'l-Halk*, Suriye, 1971, s. 103

⁵⁶ İbn Manzur, "kahin" mad., *Lisanu'l-Arab*

⁵⁷ Neml, 27/ 65

⁵⁸ Cin, 72/ 26-27

önlenmiştir.⁵⁹ Gaipen haber verdiğini iddia eden kimselere daha ziyade arraf ismi de verilmiştir. Peygamberimizin hadislerinde yer alan: “Kim bir kâhine veya arrafa giderse Muhammed’e indirileni inkâr etmiştir”⁶⁰ şeklindeki kullanım, buna delil olarak gösterilmektedir. Arraf ve kâhin bunların ortak bir ismi gibi zikredilmektedir. Nitekim cam fanus-taş-kemik vs. yardımıyla gaibi bildirmeye çalışana da kâhin denmektedir. Araplar, bir şeyi meydana gelmezden önce haber verenlere genel olarak bu ismi vermektedir. Ezherî’ye göre peygamberin gelmesiyle bu tür haber vermelerin hükmü ortadan kalkmıştır. Gerçek manadaki kehanet işi artık kalmamıştır, olması mümkün görülmemektedir. Kehanet adı altında sunulanlar ise, batıl ve aldatma üzerine yapılmış olan kurgulamalardır. En masum ifadeyle karşıdakinden edinilen bilgilerin kullanılmasıyla yine ona bir şeyler haber verilmesidir.⁶¹

Kur’an’daki bazı ayetler, Hz. Musa’nın Firavun’un sihirbazlarıyla mücadele ettiklerini bize haber vermektedir.⁶² Bu da o dönemde Mısır’da sihrin bilindiğine ve uygulandığına delalet eder. Sihirbaz ismiyle anılanlar araç ve gereçlerden, değnek ve iplerden, kimyevi ilaçlardan, ortamdaki ışık ve kokulardan yararlanarak insanlar üzerinde etki etmede maharet kazanmışlardı. İnsan ruhunun ve gözünün yanılsamasını sağlayabilecek işler öğrenmişlerdi. Dönemin yöneticisi konumundaki Firavun, aynı zamanda tanrılık iddiasında bulunmaktaydı. Bu bakımdan sihirbazlardan ve kâhinlerden müteşekkil bir grubu her zaman kollamış ve yanında barındırmıştır. Mısır’dan günümüze ulaşan kaynaklarda sihir ve büyücülüğün, buralardaki inanç hayatında büyük bir öneme sahip olduğu görülmektedir. Örneğin Mısırlılar, içi sihirli sözlerle dolu olan kitaplar hazırlar, bu dünyada ve ölüm sonrasındaki hayatta işlerine yarayabilecek malumatları burada zikrederlerdi. Haritaların çıkarıldığı ve tabiri caizse ipuçlarının verildiği eserler dahi tanzim etmişlerdir. Hatta ölmüş biri için diğer yaşantısında ve orada yapacağı seyahatlerinde ihtiyacı olabileceğini düşündükleri kişisel eşyaları, giysi, yiyecek, içecek, takı gibi şeyler mezara bırakılırdı. Bineği ve eşi dahi onunla birlikte gömülürdü.⁶³

Kehanette bulunanların, iddialarını kuvvetlendirme adına cinlerden yardım aldıklarını ifade ettikleri görülmektedir. Kâhinlerin, cin dostlarından yardım alarak kayıpları bulabildikleri inancı, her daim toplum içinde teveccüh görmüştür. Bazen bu

⁵⁹ Hicr, 15/ 16–18

⁶⁰ Hakim, 1/8, Beyhaki, 8/135

⁶¹ İbn Manzur, “Kâhin” mad., *Lisanu’l-Arab*

⁶² Araf, 7/ 116; Taha, 20/ 66; Şuara, 26/ 34 gibi..

⁶³ Doğrul, Ömer Rıza, *Yeryüzündeki Dinler Tarihi*, İstanbul, 1958, s. 62

konuda şaşırtacak derecede maharetli insanlara rastlandığı da bir realitedir. Âlimler bu noktada bazı insanların sezgilerinin diğerlerine nazaran daha kuvvetli olduğunu kabul ederler. Ancak çokça yalan ve hikâye ile bu iş, daha şatafatlı hale getirilir ve bundan menfaat elde edilir. Zaman içerisinde ustalaşan ve maharetini arttıran kâhin sıfatlı kişi, tecrübesini değişik isim ve metotlarla karşısındakine sunar ve ona etki eder. İşte bu bakımdan da böyle bir kehanet işi sihre benzemiş olur.

Hâkim olan görüş, İslam dini ile birlikte şeytanların ve cinlerin hareketlerinin sınırlandırıldığı yönündedir. Çünkü gökyüzüne çıkmaktan ve laf hırsızlığı yapmaktan men edilmişlerdir. Buna rağmen çıkmaya çalışanlar taşlanıp yakılmaktadır. Bu konudaki ayetler gayet açık ve net ifadeler olarak kabul görmektedir.⁶⁴ Kehanet, sihir hadisesi ile bir tutularak aynı şekilde haram hükmüne bağlanmıştır. Ancak ayet ve hadislerde ayrı ayrı zikredildiği ve konu edinildiği görülmektedir. Burada âlimlerin her iki husustan da inananların uzak durması açısından, şerlerine dikkat çektikleri anlaşılmaktadır. Çünkü her ikisinde de imanın elden gitme tehlikesi bulunmaktadır. Bu konudaki en yumuşak hüküm dahi, kişinin namazının kırk gün kabul edilmeyeceğidir. Konuyla alakalı: “Kim bir arrafa gelir, bir şeyler sorar ve söylediklerine de (inanıp) onu tasdik ederse, kırk gün namazı kabul edilmez” rivayeti bulunmaktadır.⁶⁵ Kehanet ile sihir arasında gizemlilik, sırlı olma, aldatma eğilimi, masumların kandırılması gibi benzerlikler bulunmaktadır. En önemli unsur ise Allah’tan başkasından medet umma problemidir. Sihirde olduğu gibi burada da belki başta Allah fikrinden hareket edilmiş olsa bile, yine şirk unsuru oluşturulmakta, dinden çıkma ihtimaline düşülmektedir. Her manada böyle bir iş, fayda getirmeyecek zararlı bir durum ortaya çıkarmaktadır.

1.1.4. Feraset

Sihir meselesiyle alakalı olduğu düşünülen kavramlardan biri de ferasettir. Feraset kelimesini ele aldığımızda geniş bir anlam ifade ettiğini görmekteyiz. Nitekim anlayış, yüksek sezgi, zihin uyanıklığı, anlayış kabiliyeti, anlama, idrak, sezgi, sezgi, çabuk sezgi anlamlarını feraset sözcüğünün karşılığında görmek mümkündür. Farsça “at” anlamına gelen “feres” kelimesinden türemiştir. Atların gözlerinin konumu sebebiyle canlılar içinde görüş açısı en yüksek hayvanlardan biri olma özelliğinin insanlara, olayları tüm açılarıyla irdeleme ve karar verme yetisi şeklinde uyarlanmasıyla

⁶⁴ Hicr, 15/ 16–18; Şuarâ, 26/ 212; Cin, 72/ 8–9

⁶⁵ Müslim, *Selâm*, s. 125, hadis no: 2230

ortaya çıkmış bir kelimedir.⁶⁶ Zıddı ahmaklıktır, zekâdan mahrumiyettir. Ferasetin, bir insanın ahlakını, kabiliyetini yüzünden anlama melekesi manası da vardır.⁶⁷ İnsanın kendisinden gelen ve sonradan edindiği özellikler, meziyetler vardır. Aynı zamanda her insanın bir kapasitesi, bir yapabilirlik seviyesi vardır. İnsan çok çalışarak kendini aşmayı ve geliştirebilmeyi becerebilir. Ancak bu mümkün olan en üst yerle sınırlı olacaktır. Bazı kimselerde doğal bir üst seviye, kabiliyet, seziş, liderlik, baskınlık, saygınlık, ağırlık vs. bulunmaktadır.

Ferasetin iki türlü olduğu düşünülmektedir. Birincisinde bir nevi ilham eseri oluşu, sebebi bilinmeksizin meydana gelmesi söz konusudur. Kişi herhangi bir çaba göstermeksizin bu hal üzerine olur. Bu daha çok keramet cinsinden görülerek Allah'ın sevgili kullarına has kılınmaktadır. Buna göre feraset ehli kimseler kendilerine verilen lütuf sayesinde, karşıdaki hakkında kendisi hiçbir bilgi vermese dahi malumat sahibi olabilmektedir. Hatta konuyla ilgili olarak ferasetli kimselerin huzurlarında uyanık bulunma, edebe, fazilete aykırı şeylerden kaçınma gerektiği hadislerde kendisine yer bulunmaktadır.⁶⁸ Bazı kimseler, insanların da yayması ile bu gibi meziyetlere sahip olduğunu düşündürüp, bunu haksız kazanç kapısı olarak değerlendirebilmektedir. Çünkü bu tarz insanların toplumda büyük saygınlığı vardır. Bu saygınlığı kullanmak, teslim olmuş halde geleni aldatmak kolay bir yöntem gibi durmaktadır. Sihir meselesinde de özellikle gaipten haber alma, kaybolmuşun bulunması gibi konularda isim yapmış insanlara gitme meşhurdur. Bir ücret karşılığında yapılan birçok benzeri işin, genelde yalan ve aldatma üzere kurulmuş olan tezgâhlar olduğu, yaşanan hadiselerle sabittir.

Ferasetin diğer türünde ise bir kazanma vardır. Bir takım kimseler zaten kendisinde olan üst düzey halleri, zaman içinde daha da geliştirerek olaylara ve insanlara vakıf olmayı öğrenirler. Buna göre ehil biri gerek gözlemleriyle, gerekse bir konuşma ile karşıdakinin ruh hali hakkında geniş bir malumata sahip olabilmektedir. Bunu da kendi isteği doğrultusunda kullanma fırsatını elde etmiş olur. Ferasetin bu kısmı sihir ile büyük benzerlik göstermektedir. Nitekim sihirbaz da kendinde bulunan baskın karakteri ve ruhu, karşıdakine kabul ettirerek işini görmektedir. Bu kimseler bakışlarıyla, duruşlarıyla karşıdakini aciz bırakabilmektedir. Hatta son zamanlarda artan telefon dolandırıcılığı vakalarında olduğu gibi bu tarz kimselerin görsel temas

⁶⁶ “feraset” mad., (Bkz. Uludagsozluk.com ; Nedirnedemek.com)

⁶⁷ Bilmen, Ömer Nasuhi, *Büyük İslam İlmihali*, Merve Yay., İstanbul, trs., s. 542

⁶⁸ “Müminin ferasetinden sakınınız. Çünkü o, Allah'ın nuruyla bakar.” (Tirmizi, *Tefsiru'l-Kur'an*, 16)

kurmalarına bile gerek yoktur. Sözleriyle kişiyi etki altına alabilmekte, kendi elleriyle tüm birikimlerini göz göre göre bir yabancıya elden teslim etmelerini sağlayabilmektedirler. İnsanların farklı karakterlerde olduğu, kiminin diğerine baskın gelebildiği doğal bir realitedir. Bunu farklı meziyetlerle süsleyip geliştiren bir kimse, art niyetlerini gerçekleştirebileceği imkânlar bulabilmektedir. Feraset ile sihir arasında, kişinin insan ruhu üzerindeki etkisi açısından benzerliği bulunmaktadır. Bu benzerlik her iki alanda da insan aldatması için kullanılmaktadır. Kişinin zayıf karakterini güçlendirme imkânı ne kadar mümkündür bilmemekteyiz. Ancak Müslüman'ın, aldanmaktan ve aldatmaktan Allah'a sığınması gibi bir seçeneği vardır. Bu gibi işlerle uğraşan kişilerden ve yerlerden uzak durmak, Allah'a kötüyle karşılaştırmaması için duada bulunmak en mantıklısı gibi durmaktadır.

1.1.5. İstidraç

Sihir meselesiyle ilişkilendirilen kavramlardan biri olan istidraç, açıkça küfür içerisinde olan veya fâsıklık yapan kimselerin elinden, kendi isteklerine göre meydana gelen harikalıklardır. Böyle bir hâl, o kişinin küfrünü ve isyanını artırmaktadır. Kalbinden tevazu ve merhamet hislerinin kalkmasına, sonrasında ise ebedi bir azaba sürüklenmesine yol açmaktadır.⁶⁹ İstidraç meselesi, veli zatlarda görüldüğüne inanılan olağanüstü hallerle, yani kerametle birbirine karıştırılmamalıdır. Âlimlere göre bu tür harikalıklar, asi kulların bir bataklıkta yavaşça batması misali kendi sonlarındaki felaketi arttırması niteliği taşımaktadır.⁷⁰ Bunlar kendilerinde bir olağanüstülük olduğunu zannetmekte, hâlbuki battıkça batmaktadırlar. Bilinen odur ki Allah her şeyi bir sebep dâhilinde yaratmaktadır. Yine genel kabule göre yüce Allah, sevdiği insanlara lütufta ve ikramda bulunduğu gibi, azılı düşmanlarına da aldanmışlıklarında ileri gitmeleri için âdetini bozarak harikalıklara izin vermektedir. Bir kimse Allah'a ve peygamberlerine tâbi olmadan doğru yolda yürümek isterse, bu mümkün olmaz ve muhakkak eğri yola sapar. Uğrunda gittiği yolun sonu zarar ve ziyandır. Eğer eline bir şeyler geçerse de bilinsin ki bu istidrâçtır.⁷¹ Konuyu destekleyici olarak Araf Suresi'nin 182. ayetinde mealen: “Ayetlerimizi yalan sayanları biz, bilmeyecekleri noktalardan yavaş yavaş helâke yaklaştırırız” buyrulmaktadır. Firavun'un uzun yıllarca yaşayıp hiç

⁶⁹ Bilmen, Ömer Nasuhi, *Muvazzah İlm-i Kelâm*, Tereke Yayınevi, İstanbul, 2007, s. 176.

⁷⁰ Ebu Hanife, İmam-ı Azam, *Fıkh-ı Ekber Aliyyü'l-Karî Şerhi Tercümesi*, çev.: Prof.Dr. Yunus Vehbi Yavuz, Çağrı Yay., Ankara, 2011, s. 195.

⁷¹ Nursi, Bediuzzaman Said, *Mesnevî-i Nuriye*, RNK Neşriyat, İstanbul, 2006, s. 208

hastalığa düşmeden bir baş ağrısı dahi çekmemesi, diğer bazı kâfirlerin zenginlik ve bolluk içinde saltanat sürmeleri onlar için birer istidraçtır. Bu vesileyle azgınlıkları ve şımarıklıkları artmış, isyanları çoğalmış, ilâhî azapları büyümüştür.⁷²

Gerçek Müslüman istidracı bir musibet bilmeli ve ondan Allah’a sığınmalıdır. Azap getirecek zenginlik ve imkânlar, iman ve akıl işi değildir. Bu konuda Hz. Ömer’in, İran hazineleri ayaklarının dibine getirildiğinde; “Allah’ım! Bu hazinelerin istidraç olmasından sana sığınırım!” şeklinde istihazede bulunduğu anlatılmaktadır. İstidraç ve sihir meselesi inançlı insanın peşinden gideceği bir meşgale gibi durmamaktadır. Bunlara teveccüh için imansızlık, küfür, şirk sanki ön şarttır. Çünkü yapılan fiillerde, iddialarda Allah fikrine yer verilmemekte, küfür ve şirk unsuru oluşturulmaktadır. Allah sihirbazın zararda olduğunu, iflah bulmayacağını ifade etmektedir. Aynı şekilde istidraç ehli de kendilerini bekleyen mutlak sonda, daha fazla batağa çekildikleri bir işe girişmiş olmaktadır. Bu işlerdeki benzerlik, her iki yolun yolcusunun da varacağı menzilin belli olmasıdır. Ancak kestirilemeyen kısım ise bunlara olan teveccühün ve merakın neden kaynaklandığıdır. Neden bilinçlice, cahilce, acemice, meraktan, mecbur hissettiği için, iyi veya kötü olabilir. Ancak kişi kiminle birlikte ise, onunla birlikte sonuçları göğüslemek durumunda kalacağını bilmelidir. Bu bakımdan sihir ve istidraç ehlinin dostu, arkadaşı, yanlısı olmak hayırlı bir son getirmeyecektir. Esasen gerçek ve normal hayatta bu tür meşguliyetlerin yer bulması düşük bir olasılıktır. Bunları araştırıp karıştırmak, hayatında bunlara yer vermek, tabiri caizse belaya davetiye çıkarmaktır. Bu da salih bir inanişaya sahip birinin yapacağı mantıklı bir iş değildir.

1.1.6. Tılsım

Sihir meselesinin olduğu yerde adından söz edilmesi gereken, olmazsa olmaz kavramlardan biri de tılsım konusudur. Tılsım, gök ve yer güçlerinin birleşerek ortaya harika bir durum çıkarabilmesi için kullanılan, sihirli veya sihirlendirilmiş aracı nesnelerdir.⁷³ Tılsımlar sihirli olduğu düşünülen yazılara, işaretlere haizdir. Bilhassa tılsımlarda şekiller ve hayvanlar bulunmaktadır.⁷⁴ Sihir, büyü, efsun için kullanılanların bunun karşılığı gibi durmaktadır. Örneğin Anadolu kadınlarının eskiden bu yana başlarına taktıkları metal süs eşyalarına genel, ortak isim olarak tılsım denmektedir. Geçmişten beridir insanlar adet olarak bazı süslemelerle tılsımlar yaparak kötü olan ne

⁷² Komisyon, *Kur’an-ı Kerim Meali*, DİB Yay., 25. Baskı, Ankara, 2013, s. 173

⁷³ Tehânevî, Muhammed Ali b. Ali, *Keşşâfu Istilâhâtı'l-Fünûn*, İstanbul, 2002, c. 2, s. 927

⁷⁴ İbn Haldun, *Mukaddime*, trc.: Süleyman Uludağ, Dergah Yay., İstanbul, 1983, c. 2, s. 1181

varsa bunlardan korunmaya çalışmışlardır. Ayrıca define, gömü vb. gizli şeyleri bulmak, kapalı yerleri açmak, gizli olanı açığa çıkarmak gibi şeyler için de tılsım yapma alışkanlığı edinmişlerdir. Tılsım, hastalıkları önlemek veya olan bir yaranın düzelmesini sağlamak için sık başvurulmuş bir argümandır. Hamdi Yazır, bunların doğaüstü şeylerle ilişkilendirilerek sihir niteliğinde kullanıldığını ifade etmektedir.⁷⁵

Göğün, ayın, yıldızların ve yerin belli bir tarzda bir araya gelmesi sonucunda tılsımların yapılabileceği zikredilmektedir.⁷⁶ Türkler arasında da iyi bilinen yağmur çeken taş, tılsım konusunda örnek olarak gösterilenler arasındadır.⁷⁷ Yerleşik hayata geç geçmiş ve sürekli doğa ile iç içe olan Türkler, İslam öncesi kültürlerinde tılsıma yer vererek özellikle kötü ruhlardan korunmayı amaçlamıştır. Bu alışkanlık yerleşik hayata geçtikten sonra da devam etmiştir. İslâm'dan sonraki dönemlerde ise tılsım kullanımı bir hayli azalmıştır. Putperest bir topluluk olan Araplar da tapındıkları şeylerin küçük modellerini veya efsunlanmış nesneleri yanlarından ayırmaz, onların sayesinde korunduklarına ve şans sahibi olduklarına inanırlardı. Müslüman olduktan sonra da alışkanlık ve adet olarak bazı unsurlar kalmıştır. Dinin halk içerisinde zamanla yerleşmesiyle İslam'a aykırı olanlar elense de tamamen ortadan kalktığını söylemek mümkün değildir.

Ulemanın genelinin beyanına göre tılsımların varlıklar üzerinde gerçek bir etkisi vardır. Konuyla alakalı olarak misaller de verilmektedir. Örneğin şehirlerin eskiden giriş kapıları bulunmuş. Bu kapıların üzerine yılan figürleri çizilmesiyle o şehirde kimseyi yılan sokmadığı anlatılmaktadır. Yılan sokması hadiselerinin çok nadir yaşandığı, ender sokma olaylarında ise kişilerin hiç acı hissetmediği veya çok az hissettiği söylenmektedir. Âlûsî, böyle bir yaşanmışlığı Bağdat'ta bizzat gözlemlediğini eserinde ifade etmektedir. Bağdat dışında bu tür ölümler olurken şehir içinde buna hiç rastlanmadığını kaydetmektedir. Bundan hareketle Âlûsî, tılsım ilmiyle uğraşanların söylediklerini doğru kabul etmekte ve yaptıklarının etkisinin olabileceği kanaatindedir. İşin gerçek durumunu ise ancak Allah'ın bileceğini söylemektedir.⁷⁸

İbn Hazm'a göre tılsımın bir hakikati vardır. Allah'ın izniyle etki etmektedir ve bunun önlenmesi mümkün değildir. Ona göre tılsımların etkileri açıkça görülmektedir. Bu şekilde vuku bulan şeyleri sadece inatçı kimselerin inkâr edeceği görüşündedir.

⁷⁵ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, c. 1, s. 443

⁷⁶ Alusi, Şihabuddin Seyyid Mahmud, *Rûhu'l-Meânî fî Tefsiri'l-Kur'ani'l-Azim ve Se'bi'l-Mesani*, Beyrut, trs., c. 20, s. 120

⁷⁷ İcî, Adududdîn, Abdurrahman b. Ahmed, *Mevâkıfî İlmi'l-Kelam*, Beyrut, trs., c. 3, s. 368

⁷⁸ Âlûsî, *a.g.e.*, c. 20, s. 120

Ayrıca günümüzde bu işin ehlinin artık kalmadığı ve dolayısıyla kendiliğinden yok olduğunu düşünmektedir.⁷⁹ Şu halde âlimlerin sözlerinden ve örneklerinden hareketle tılsımın bir hakikati olduğu söylenebilir. İslam inanç ve öğretilerinde ise herhangi bir eşyaya olağanüstülük, uğur, etki veya başka bir güç isnat edilmesi mümkün görülmemektedir. Vesile kılınanın gerçekleştirenin yerine geçmesi, araç olanın amaç haline dönüşmesi de imkân dâhilindedir. Bu da küfür ve şirke yol açacak sıkıntılı bir durumdur. Âlimlerin hakikat olarak ele aldıkları şeyin, olabilirlik ifade ettiğini düşünmekteyiz. Nitekim yaşanmışlıklar onları görüşlerinde haklı çıkarmaktadır.

1.1.7. Nazar

Sihir konusuna dâhil edilmesi, konuyla ilgili ele alınması ve incelenmesi gereken diğer bir husus; nazar meselesidir. Bu kavramın asıl manasıyla olumsuz bir anlamı yoktur. Ancak Türkçeye geçerken göz değmesi şeklinde bir yorumlaması olmuştur. Zira Araplar göz değmesi için “isabetü’l-ayn” tabirini kullanmaktadır.⁸⁰ Bir kişinin bilerek veya bilmeyerek bakışlarıyla bir etkide bulunmasına nazar denmektedir. Buna bir kabiliyetten ziyade kişisel özellik olarak bakılabilir. Nazarı çok değen kimseler için “kem gözlü” tabiri kullanılmaktadır.⁸¹ Ancak nazarı değen tüm insanları kötü niyetli addetmek yanlış olur. Devasa boyutlu bir insanın yürürken, istemeden etrafta bir şeylere çarparak zarar verebilmesi gibi de olayı algılamak mümkündür. Nitekim nazar etkisi olan ve bunu milletten sakındıran insanlara da denk gelinmiştir. Yine konuyla ilgili olarak nazarın akla gelmesinin, bakışlardaki nazarın etkisini alacağı inancı da bulunmaktadır. Bu bakımdan bakışların yönünü değiştirmesi, nazarı akla getirmesi niyetiyle insanların, sahip oldukları güzel şeylere çeşitli aksesuarlar taktıkları bilinmektedir.

Genel kanaate göre özellikle açık mavi gözlü olanların nazarının olduğuna inanılmaktadır. Ancak böyle bir anlayışın doğruluğunu kanıtlayabilecek hiçbir somut delil ortada yoktur. Sadece nazar değdirmesi oranının mavi gözlülerde daha yüksek olabileceği açıklaması makul görülebilir. Bazı yörelerde haset ve kıskançlık duygusunun nazara yol açtığı fikri hâkimdir. Güzel düşünmeyen güzel bakmayacaktır. Bu kötü bakıştan korunmak amaçlı eskilerden gelen, mavi camdan küçük tespih

⁷⁹ İbn Hazm, Ebu Muhammed Ali b. Ahmed Hazm ez-Zahiri, *el-Fasl fi'l-Milel ve'l-Ehva ve'n-Nihal*, Kahire, 1936, c. 5, s. 101–102

⁸⁰ Bkz. İbn Manzur, “Nazara” mad., *Lisanu'l-Arab*

⁸¹ Kırca, Celal, “Din ve İlim Açısından Nazar”, Diyanet Dergisi, 22. sayı: 1, 1986

tanesine benzeyen, bazen göz şeklinde olan, delikli cam yuvarlaklar kullanılmıştır. Bunlara nazar boncuğu denilmektedir. Bunların değişik şekillerde olanları da mevcuttur. Çocuklara, evlere, arabalara ve nazardan korkulan diğer hayvan ve eşyaya nazar boncuğu takılması yaygın bir adettir. Göz boncuğu ismiyle de anılmaktadır. Mavi renkte olması gerekliliği vardır. Birkaçının kombin yapılmasıyla nazar takımı şeklinde kullanımı da söz konusudur. Tüm bunlar, nazara karşı bir tedbir olarak takılmaktadır. Ancak kullanılan bu malzemelerin tıbbi yönden kanıtlanmış bir faydası kaydedilmemiştir. İnanç bakımından ele alındığında ise tüm bu faaliyetleri hurafe ve batıl inanç olarak görmek mümkündür. Bu tür davranışlar, İslam inancı tarafından onaylanmamış, yasaklanmıştır.⁸²

Kur'an-ı Kerim'de, konu ile ilgili ayetlerin olduğu bilinmektedir. Örneğin Kalem Suresi'nde; "Rabbi onu seçip iyilerden kıldı. Doğrusu inkâr edenler, zikri (Kur'an'ı) işittikleri vakit neredeyse gözleri ile seni yıkıp devireceklerdi. ..." ⁸³ ayeti bulunmaktadır. Müfessirlerin ekseriyeti ayetteki ifadeleri nazar ile tefsir etmişlerdir.⁸⁴ Ayetle ilgili Alûsî, el-Kelbî' den bir rivayet yapmaktadır. Buna göre nazarıyla meşhur Arap asıllı bir kişi bilinmektedir. İnkârcılar Resulullah'a nazar etmesi için bu adama başvurmuşlardır. Büyük paralar ve hediyeler sunulan bu kişi de teklifi kabul etmiştir. Yapılan tefsire göre Allah, bu ayetleri ile Resulünü korumuştur.⁸⁵ İbn Abbas, Mücahid gibi bazı âlimler, bu ayetin nazarın bir hakikat olduğuna ve bir etkisinin de bulunduğuna delil teşkil ettiğini söylemişlerdir.⁸⁶ Peygamberimizin, davasını yürütürken düşmanlar edinmesi, bu düşmanların da tüm olasılıkları değerlendirerek ona saldırması doğal karşılanmaktadır. Nazarın bir hakikati, yaşanmış ve gözlemlenmiş bir etkisi olsa gerek ki peygamberimizin düşmanları bu yolu da denemişlerdir.

Kur'an-ı Kerim'de Hz. Yakub'un oğullarına hitaben, Firavun'un şehrine girerken dikkatli olmaları hususunda yaptığı konuşmayı bize haber veren bir ayet bulunmaktadır.⁸⁷ Yazır ayet hakkında; Hz. Yakub'un oğullarına olan bu tavsiyesini, onların toplu halde olduklarında göze çarpmaları riskinin bulunmasından, böylece bir

⁸² Kırca, Celal, "Din ve İlim Açısından Nazar", Diyanet Dergisi, 22. sayı: 1, 1986

⁸³ Kalem, 68 / 50, 51

⁸⁴ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, c. 8, s. 305; ayrıca İbn Kesîr, İmaduddin Ebu'l-Fida İsmail, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azîm*, Daru İbnü'l-Cevzi, Kahire, 2010, c. 8, s. 227

⁸⁵ Alûsî, *Rûhu'l-Meânî*, c. 29, s. 38

⁸⁶ İbn Kesîr, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azîm*, c. 4, s. 525

⁸⁷ Yusuf, 12 / 67

haset veya gayze⁸⁸ uğramalarından sakındırmak için yapmış olacağını düşünmektedir.⁸⁹ Kıskançlığın nazar ile arasında yakın bir münasebetin olduğu görülmektedir. Dönemin şartları içerisinde bölgesel yaşantı ve bir kıtlık söz konusudur. Bu şartlar insanlar arasında doğal bir gerginliğe ve birbirini süzmeye yol açmış olabilir. Diğerindeki güzellik, çokluk, birliktelik veya ihtişam kıskançlığa, hasede, hırsa dönüşmüştür. İşte bu düşmanlık ve kıskançlığın da özellikle kem gözler tarafından zarar verebileceği inancı, bu ayetin yorumlanmasında karşımıza çıkmaktadır.

Nazarın bir hakikatinin olduğunun kabul edilmesi, bu durumdan korunabilme yolları konusunu karşımıza çıkarmaktadır. İnanan insanlar nazardan kendilerini koruyabilmek için dindeki söylemleri ve uygulamaları araştırmışlardır. Bu konudaki rehber yine Allah'ın Resulü olmaktadır. Peygamberimiz yaşayış, davranış, söz ve tavsiyeleriyle Müslümanların bu konuda ne gibi önlemler alabileceğini aktarmıştır. Hz. Peygambere isnat edilen, kötülüklerden ve kötü kimselerin şerrinden emin olabilmek için sıkça okumuş olduğu söylenen dua ve sureleri birçok misalde, rivayette görmektediriz. Bunların hepsine burada yer vermek, bir tekrara düşmek olacağından bazılarını ele alarak konunun anlaşılmasını sağlamaya çalışacağız. Örneğin Ebû Said el-Hudrî, Resulullah (s.a.v.)'ın cinlerin ve insanların nazarından Allah'a sığınan dualarda bulunduğunu, Muavvizeteyn nazil olunca bu sureleri okumaya başlayarak diğer duaları terk ettiğini rivayet etmektedir.⁹⁰ Enes b. Mâlik, Peygamberimizin evden çıkarken okunmak üzere kendisine dua öğrettiğini, bu duanın kişiye kâfi geleceğini söylemektedir. Bu duayı okuyan kişinin muhafaza altına alınacağını, şeytanın o adamdan uzaklaşıp bir kenara çekileceğini nakletmektedir.⁹¹

Hiz. Ayşe, Resulullah (s.a.v.)'ın yatmadan önce muavvizât⁹² surelerini okuduğunu, iki eline üfleyerek vücuduna sürdüğünü rivayet etmektedir.⁹³ Ayrıca yine Hiz. Ayşe'nin nakillerinden o dönemlerde bir nazar değme vakiasıyla karşılaşıldığında ne yapıldığıyla ilgili usullere de rastlamaktayız. Buna göre nazar etmiş kişi abdest alıyor ve bu abdest suyu ile nazara gelmiş kişi yıkanıyor.⁹⁴ Buradaki başka bir husus ise, kişinin başkasına nazarının olmaması için yapması gerekenlerdir. Hoşa giden bir şey

⁸⁸ Gayz: Hiddet, kin, öfke, gadap, dargınlık, hınç. (Bkz. *Kamus-i Osmanî*: 13941 ve devamı)

⁸⁹ Yazır, *a.g.e.*, c. 4, s. 2890

⁹⁰ İbn Mace, *Tıb*, 34

⁹¹ Tirmizî, *Deavât*, 34

⁹² Muavvizat: İhlâs, Felak ve Nas Sureleri'nin üçü bir arada bu isimle anılmaktadır.

⁹³ Buhârî, *Deavât*, 12

⁹⁴ İbn Mace, *Tıb*, 33

görüldüğünde bunun için hayır duada bulunulması dini bir gereklilik olarak görülmektedir. Resulullah (s.a.v.): “Sizden biriniz kardeşinin kendisinde veya malında hoşuna giden bir şey gördüğü zaman ona bereket dileyerek dua etsin. Zira nazar haktır”⁹⁵ buyurmuştur. İbn Hacer böyle bir temenninin karşısındaki dua niteliği taşıyacağını ifade etmektedir.⁹⁶ Nakilde geçen bereket dilemeyi, yukarıda geçen ifadelerden birisini söylemek olduğu kanaatindeyiz. Nazar her zaman insanın aklına gelecek bir husus değildir. Ancak akla geldiğinde de her iki tarafın da (uğratan-uğrayan) bir sığınma ve Allah’a iltica etme gerekliliği vardır.

Ayetlerden hareketle âlimlerin nazarın varlığına işaret etmeleri bir yana Kur’an’da açık ve net bir şekilde nazarın karşılığı verilmemektedir. Konuyla ilgili hadislerden peygamberimizin nazarın var olduğunu ve sakınılması gereken bir husus olduğunu da öğrenmekteyiz. Nazarlık kullanımında, Allah’tan başka birinden veya bir nesneden zararı defetmesini istemek gibi bir mantık ortaya çıkmaktadır. Hâlbuki Allah; “Eğer Allah, sana bir zarar dokundurursa, hiç kimse onu gideremez ve eğer sana bir hayır ihsan ederse zaten O, her şeye kadirdir”⁹⁷ buyurmaktadır. Nazar değmemesi veya uğranılan nazardan kurtulmak amacıyla yapılanların bazen sihir meselesiyle ilişkisi bulunmaktadır. Nitekim çare Allah’tan başkasından veya başka bir şeyden umulmaya başlandığı an, müracaat edilecekler sihirbazlar, üfürükçüler, kâhinler, vb. kişilerdir. Bir hak ve hakikat olan nazar, bu kişiler tarafından öyle bir işlenmektedir ki sonucunda insanlar, kendilerini bir müdavim olarak bunların kapısında bulur.

Nazar konusunda sihir ehli, aldatıcı ve göz boyacı yanını işleterek kendisine müşteri potansiyeli oluşturur. Dikkat edilirse sihrin içine girdiği tüm meselelerde bir korku, çaresiz hissetme, cehalet, bilgi eksikliği veya kirliliği, dini yetersizlik söz konusudur. İnsanlar, hakkında malumat sahibi olmadığı meselelerde, merak ve korku duygularıyla harekete geçtiklerinde, başkalarınca etki altına alınmaktadırlar. Kişilerde inanç yönünün de zayıf kalmasıyla Allah’tan başkasından medet umma ortaya çıkmaktadır. Kendini ustalaştırmış, ağzı laf yapan maharetli insanlar da bu boşluğu kendi lehine kullanmaktadır. Nazar gibi bir hakikat vardır. Ancak tüm bunların çözümü merdiven altı denilen izbe yerler değil, bilakis Allah kapısıdır. Bu kapılardaki gerçek ve açık dostlardır. Bunların araştırılıp bulunması, diğer sihirbaz taifesinin bulunmasından daha kolay olacaktır. Ancak burada da dikkat edilmesi gereken şey; kendini dini oluşum

⁹⁵ İbn Hanbel, *Müsned*, c. 3, s. 447

⁹⁶ İbn Hacer, *Fethu’l-Bârî*, c. 10, s. 205

⁹⁷ En’am, 6/ 17

gibi gösteren küçük ve zararlı grupların içine düşmemektir. Bir şey ne kadar açık ve aleni ise doğruluk payı o kadar yüksek olacaktır. İşin içine ne kadar gizem, esrar, teferruat, şatafat, vs. giriyorsa da yanlış yolda olunduğuna bunlar işarettir.

Nazara uğrama noktasında haset duygusunun şiddeti çok önemli görülmektedir. Bu duygu ne kadar kuvvetli bir şekilde yaşanmaktaysa, nazarın değme olasılığının ve vereceği rahatsızlığın o denli etkili olacağı düşünülmektedir.⁹⁸ Ayrıca bu konuda gözlerin yaydığı ışınlar da araştırılmıştır. Elde edilen bilimsel veriler, insanın gözünde, karşısındakini etkileyebilecek ışınların mevcut olduğu yönünde çıkmıştır.⁹⁹ Tüm bunların nazarın hakikatini ortaya koyan deliller olduğunu görmek gerekir. Ayrıca yer ve zaman farkına rağmen, farklı inançlarda dahi nazar meselesi benzer şekilde yorumlanmaktadır. Mahiyeti, sebepleri ve etkileri üzerindeki düşünceler aynı minvaldedir. Bunlar da nazarı genel geçer bir gerçeklik haline getirmektedir.

1.2. Sihrin Mahiyeti, Nitelikleri, İmkânı, Etkisi

1.2.1. Sihrin Mahiyeti

Sihir, kelime kökü itibariyle sebebi gizli olan ince şey demektir. Bu anlamdaki yani sebebi gizli, ince şeyleri bilmek ve tanımak olan sihir için küfür, kötü veya günah olmayacağını söylemek mümkündür. Ancak malum sihirde, işin içinde gerçeğin aksine tahayyüller hâsıl etme bulunmaktadır. Bütün bunlar İslam inancına göre ve tüm inanışlarda çirkin ve batıl şeyler olarak kabul edilmektedir. Örneğin Kur'an'da; "İnsanların gözlerini sihirlediler"¹⁰⁰, "Sihirleri sayesinde ipleri ve sopaları onun hayalini büyüledi, çünkü onlar gerçekten yürüyor gibiydiler"¹⁰¹ ifadeleri bulunmaktadır. Bunlara göre sihrin gizli sebepleri ve bir inceliği vardır. Dışarıdan bakıldığında bilmeyen için çekici veya korkutucu durmaktadır. İnsanlara esrarengiz gelmektedir. İbn Haldun, insanın kendisini yetiştirerek herhangi bir yardımcıya başvurmaksızın karşısındakine tesir icra etmesini sihir olarak yorumlamaktadır.¹⁰² Sebebi herkesçe bilinmeyen şeylerin insanları aldatmak için kullanılmasıyla meydana getirilenler, sihir adını almaktadır.¹⁰³ Ortaya garip ve enteresan bir halin çıkarılması, ona sihir hüviyeti kazandırmaz. Ne

⁹⁸ "Nazarın Bilimsel Yönü", Yankı Dergisi, 5–30 Haziran 1983, sayı 635, s. 52

⁹⁹ Sarıkaya, H. Egemen, S. Birgil, C. Cümbüşel, *Telepati*, İstanbul, 1978, s. 15. ; ayrıca Kırca, Celal, *Din ve İlim Açısından Nazar*, Diyanet Dergisi 22., sayı: 1, 1986 konuyla ilgili incelenebilir.

¹⁰⁰ A'râf, 7/116

¹⁰¹ Tâhâ, 20/ 66

¹⁰² İbn Haldun, *Mukaddime*, c. 2, s. 1179–1181

¹⁰³ Gölcük, Şerafettin, Süleyman Toprak, *Kelam, Tarih Ekoller Problemler*, Tekin Kitapevi, İstanbul, 2014, s. 340

zaman ki insanları dolandırmak için bunlardan faydalanmaya çalışmak ve bu şekilde kalplere tesir ederek aldatmak istenildi, işte o zaman bunlar sihir mahiyeti kazanmaktadır. Bunun için imansızlık ve ahlâksızlık içine girmek, sihrin kökü ve kaynağı kabul edilmektedir.

Sihrin tarihte daha ziyade insanlığın, din ve bilimden mahrum bulunduğu dönemlerin mahsulü olduğunu görmekteyiz. Günümüzde dahi çoğunlukla zihni ve dini bakımdan kendini geliştirmemiş kimselerce sihir işleri devam ettirilmektedir. Bahsettiğimiz kesim sihir tezgâhlarını kuranlar değil, bu tezgâha düşenlerdir. Yoksa sihirbazların bazen son derece zeki, bilgili ve baskın karakterler olduğu gözlemlenmiştir. İnsanlardan bir kısmı Allah'ı geri plana atmışlardır. O'nun yerine yıldız ve cinleri önemsemişler, bunların yardım ve korumasına sığınmaya çalışmışlardır. Özellikle bilimin gelişmediği ve yeterli olmadığı devirlerde mikrop, virüs gibi şeyleri bilmedikleri için, sebebini bulamadıkları hastalıkların tedavisinde gizli güçlere dayalı yöntemler uydurmuşlardır. Çünkü insanlar başlarına gelen musibete bir çare bulmak ister. Çare bilinenden gelmeyince, bilinmeyen de denenmesi söz konusu olur. Sihir de bu asılsız yöntemlerin biri olarak algılanmalıdır. Aslının, hakikatinin göz bağcılık ve aldaticılık olması, başta İslamiyet olmak üzere üç semavi din tarafından da sakıncalı bulunmasına ve yasak edilmesine sebeptir.¹⁰⁴ Zamanının hâkim zihniyetleri, insanlar üzerindeki egemenliklerini devam ettirmek için bir taraftan Süleyman, Musa, İsa ve Hz. Muhammed (s.a.v.) gibi peygamberlere karşı sihir ve sihirbazlara başvurmuşlar; öte yandan ise bu peygamberleri bizzat sihirbazlık yaparak halkı aldattıkları şeklinde bir itham ile susturmaya çalışmışlardır.¹⁰⁵

Hiz. Peygamber'in; "Belîğ olan sözlerden bir kısmı muhakkak sihirdir"¹⁰⁶ sözleri, bazı durumlarda sihrin meşruluk kazandığını ve kullanılabileceğini gözler önüne sermektedir. Burada bir takım insanların konuşma hususunda çok maharetli oldukları ve ikna etme konusunda da çok yetenekli oldukları vurgulanmaktadır. Nitekim Ömer b. Abdülaziz de bunu "sihri helâl" şeklinde zikredenlerdendir. Ancak bu maharetini kullanarak hakkı batıl, batılı hak şeklinde göstermek, bu neviden yapılan belîğ konuşmalar ise haram olan sihre girmektedir.¹⁰⁷ Sihrin temel gayesinin ise şahsi çıkar sağlamak olduğu, tecrübe ile sabit hale gelmiştir. Kişiye acayip gelen, ancak bilgisi

¹⁰⁴ Bakara, 2/ 102; Çıkış, 22/ 18, Levililer, 19/ 26–31; 20/ 6–27; Tesniye, 9–14; Matta, 2/ 1–12; Vahiy, 9/ 21; Galataylılara, 5/ 20.

¹⁰⁵ Bakara, 2/ 102; Maide, 5/ 109; İsra, 17/ 47; Saf, 61/ 6

¹⁰⁶ Buhârî, *Nikâh*, 47; Müslim, *Cum'a*, 47

¹⁰⁷ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, c. 1, s. 366–367

dışında olduğu için bilemediği her şeyi sihir görmek yanlış olur. Bununla birlikte kanunları açıklanamayan ve nazariyelerle, aklî muhakemelerle ortaya konamayan olaylar da mevcuttur. Hayatın içerisinde, tabiatla, deney ve gözlemlerde vermesi gereken sonuçların aksine sebebi bilinmeyen nice hadiseler ve garip şeyler bulunduğunu itiraf etmek gerekir.

Sihir kelimesinin dilimizdeki en yakın karşılığı büyü olmakla birlikte aralarında nüanslar bulunmaktadır. Ayrıca Türkçede sihir ve büyü işlerinin icra edenleri birbiri yerine kullanılmamaktadır. Sihirbaz; hokkabazlık yapan, el çabukluğunu kullanan, ortamdaki veya eşyadaki yanlısamalardan faydalanan gösteri sanatçısı gibi algılanmaktadır. İllüzyon, hipnoz, telepati gibi teknikleri uygulayan kimselere bu manada sihirbaz gözüyle bakmak mümkündür. Büyücüler ise yeryüzünden veya gökyüzünden yardım aldığı varsayılan insanlardır. Bu tarz büyücü sınıfların çeşitli ruhi hastalıklar oluşturmak veya bu tür hastalıkları tedavi etmek için acayip araçlar kullanarak yaptıklarına da büyü denilmektedir. Sihir ve büyüün muadil olarak kullanılmasına rağmen, uygulayıcıları arasındaki saha ve materyal farklılıkları, amaç değişikliği aşikârdır. Ancak bu durum birini diğerinden daha masum veya daha az tehlikeli göstermez. Çünkü büyüün zararsız olanına, şov haline getirilmişine sihir dendiği yönündeki algı yanlış olacaktır.

Zaman içerisinde insanlık, kültür ve medeniyet tekâmül ederek gelişme göstermiştir. Bununla birlikte sihrin tamamen kaybolduğunu düşünmek doğru olmaz. Sihirbazların yüksek ve mukaddes ruhları çağırdığına, bunların yardımı ile harikalar yaptıklarına dair iddialarına eskisi kadar rağbet edilmemektedir. Bu tarz işlerin yalan olduğu toplumda şüphe götürmez hale gelse de sihirbaz kesiminin hala ciddi bir etki alanının olduğu muhakkaktır. Şahsi kanaatimiz ve tavsiyemiz, hakikat ve etkisinin olup olmadığının içinde kaybolmaktansa, ruhi ve psikolojik sağlığımız açısından bu tarz şeylerden uzak durmak gerektiğidir. Normal ve sağlıklı bir yaşam içerisinde sihir faaliyetlerine bir ihtiyaç duyulmayacaktır. Fenalık peşinde olmak veya kendini bunlardan alamadığı için kendisine fenalık yapılabileceği fikrinden kurtulamamak bu alanla ilgilenmeye sevk etmektedir. Çok nadir olarak da çaresizliğe düşmek, başka yolun kalmamış olması sihir işlerine yöneltmektedir. Böyle bir kitlenin var olması, işinde maharet kazanmış sihir ehlinin onları ağına düşürerek kendi isteği doğrultusunda aldatmasıyla devam eden gerçek bir hayat hikâyesine yol açmaktadır.

Sihir, normalin ötesinde acayip bir dünyadır. Söylerken dile güzel, mana itibariyle çirkindir. Gerçekle hurafe, bilgiyle sahtecilik birbirine karışmıştır. İşin içinde el çabukluğu, göz boyaması ve yanılsaması olabildiği gibi, cinlerden-şeytanlardan da bahsedilebilmektedir. İlk peygamber Hz. Âdem'e kadar tarihini dayandırabildiğimiz fitrat ve akide bozma işi olan sihir, günümüzde de gayet yaygın ve etkindir. Genel görüş sihirbazların kötü niyetli, hilekâr, düzenbaz ve sahtekâr insanlar olduğu yönündedir. Bu kimseler cahil, masum ve saf insanların şirke düşmelerine sebep olmaktadır. Bu işlerle meşgul olup sadece dünyalık peşinde olmak, iman ve akıl işi gibi durmamaktadır. Çünkü işin sonu şirk ve küfre çıkmaktadır. Sihir; ayet ve hadislere, tarihe, insanların hayatlarına konu olan gerçek bir hadisedir. İçerisinde küfrü barındıran ifadelerin yer aldığı kısmı insanı dinden, imandan yoksun bırakır. Ancak meşru ve caiz görülen bir sihir kısmının da bulunduğunu ifade etmek gerekir. Bazı hallerde öğrenilmesinin zorunluluk olduğu işlenmiştir. Buna karşın yetkin kişilerin devlet eliyle ehilleştirilmesi, zararlılara karşı da uyarıcıların idareci ve âlimler olduğu vurgulanmıştır.¹⁰⁸ En önemli olan şeyin sağlam bir Allah itikadı, O'na tevekkül etme ve iyi öğrenilmiş bir İslam inancı olduğu, hemen her incelemede karşımıza çıkan gerçektir.

1.2.2. Sihrin Nitelikleri

Sihir meselesini ele alırken dini temayüllerden sıyrılmış bir bakış açısıyla da konuya eğilmek gereklidir. Böyle bir bakışla bakıldığında sihiri, bilinmez ve gizli güçlerle eşyaya tesir etmek için yapılan törensel eylem olarak görmek mümkündür.¹⁰⁹ Bu eylemleri tabii ki kendini bu alanda yetiştirmiş, bazı güçleri de bulunan kimseler icra etmektedir. Ancak dini temayül ise sihrin temelinde menfaat sağlama, bunun için de aldatma söz konusu olduğunu söylemektedir. Amaç bu olduğundan sihir faaliyetlerinde din ve kutsal tanınmamaktadır. Ayrıca sihirbazın, İlah olanın irade ve kudreti üstünde işler başarabilme iddiası bulunmaktadır ki dinde bu şirk olarak görülür.¹¹⁰ İslam inancında sihir, Kur'an'da özellikle aldatma-hile yönü ile öne çıkarılmıştır. Peygamberimizin hadislerinde ise şirk ve büyük günahlardan sayılmıştır. Ayet ve hadislerde gayet açık bir şekilde karşılığı ifade edilmesine rağmen eski alışkanlıklarının ve diğer kültürlerin tesiriyle bazı Müslümanların sihirle meşgul oldukları bir gerçektir.

¹⁰⁸ Cabiri, Ubeyd b. Abdillâh, *Es-Sihru Hakikatühu ve Tesirihi ve Hükmühu ve'l-Vakatü ve'l-İlacu Minhu*, "Kur'an ve Sünnet Işığında Sihir; Hakikati, Etkisi, Hükmü, Korunma ve Tedavi Yolları", Çev: Mustafa Öztürk, Guraba Yayıncılık, İstanbul, 2008

¹⁰⁹ *Ana Britannica*, "sihir" mad., Ana Yayınevi, İstanbul, 1987

¹¹⁰ Komisyon, *İlmihal*, TDV Yay., İstanbul, 2000, c. 2, s. 154

Hal böyle olunca da İslam âlimleri, sihrin hakikatini, mahiyetini ve niteliklerini, imkânını, varsa etkilerini, çeşitlerini, korunma yollarını, sihir ile uğraşmanın dini hükmünü araştırma ihtiyacı duymuşlardır.

Sihirde, yapılan etki ile insanın ruhu aldatılarak hayal ile gerçeğin birbirine karıştırılması vardır. Böyle bir iş sayesinde insanların birbirine düşmesi, toplumun büyük fitnelere sürüklenmesi mümkün olur. Bundan dolayı da bu tür sihir faaliyetleri din tarafından yasak kılınmıştır. Sihir işleriyle uğraşanların dünyada ve ahirette perişan olacakları Allah tarafından ayetlerde bildirilmektedir. Tövbe edip doğru yola girmeyen hiçbir kimse ve sihirbazlar, huzur ve mutluluk görmeyeceklerdir: “Hâlbuki büyücüler asla iflah olmazlar”¹¹¹ İnsanların birçoğu sihir yapan kimselerin durumundan habersizdir. Olayın ve tabiri caizse kahramanın gizemliliğinin çekici bir tarafı vardır. Dini inanışlardan ve yönelişlerden ziyade bu tür işlere en önemli başvuru sebebi merak unsurudur. Sihir konusunda araştırma ve bilgi edinmek yerine kulaktan duymalara, şehir efsanesi hikâyelere teveccüh daha fazladır. Bazıları, akidelerine bir zarar geleceğinden habersiz sihir yapanları tasdik etmektedirler. Hâlbuki ilgili bölümlerde ele alınacağı üzere ayet ve hadislerde sihir işleri ve sihirbazla ilgili ciddi uyarılar bulunmaktadır. Burada sihrin sadece ahlaki bir mesele olmayıp, bunun ameli ve itikadi yönlerinin de olduğunu söylemekle yetinelim. Sihri; helal olan ve haram olan sihirler şeklinde çeşitli kısımlara ayırarak inceleme altına alanlar da olmuştur. Burada sihrin masum ve mazur görülebilir bir yanı bırakılarak ihtiyaç duyulduğunda başvurulabilir bir yöntem olarak kalması isteğini görmekteyiz.

Sihir işleriyle uğraşmayan, pek haberi ve ilgisi olmayanlar ise, zararından çekindiklerinden sihri ve etkisinin olduğunu inkâr etmektedir. Normal hayat akışları içerisinde bu tür gizemli ve bilmedikleri işleri sokmayı düşünmemektedirler. Esasen sihrin varlığını ve etkilerini kabul etmenin iman gereği olup olmadığı da tartışılabilir. Ayetlerde ve hadislerde yer almış olması, sihrin bir hakikat taşıdığını göstermektedir. Ancak insanların inkâr ettiği şey de kendisini böyle bir zarara uğratacak harikalığın bulunmaması yönündedir. Mesele üzerindeki oluşturulmuş olan yanlış yargı, insanların ürkmesine yol açmıştır. Madem zarar verecek, o zaman yok öyle bir şey anlayışı ortaya çıkmaktadır. İnsanlar korkmak ve baskı altında kalmak istemezler. Böyle bir korkudan ve baskıdan kurtulmanın en iyi yollarından biri de işin kaynağını inkâr etmek olur. Nitekim hakikati Kur'an'la sabit olmasına rağmen cinler de birçok Müslüman

¹¹¹ Yunus, 10/ 77

tarafından inkâr edilen bir gerçekliktir. Çünkü cin denildiğinde çarpan, içine kaçan, kız kaçıran göremediğimiz bir mahlûk fikri oluşturulmuştur. Hatta isminin dahi zikredilmesinin korku yarattığı bir ortam sağlanmıştır. Birçok insan cin yerine “üç harfliler” tabirini tercih etmektedir. Hal böyle olunca insan da aciz kalacağına karşıdakini fikren yok etmektedir. Burada bazı insanların sade yaşantılarında sihir meselesini istemediklerini çıkartmak doğru olur. Herkesin çok bilgili ve âlim olmasını bekleyemeyiz.

Öte yandan çocuğu olmayan, kekeme, evlenemeyen, söylemeye çekindiği sorunları olan, psikolojik rahatsızlıkları bulunan, ruhsal bunalımlar geçiren, tıpta çaresini bulamadığı bir derdi olan vs. insanlar; sihirbaz, büyücü, üfürükçü, kâhin ve falcılara giderek onlardan medet ummaktadır. İyi veya kötü dünyalık arzularını gerçekleştirmek isteyenler de çareyi buralarda aramaktadır. Ancak genelde bu işlerin sonunda bir aldatma ile karşılaşma söz konusudur. Ayrıca itikadi noktada imanların kaybedilmesi tehlikesi de fark edilmelidir. Âlimlerin çoğunluğu sihrin bir hakikatinin olduğunu söylerken Ebu Hanife sihri, gerçekte hiçbir alakası olmayan bir aldatma olarak görmektedir. Ona göre bunlar zihni hayaller, kuruntular ve oyunlardır.¹¹² Mutezile de bütün sihir çeşitlerini asılsız, imkânsız olan sahte gösterilerden saymışlardır.¹¹³ Tüm bu şeylerin ustalaşmışların bazı numaralarla hakikatleri gözlerden kaçırmaları ve gönüllere etki etmesi olduğu söylenmektedir.¹¹⁴ El çabukluğu, göz boyama, hipnoz, telepati, belli özelliği olan birtakım maddeler kullanmak suretiyle insanları etkilemenin mümkün olduğu aşikârdır. Burada icracı durumundaki kişilerin ustalıkları ve psikolojik kabiliyetleri kadar, muhatapların karşı koyma veya kabul etme güçleri de etkili olmaktadır. Hatta kişideki zekâ ve imanın dahi olaydaki rolü gayet önemlidir. Çok zeki bir insanın seviyece çok altlarda birini ikna etmesi zor olmasa gerektir.

Bazı âlimler, sihir ile sadece hayallendirme ve vehimlendirme etkisi oluşturulabileceğini düşünmektedir. Sihrin bunun dışında herhangi bir fiziki etkisi yoktur.¹¹⁵ Bunu bir çeşit karşıdakini ikna etme kabiliyeti olarak görmek mümkündür. Yahut insan ruhu üzerinde bir şekilde etki etme faaliyeti olarak yorumlanabilir. Her iki

¹¹² Aynî, Bedruddin Ebu Muhammed Mahmud b. Ahmed, *Umdetü'l-Kâri fî Şerh-i Sahîhi'l-Buhârî*, Beyrut, 2001, c. 14, s. 62

¹¹³ Râzî, Fahreddin, *Tefsir-i Kebir*, trc.: Prof. Dr. Suat Yıldırım/ Lütfullah Cebeci, Akçağ Yay., İstanbul, 2010, c. 3, s. 213

¹¹⁴ Köksal, Asım, *İslâm Tarihi*, Şamil Yay., İstanbul, 1981, c. 7, s. 104

¹¹⁵ Tehânevî, “Sihir” mad., *Keşşâfu Istılâhâtî'l-Fünun*

durumda da kötüye kullanılmadıkça bunda bir mahsurun olmayacağı sonucu ortaya çıkar. Böyle bir anlayış ise içinde şirk ve küfür unsurları barındıran sihir meselesini izah etmede eksik ve kusurlu olacaktır. Nitekim Sünni âlimlerin ekseriyeti bu fikre karşı çıkmaktadır. İtirazlarına ayet ve hadislerden deliller getirerek sihrin maddî etkisini ispatlamaya çalışmışlardır. Sihirbazın sebepleri yerine getirdiği, Allah'ın da olaya müsaade ettiği ifade edilmektedir.¹¹⁶

Sihrin tesiri ile ilgili yıldızların dünyada olup bitenlere müdahale ettiklerini, iradeli ve akıllı bir varlık olan insan üzerinde etkili olduklarını ve bu etkileşimi bazı kimseler vasıtasıyla icra ettiklerini, din ve akıl açısından kabul etmek mümkün görülmemektedir. Sihrin diğer bir vasıtası olarak kabul edilen cinlere gelince; cinlerin sihir yapılmasında etken olabileceği aklen mümkün gibi görülebilir. Fakat pratikte vaki olduğunu kanıtlayabilecek kesin bir delil bulma imkânı yoktur. En fazla yaşanılmış kişisel tecrübeler delil olarak sunulabilir ki bu, genel geçer bir kural-teori koymak için yeterli olmayacaktır. Harut ve Marut'un yaptıklarını veya halkı bilgilendirdiklerini ifade eden ayet¹¹⁷ ile şeytan dokunmasından söz eden ayetlerin¹¹⁸ bu hususta kesin bilgi doğuracak nitelikte olup olmadıkları tartışılabilir bir husustur. Bu ayetlerde o günkü toplumun telakkisinin anlatılmış olma ihtimali daha kuvvetli görülmektedir. Sihir ile ilgili olarak rivayet edilmiş olan hadisleri de böyle anlamak, zamanı ve şartları içerisinde aynı doğrultuda değerlendirmek mümkündür. Nitekim hüküm koymadan ziyade tüm olasılıkları gösterme niyeti güdüldüğünden bu farklı görüşleri sergilemek yerinde olacaktır.

1.2.3. Sihrin İmkânı

Sihrin gerçekliği konusunda âlimler farklı kanaatlere sahip olduğu için sihir tariflerinde de farklılıklar bulunmaktadır. Sihrin varlığının kabulü konusunda herhangi bir ihtilaf olmadığı görülmektedir. Ancak sihrin sihir yapılan kimseyi gerçekten etkileyip etkilemeyeceği konusunda ittifak sağlanamamıştır. Mutezile gibi sihrin hakikatini ve etkisini inkâr edenler, bunları bir hayalden ibaret olarak görmektedir. Bu tür hakikatlerin ve etkilerin mümkün olması Allah'ın yüceliğine, birliğine, iradesine ve kudretine eş koşmak şeklinde değerlendirilmektedir. Ayrıca böyle şeylerin herhangi biri

¹¹⁶ Razi, Fahreddin, *Tefsiru'l-Kebir*, bkz.: Bakara Suresi'nin 102. ve 103. ayetlerinin tefsiri; Ayrıca İbn Haldun, *Mukaddime*, Vâfi neşri, s. 1147

¹¹⁷ Bakara, 2/ 102

¹¹⁸ Bakara, 2/ 275; A'raf, 7/ 201; Sad, 38/ 41.

tarafından rahatça yapılabiliyor olması peygamberlerin göstermiş olduğu mucizeleri de sıradanlaştırmaktadır. Hâlbuki peygamberler bu mucizelerini, peygamber olduklarını ispat etmek adına bir nişane gibi kullanmaktadır.¹¹⁹

Bir görüşe göre sihir meselesinin Türk toplumu içinde rağbet bulmasına şamanlar önayak olmuşlardır. Bunlar Türklerin İslam Dini'ne girişi ile birlikte mesleklerini kaybetme endişesiyle İslam'ın alternatifi gibi işlevlerini devam ettirmek istemişlerdir. Bunu başaramayınca ortama ayak uydurma yoluna gitmişlerdir. Çeşitli hurafelerden yararlanmaya çalışmışlardır. Bunlara Kur'an'dan ilgili-ilgisiz ayetler ve peygamberden uydurma hadisler de katarak yaptıkları şeyi İslami bir kılıfa bürümek konusunda başarılı olmuşlardır. Ancak zamanla bu şamanlar, kamlar eski fonksiyonlarını ve sıfatlarını yitirdiler. Günümüzde bunların değişik isimlerle faaliyetlerini devam ettirdikleri düşünülmektedir. Zamanımızdaki medyumlar, astrologlar, illüzyonistler, hokkabazlar vs. bunlardan bazıları olarak sayılmaktadır.¹²⁰

Kur'an-ı Kerim'de toplamda kırk iki yerde Firavun'un, hakkın karşısında duruşu anlatılmaktadır. Yirmi iki yerde de Hz. Musa ile Firavun arasında geçen çetin mücadelelerden söz edilmektedir. Onların bu mücadelesi bir noktada sihir - mucize karşılaşması olarak da görülebilir.¹²¹ Çünkü Firavun, dönemi içerisindeki tüm maharetli sihirbazları Hz. Musa'ya karşı galip gelebilme adına bir araya getirerek, ilahlık iddiasında haklı çıkmak istemiştir. Yüce Allah ise kulu ve peygamberi olan Hz. Musa'ya, mucize desteği ve yardımıyla galibiyet ve haklılık sağlamıştır. Böylece sihrin mucize gibi olmadığı, gerçeğin batıl olana üstün geleceği vurgulanmıştır. Sihir kavramıyla karşılaştığımız ilk yer olan Bakara Suresi'ndeki ayet¹²² birçok suali ve düşünceyi beraberinde getirmektedir. Örneğin; ayette bahsi geçen melekler-melikler kimdir, öğrettiği şeyin mahiyeti ve etkisi nedir? Ayrıca bu ayette zamanın bir döneminde meleklerin insanlara bir şeyler aktarmasının mümkün kılınıp kılınmadığı da ayrı bir husustur. Eğer ki bir iletişim olduysa bu mümkünat içerisinde bir dönem melekler insanlara ince, hassas konular öğretmişlerdir. Bunlar gerçek ve faydalı olmalıdır. Çünkü meleklerin tabiatı şeytanlar gibi kötü olmaya müsait değildir. Bu bakımdan melekler sihir değil, sihir için de kullanılabilecek gerçek ilim

¹¹⁹ Razi, Fahreddin, *Tefsiru'l-Kebir*, c. 3, s. 213

¹²⁰ İnan, Abdulkadir, *Eski Türk Dini Tarihi*, MEB, İstanbul, 1976, s. 208–228

¹²¹ A'raf, 7/ 109–120; Yunus, 10/ 81; Şuara, 26/ 49; Kamer, 54/ 2 gibi..

¹²² Bakara, 2/ 102

aktarmışlardır.¹²³ Allah'ın sihri açıktan kendi eliyle indirmiş ve sonradan yasaklamış olması makul görülmemektedir.

Öğrenilmiş bir sihir ile normal insanların karı-koca arasını ayırma kabiliyetine ulaşabileceği anlayışını kabul edenler de olmuştur. Buna göre kişi ile eşini, anasını, babasını, kardeşini, dostunu veya ticaret ortağını ayırabilecek “ayırma sihri” vardır. Savunulan fikre göre bu tür bir sihre uğrayanların halleri değişir, sevgileri nefret ve şüpheye dönüşür. Basit meselelerden büyük tartışmalar çıkarak kalpler birbirine soğur. Eşler, karşısındakinin cemalinin güzelliğini ve birbirine olan muhabbetini fark edemez hale gelirler. Zaman geçtikçe de muhabbet ve hoşnutluk ikisinin arasından çekilir. Ayrıca aynı görüş bunun tersi olarak görülebilecek “sevdirmesi sihri” nden de bahsetmektedir. Buna göre ise böyle bir sihir uygulanmış kişi, kimin için yapılmışsa ona büyük bir aşk, tutku, istek ve sevgiyle bağlanır. Sürekli olarak onunla birlikte olmak isteyip, ondan uzak kalmaya da dayanamaz. Özellikle araları açılmış çiftler arasında yapılan ve işe de yaradığı düşünülen bir sihir anlayışıdır. Amaç iyi gibi görünse sihir mazur görülemez. Yine bu bağlamda Hz. Musa'da olduğu gibi “göz boyama sihri” de mümkün görülmektedir.¹²⁴ Nitekim karşısındakine bir şekilde etki ederek iplerin ve değneklerin öyleymiş gibi gösterilmesi ayette nakledilmektedir.¹²⁵ Buna göre kişide zihin dağınıklığı, dalgınlık, unutkanlık, dikkatini verememe, sersemleme, ara sıra saçmalamaya düşme, bunalma, içi daralma, dalıp gitme halleri vs. yapılabilir. Lebid b. Asam'ın peygamberimize sihir yaparak, onun yapmadığı şeyleri yapmış gibi zannetmesini sağlaması olayı da bu bağlamda zikredilebilir.¹²⁶ İlerleyen bölümlerde gerek ayetlerle ilgili, gerekse hadislerle ilgili detaylı incelemeleri görmek mümkün olacaktır. Şimdilik bunların imkân dâhilinde olup olmadığının, böyle durumların da düşünülmesi gerektiğinin vurgulanması adına zikredilmesiyle yetinmiş olalım.

1.2.4. Sihirdeki Amaç

Hayat ve yaşam içerisinde kendine yer bulabilmiş her meselenin bir gayesi, amacı olsa gerektir. Böyle bir amaç çerçevesinde oluşmayan konuların zaman içerisinde

¹²³ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, c. 1, s. 369–373

¹²⁴ El-Cabiri, Ubeyd b. Abdillâh, *Es-Sihru Hakikatühu ve Tesirihi ve Hükmühu ve'l-Vakatü ve'l-İlacu Minhu*, “*Kur'an ve Sünnet Işığında Sihir; Hakikati, Etkisi, Hükmü, Korunma ve Tedavi Yolları*”, Çev: Mustafa Öztürk, Guraba Yayıncılık, İstanbul, 2008

¹²⁵ Yunus, 10/ 77, 81

¹²⁶ Bkz.; Buhari, *Tıb*, 46; Cizye, 14, *Edep*, 56; Müslim, *Selam*, 43, İbn Mâce, *Tıb*, 45; İbn Hanbel, *Müsned*, c. 6, s. 57; Nesâî, *Tahrim*, 20; İbn Hacer, *Fethu'l-Bâri*, c. 10, s. 176; Aynî, *Umdetü'l-Kâri*, c. 10, s. 203

yok olup gittiği görülmektedir. Sihir, günümüzde etkin bir halde bulunmakla birlikte geçmiş de bir hayli gerilere götürülebilen meselelerdendir. Kur'an-ı Kerim bütün peygamberlerin sihirbaz ve mecnun gibi ithamlarla karşılaştığını bize haber vermektedir.¹²⁷ İlk peygamberin Hz. Âdem olduğundan hareketle sihrin insanoğlunun yaşına akran olarak varlık gösterdiği sonucuna varabiliriz. İlk zamanlardaki insanların, günlük yaşayışlarındaki karşılaştıkları bazı problemlere çözüm ararken sihirle ve sihir işleriyle ilk temasa geçtikleri düşünülmektedir. Buna göre av ve bolluk sihri yaparak daha fazla hayvan avlamayı hedeflemiş olabilirler. Eski zamanlardan kalma mağara resimleri ve kilden heykelcikler buna delil olarak gösterilmektedir.¹²⁸ İslam inancına göre ilk peygamberle birlikte ilahi mesajların sunulması da başlamıştır. Bu anlamda insanlarda bir bilinçsizlik veya uydurarak bulma iddiaları kuvvetli olmayacaktır. Sihrin insanların dinden veya inançtan uzaklaştığı ve sapkınlığa düştüğü zamanlarda ortaya çıkan bir iş olduğunu düşünmek daha isabetli olur. Kaynağını ilahi unsurlardan almayan hususların batıl denilen birçok uydurma işten beslenmesi tabiidir. Bu tür konularda işin içerisine biraz da acayiplik, çekicilik ve gizem katılarak insanda merak ve korku uyandırılması temel vasıflardandır.

Sihir kelimesi, mutlak ve bilinen anlamında kullanıldığında hoş olmayan, gizli saklı aldatıcı işler akla getirmektedir. Yapanın kınandığı, bulaşılmasının hayır getirmeyeceği şeyler kastedilmektedir. Ancak bazı durumlar için sihir ifadesi kullanılarak bir methetme söz konusu da olmuştur. Nitekim konuşmasıyla karşısındakini etkileyebilenlerin sözleri için de sihir dendiği hadislerde vakidir.¹²⁹ Karşısındakini bir şekilde ikna edebilmeyi becerebilen, ağzı laf yapanlara yapılan bu övgü sihrin mahiyetini değiştirmez. Hatta bahsi geçen durum bu konuda istisna olma vasfı bile kazanmamaktadır. Sihir için genel kullanım ve yargı olumsuz yöndedir. Amaç illaki kötülük yapmaya çalışmak olmasa da buna müsait bir durum vardır. Olayda gizlilik, esrarengizlik, gerçeği gizleme bulunmaktadır.¹³⁰ Bu tarz şeyler genel itibarıyla art niyetli insanların metotları olarak görülmektedir. Başvuranların veya yapanların bir kısmının iyi niyet taşıması, o olguyu masum çıkarmaya yetmeyecektir.

Bir derdi olan insanlar, meramlarının çözülmesi için yollar ve yöntemler ararken bu arayış, böyle bir sektörün ortaya çıkmasını sağlamıştır. Olayın gizemli ve harika

¹²⁷ Zâriyât, 51/ 52

¹²⁸ Tanyu, Hikmet, "Büyü" mad., *TDV İslam Ansiklopedisi*, c.6, s. 501-506

¹²⁹ Buhârî, *Tıb*, 51, 76

¹³⁰ Razi, Fahreddin, *Tefsiru'l-Kebir*, c. 3, s. 205

görünmesi için alanında uzmanlaşan kişiler türemiştir. Bir teslimiyet ve acziyet durumu da olunca, bu durumdan faydalanmak isteyen insanlar bu kanalı kullanmışlardır. Tüm kurulan düzenler, karşıdakine bir aldatma tezgâhı hazırlamak içindir. En belirgin özellik, insan ruhu üzerinde etki yaratılmaya çalışılmasıdır.¹³¹ Sihrin amacı olarak; insana ve olaylara etki ederek çok avlama, balık tutma, hayvan yetiştirme, düşmanı yenme, birini zarara uğratma veya öldürme, çocuk sayısını artırma, ürün ve mal çoğaltma, hastalıktan kurtulma vs. şeklinde sıralanıp devam eden bir silsile sayılabilir.¹³² Günümüzde her kesimden insanın çok farklı amaçlarla bu tip işlerle uğraşanlara müracaat ettikleri inkâr edilemez bir gerçektir. Çocuğu olmayan ve olmasını isteyenler, ailevi problemleri bulunanlar, geleceği ile ilgili bazı sorularına cevap bulma derdiyle bilgi edinmeye gelenler, vb. insanlar meramlarına türlü çözümler aramaktadır. Ayrıca art niyetlerle yapılan ve yaptırılan sihirlere de sıklıkla teveccüh gösterilmektedir. Bu tür kötü amaçlarla gelenlere konunun uzmanı sihirbazlar; karı-koca veya ilişkili kimselerin arasını açmak, insanın bazı kabiliyetlerini sınırlandırmak veya sonlandırmak, kişinin dilini, bahtını, cinsi gücünü elinden almak, idrarını bağlamak, onu sakatlamak, uyutmamak gibi sözüm ona hizmetler(!) sunmaktadır.

Günümüz medya dünyasında sihirle ilgili sürekli ve yaygın bir sunum yapılmaktadır. Bunun bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde sunulduğunu söylemek niyet okuyuculuk olacaktır. Ancak gazete ve dergilerdeki fal köşelerinin, meraklıları tarafından ilgiyle ve sürekli olarak takip edildiği bilinen bir gerçektir. Televizyonlardaki birçok program insanların sihre karşı büyük bir merak, ilgi ve alaka duymalarına yol açmaktadır. Sihir olgusu toplumun zihninde bu şekilde canlı tutulmaktadır. Bütün bunları masum görmek pek mümkün görülmemektedir. Çünkü itikadi, ahlaki, psikolojik ve sosyal açıdan ele alındığında, bu tür işlerin beraberinde birçok kişisel ve toplumsal problemi barındırdığı muhakkaktır. Nitekim sihrin kişi ve toplum ruh sağlığını tehdit eden bir yapısı, amacı ve niteliği vardır.

Yapılan sihir işlemlerinde, amacına veya yaşanılan bölgeye göre çok farklı nesneler kullanılmaktadır. Hazırlanmış olan sihir malzemesi genelde boyna asma, koltuk altına yerleştirme, cepte saklama gibi kişinin üstünde taşınabildiği gibi yatağın içi, yastık altı yerlere de konulabilmektedir.¹³³ İnsanların tıp ve din alanında yanlış ve eksik bilgi sahibi olmaları, onların bu gibi yollara başvurmalarında temel

¹³¹ Özaydın, Abdulkerim, “Asr-ı Saadet” mad., *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 3, s. 501

¹³² Komisyon, “Büyü” mad., *Dini Kavramlar Sözlüğü*, DİB. Yayınları, Ankara, 2007

¹³³ Kalafat, Yaşar, *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri*, Ankara, 1987, s. 279

etkenlerdendir. Özellikle kırsal yöre insanı, doktor yerine kolay, ulaşılabilir ve masrafı az olduğu için üfürükçüleri daha çok tercih etmektedir. Şehir yaşamında gelir ve eğitim düzeyi kırsala göre yüksek olmakla birlikte, genellikle yeterli düzeyde dini bilgi edinememiş kimseler, bazı problemlerini ve arzularını sihir yoluyla halletme yoluna gitmektedirler. Netice itibariyle nerede ve ne seviyede olursa olsun sihre başvuran bu kimseler gayelerine erişememekte, maddi ve manevi açıdan zarar görmektedirler. Tüm bunların dindarlık adı altında yapılması da İslam'ın adına ve din algısına zarar vermektedir. Bilen veya bilmeyen tüm insanların gözünde din ve dindarlık küçük düşürülmüş olmaktadır. Hâlbuki yapılan işin bizzat kendisi din tarafından yasaklanmış, açık hükümlere bağlanarak haram ve kerih görülmüştür. Maksadı haksızlıkla bir şey elde etmek olan bir meselenin dinde cevaz bulabilme imkânını düşünmek, hatta bunu dine adapte etmek cehalet olur.

1.2.5. Sihrin Etkisi

Sihrin hakikati ve etkisi konusu, üzerinde ihtilaf edilmiş hususlardandır. Esasen sihrin hakikatının ve tesirinin birbirlerini gerektirip gerektirmediği de tartışılabilir. Hakikati olan her şey etki edecek anlamı çıkarılabilir mi veya hakikati olmayan bir şeyin etki etmeyecek olması kesin midir? Olayın çevreyle, yapılan hazırlıklarla, kullanılan malzemelerle ve en önemlisi konuya muhatap insanla alakası detaylı bir şekilde ortaya konmalıdır. Çünkü sihrin biyolojik, fizyolojik, psikolojik, sosyolojik, kültürel ve tarihsel bir altyapıya sahip olduğu gerçeği bulunmaktadır. Nitekim sihirbazlar insanların merak, fobi, zaaf ve korkularını istismar etmek suretiyle onları etkilemektedir. Günümüzde gazete yazısı, film, yalan haber, televizyon programları gibi şeylerle insanlar gayet etki altına alınmaktadır. Mesela hipnoz, modern tedavide dahi kullanılan bir gerçekliktir. Bunun yanında güçlü ve baskın karakterdeki insanların daha zayıf tabiatlı olanlara etki ederek onlar üzerinde hâkimiyet kurması o kadar da zor olmayacaktır.

Sihrin tesiri konusunda, yıldızların dünyada olup bitenlere etkisinin bulunduğu iddiası vardır. Ancak bilimsel veriler ışığında, bunu somut bir şekilde ortaya koymak, günümüz koşullarında mümkün görülmemektedir. İradeli ve akıllı bir varlık olan insan üzerinde, yıldızların etkili olduğunu düşünmek, şuan için zorlama bir fikir niteliğindedir. Din ve akıl bu etkileşimin bazı kimseler vasıtasıyla icra edilebileceğini kabul etmemektedir. Sihir, Kur'an'da özellikle aldatma ve hile yönü ile öne

çıkarılmaktadır. Hadislerde şirk ve büyük günahlardan sayılmıştır. Bununla birlikte İslam âlimleri, sihir ile uğraşmanın dini hükmünü tartışma ihtiyacı duymuşlardır.

Konuyla ilgili İbn Hacer'den gelen ve birbirinin zıddı gibi duran iki farklı rivayet ve bu iki nakil için sergilenmiş olan farklı iki duruş bulunmaktadır. Sihrin bir tahyil, yanıltma ve göz bağlamaktan ibaret olduğunu düşünenlere göre nesneleri sihirle değiştirmek mümkün değildir. Sihrin bir hakikatinin olduğunu söyleyenler ise konuyla alakalı kendi içlerinde ihtilafa düşerek konunun dallanıp budaklanmasına yol açmıştır. Bazılarına göre sihir, bir nevi hastalık meydana getirmekten ibarettir. Bazıları ise sihri, eşyanın tabiatını değiştirecek kadar etkin görmektedir. İkinci kısmın destekleyicileri, iddialarını kuvvetlendirecek deliller ortaya koyamamaktadır.¹³⁴ İbn Haldun sihrin gerçekliğini kabul etmektedir. Ona göre hür insanlara sihir tesir edemez. Eşyaya, hayvana veya köleye sihir işler.¹³⁵ Kurtubi sihrin aslının, bir nesneyi ustalıkla gerçeğinin aksine göstermek ve öyle hayal ettirmek olduğunu savunmaktadır. Ona göre sihirbaz, kişinin hayal görmesini sağlayarak gerçeği fark etmemesine sebep olmaktadır. Bununla birlikte Kurtubi, olağanüstü birtakım işlerin büyücünün eliyle gerçekleşmesini de hakikat olarak değerlendirmektedir. Örneğin büyücünün bedenini mekânlardaki küçük deliklerden geçebilecek duruma getirebileceğini söylemektedir. Ona göre sihirbazın ince ve zayıf bir nesnenin tepesinde durabilmesi, bir ipin üzerinde yürümesi, havada uçuşması, suda yürümesi, ata biner gibi bir köpeğe binmesi vs. mümkün görülebilecek hallerdendir.¹³⁶ Zikri geçen âlimin hem hayal ettirme deyip hem de bunu bir hakikat sayması tutarlı bir görüş ortaya koyamadığı izlenimi vermektedir.

İbn Kudame, sihrin tesirlerinden biri olarak görülen damadın bağlanması olayına değinmektedir. Buna göre kötü niyetli biri sihir yapmak amacıyla, tam nikâh kıyılırken bir düğüm atarsa veya parmaklarını birbirine geçirirse damat bağlanır ve gerdek gecesi üzerine düşeni yapamaz. Bundan yola çıkarak nikâh esnasında birbirinin elini gözleyenler, yumruk yapılmaması veya ellerin bağlanmamasını rica edenler çoktur. Yaşanmış olaylar veya sahih olduğundan emin olunan duyumlar bu bağlama işinin kişiye etki ettiği yönündedir. Düğümün çözüm yolunun bulunmasıyla bahsi geçen etkinin ortadan kalktığı söylenmektedir. Örneğin kocanın, karısını boşayarak tekrar

¹³⁴ İbn Hacer, *Fethu'l-Bari* c. 10, s. 200–205

¹³⁵ İbn Haldun, *Mukaddime*, c. 2, s. 1186

¹³⁶ Kurtubi, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebi Bekir, *el-Cami li Ahkâmi'l-Kur'an*, Daru'l İhyâü't-Türasîl Arabî, Beyrut, 1985, c. 2, s. 43–44

onunla nikâhlanması bu yöntemlerden biri olarak kullanılmaktadır.¹³⁷ İbn Kayyım, sihrin tesirinin ancak şehvani nefislerde meydana geleceği kanısındadır. Bu yüzden çoğunlukla kadınlarda, çocuklarda ve cahillerde sihrin gerçekleştiğini savunmaktadır.¹³⁸ Fazlurrahman, sihrin eşyanın özüne değil, psikolojik tavırlara etki ettiği görüşündedir.¹³⁹ Örneğin Hz. Musa'ya Firavun'un sarayında göz boyama şeklinde bir hile yapılmıştır. Bununla birlikte yine Fazlurrahman'a göre sihri öğrenenler, kocaları karılarından psikolojik bir yönlendirme ile ayırmayı öğrenmişler ve uygulamışlardır. Bunda da muvaffak olmuşlardır.¹⁴⁰

Bütün bunlardan hareketle sihrin kültürel bir olgu olduğunu, gerçeklik boyutunda bulunmadığını söyleyenlerin çoğunluğu teşkil ettiği görülmektedir. Sihir yöntemleri ile ona başvuranların iddia ettikleri sonuçlar gerçekten elde edilebilseydi, onunla uğraşanlar dünyanın en zengin, sağlıklı ve yenilmez kişileri olurlardı. Ancak mevcut gerçek, böyle bir şeyle karşılaşmadığını göstermektedir. Bazı zamanlardaki oluşma ve başarı gibi görünen olaylar ise tesadüf olarak değerlendirilebilir. Sihir işleriyle uğraşanları şarlatan gözüyle görmek, ruh ve beden sağlığı açısından en doğrusu olacaktır. Bu kimselerin çoğunlukla din hocası kimliği ile ortaya çıkmaları ise bir talihsizlik ve özellikle İslam'a yapılmış bir haksızlıktır. Zira özellikle İslam Dini, ne sihri ne de onunla uğraşanları asla onaylamamaktadır. Yıldızları, cinleri ve şeytanları yüceltmeye bağlı olarak, onların etki ve yardımı ile yapıldığı kabul edilen sihir, küfre götüren bir eylem olarak nitelendirilmektedir.

¹³⁷ İbn Kudâme, Ebû Muhammed Abdullah b. Ahmed, *el-Muğni*, Daru'l Kütübi'l Arabiyye, Beyrut, Ty., c. 10, s. 114

¹³⁸ İbn Kayyım, *er-Risale*, c. 4, s. 116–117

¹³⁹ Fazlurrahman, Malik, *İslami Bilimde Metodoloji Sorunu*, Ankara Okulu, Ankara, 2001, s. 145

¹⁴⁰ Fazlurrahman, Malik, *Ana Konuları Kur'an*, trc. Alparslan Açıkgöç, Ankara Okulu, Ankara, 2005, s. 120

İKİNCİ BÖLÜM

2. SİHİR FAALİYETLERİ VE İSLAM'IN SİHRE BAKIŞ AÇISI

2.1. Sihir ile Uğraşanlar

Dünyada bir takım tabiat kurallarının işlediği, Adetullah'ın hüküm sürdüğü aşikârdır. Bu düzeni bozan, ayrı bir güç olarak ortaya çıkan karşı bir kişi veya topluluk yoktur. Öyle olsaydı olayların seyrini değiştiren, büyük servetlere ve varietelere sahip insanlardan bahsetmek gerekirdi. Sihirbazın iddiası etkiyse eğer, biraz olsun kendine yönelik fayda getirmesi beklenirdi. En basitinden biraz zenginlik ve saygınlık elde etmeleri kaçınılmaz olurdu. Bu gerçek biraz dahi düşünülduğünde insanın aklına gelebilmektedir. Ancak yine bir gerçek vardır ki insan hayatından sihir ve sihirbaz hiç eksik olmamıştır. Sihir meselesinin Hz. Âdem zamanına kadar götürülebileceği iddia edilebilirse de hakkında somut delillere ulaşılmış en eski topluluğun Keldaniler olduğu anlaşılmaktadır. Yıldızlara tapılan bu kültürde; süslü ifadeler, yazılar ve şekiller kullanarak bir şeylere etki etme anlayışı bulunmaktaydı. O devirdeki bu tür işlerle uğraşan sihirbazlar; ilmin her dalından, sanattan, dinden, ritüellerden, şifacılıktan haberdar olan mahir kimselerdi.¹⁴¹

Sihirbazlık işleri ilk olarak Keldaniler'e dayandırılmaktadır. Bu kavim Arabistan ve Babil civarını mesken tutmuştur. Gök cisimlerini inceleme alanında oldukça ilerlemişlerdir. Yıldızlara tapmışlar, bunların hareket ve tesirlerine dayanan sihirler yapmışlardır. Keldaniler'in yanı sıra aynı bölgelerdeki Süryaniler ve Mısır'da da Kıptiler sihirle meşgul olmuşlardır.¹⁴² Aynı coğrafyanın insanları arasında sihir işlerinin revaçta olması, bir yerdeki insanların edindikleri birikimleri devam ettirme eğiliminde olduğunu bize kanıtlamaktadır. Sihir, İslâm'dan önceki Arap toplumunda da bilinen ve yaygın olan bir kültür ve adetti. Yapacakları işler için fal okları atmak, yıldızlara bakarak sonuçlar çıkarmaya çalışmak, vb. türlerde sihirler yapılırdı. Cahiliye devrindeki insanlar, Hz. İbrahim'in getirmiş olduğu Hanif inancı sayesinde Allah'tan haberdardı. Bu dini benimsemiş olanlar bir ve tek olan Allah'a inanmaktaydı. Ancak hâkim olan

¹⁴¹ İbn Haldun, *Mukaddime*, c. 2, s. 1179

¹⁴² Cessas, Ebu Bekir Ahmed b. Ali er Râzi, *Ahkamu'l-Kur'an*, Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, ty., c. 1, s. 44-45

inaniş ise putperestlikti. Putlar kabilelerin kendilerine has ilahları olarak kabul edilirdi. Her kabilenin kendine ait putları bulunmakla birlikte ortak büyük putlara da tapılırdı.¹⁴³

Kur'an'daki misallerine bakarak Hz. Musa döneminde sihir işlerine bir hayli itibar edildiği anlaşılmaktadır. Hz. Süleyman'ın hükümranlığında da sihirbazlık yaygın ve uygulamada ileri gitmiş durumdaydı. Hz. Süleyman'ın, zamanının sihir kitaplarını gizli bir yere gömdürdüğü haber verilmektedir. Buna rağmen onun ölümünün ardından bu işlere tekrar dönüldüğü anlatılmaktadır.¹⁴⁴ Eski Çin'de Taoizm inancının sihir ile bütünleştiği görülmektedir. Aynı dönemde Japonya ve Hindistan'daki sihir uğraşları, kültürler arası etkileşimin başka bir örneği ve delili niteliği taşımaktadır. Hasta tedavi etmede, aşk, iş ve siyaset konularında, spor karşılaşmalarında vs. alanlarda sihre başvurulduğuna rastlanmıştır.¹⁴⁵ Türkler'de sihir, İslam gelmezden önce de bilinen bir meseledir. Sihirle meşgul olanlara kam denilmekteydi. İslam ile tanıştıktan sonra da dini yasağa rağmen Türkler arasında sihirle olan münasebet devam etmiştir.¹⁴⁶ Hemen her dinin kendisinden olmayan birçok unsur barındırdığını, bunları da inananlarının önceki adetlerinden farkında olmadan getirdiğini söyleyebiliriz. Ayrıca kendisi getirmese dahi yıllar süren komşuluklar insanlara yeni şeyler katabilmektedir. Bunu da yaşanan coğrafyanın asırlar boyunca barındırdığı yöresel kültürüne bağlamak gerekir. Örneğin Mısır, Fenike ve Suriyeliler'le temasta bulunmuş olan Yahudiler, komşularıyla iletişimleri neticesinde zaman içerisinde sihir işlerini öğrenmişlerdir. Bu anlamda sihirle uğraşanlar Yahudiler'in kutsal metinlerine dahi konu olmuşlardır.¹⁴⁷

Yahudiler'de sihir işleri ile uğraşan "mekhaşef" isimli kişiler bulunmaktaydı. Ayrıca cincilik ve kâhinlik yaparak ölü kimselerin ruhlarından bilgi edinenlerden de söz edilmektedir. Bunlar hem kehanet hem de büyü ile uğraşmaktaydı.¹⁴⁸ Tevrat'a göre sihirbazlık, putperestliğe denk görülmektedir.¹⁴⁹ Yahudilik'e göre sihir yapanlar mutlaka taşlanarak öldürülmeli, kanları üzerinde gömülmelidir.¹⁵⁰ Bu hükme rağmen Yahudiler, bazı durumlarda sihir yapmaktan geri durmamışlardır. Örnek olarak hasta olan birini iyileştirmek için, bir tür sihirle onun hastalığını bir hayvana aktarma

¹⁴³ Çağatay, Neşet, *İslam'dan Önce Arap Tarihi ve Cahiliye Çağı*, A.Ü.İ.F. Yay., Ankara, 1957, s. 121

¹⁴⁴ Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerir, *Câmiu'l-Beyan, Dâru'l Fikr*, Beyrut, 1999, c.1, s. 624

¹⁴⁵ "Büyü" mad., *Ana Britannica*

¹⁴⁶ Tanyu, Hikmet, "Büyü" mad., *İslâm Ansiklopedisi*, c.6, s. 501-506

¹⁴⁷ Tevrat, Daniel, 2/ 2, s. 84

¹⁴⁸ II. Krallar, 21/ 6, s. 392; Tarihler, 33/ 6, s. 460; I. Samuel, 28/37, s. 302

¹⁴⁹ *Kitab-ı Mukaddes*, Tesniye, 18/ 10–11

¹⁵⁰ *Tevrat*, Levililer, 20/ 27, s. 120

uygulamalarından bahsedebiliriz.¹⁵¹ Hristiyanlıkta sihir, putperest kavimlerin âdeti olarak tanımlanmıştır. Yeni Ahit'te bu iş şiddetle kınanmaktadır.¹⁵² İncil'de sihirbazlar, birçok çirkin sıfatla tanımlanmaktadır.¹⁵³ Bu anlatımlara göre sihirbazlar dinden çıkmışlar, fakat din adamları sayesinde tekrar yola getirilmişlerdir.¹⁵⁴ Hemen her peygamberde olduğu gibi Hz. İsa da inanmayanlar tarafından sihirbazlık yapmakla itham edilmiştir. Hristiyan din adamları onun sihirbaz olmadığını, bilakis mucize gösterdiğini anlatabilmek için birçok eser kaleme almışlardır. Sihir ile mucizenin ayrımını ortaya koyan kriterler geliştirmişlerdir.¹⁵⁵ Özellikle ortaçağ Avrupa'sındaki geri kalmışlık ve dini baskı, insanlarda bir tepkiyle sonuçlanmıştır. Buna göre dönemin Hristiyanları dinden uzak, materyal bir dünya düşüncesine sahip olmuşlardır. Sihir ve benzeri işler de böyle bir ortamda kendilerine uygun zeminler bulmuş ve varlığını devam ettirmiştir. Zaman içerisinde isim ve şekil değiştirerek sihrin, Hristiyan dünyasında bir alışkanlık ve gelenek olarak sürdüğünü söylemek mümkündür.

Son din olduğuna inandığımız İslamiyet, açık şekilde sihri haram ve günah kabul etmektedir. Bu yanlışın peşine takılmak, itikadi bir tehlike arz etmektedir. Bu yolun yolcuları, imanlarını kaybetme noktasına gelmektedir. Nitekim sihir yapan şirke girmektedir.¹⁵⁶ Hangi sebeple olursa olsun sihir işine tevessül, imansızlık ve ahlaksızlık vesilesi olarak değerlendirilmektedir. İslam'ın net tavrına karşın Müslümanlar arasında sihirle uğraşanlar hep olmuştur. Hatta bunu dindarlık ve din adına yapanlar da bulunmaktadır. İslam çok geniş coğrafyalara ve zamana yayıldığı için sihir işinin, değişik şekillerde ve isimlerde din içerisinde yer aldığını görmekteyiz. Bu bağlamda din kültürü dâhilinde üfleme, muska, tılsım gibi klasik şekliyle sihir ve büyü faaliyetlerini bulmak mümkündür. Ayrıca en modern halleriyle Müslüman medyumlar, astrologlar, falcılar, haberciler vs. de topluma hizmet(!) etmektedir. Toplumda her seviyeden ve ahlaktan insanı görmek mümkündür. Sorumluluk sahibi olanların işlerini daha iyi yapmaya çalışarak daha geniş kitlelere ulaşması ve onları uyarması esastır. Toplumsal olarak iyi olmaya çalışmalı, başka eğilimi olanlara hemen ve toplu bir şekilde müdahale edilmelidir. Günümüzde maalesef bireyselleşme hız kazanmaktadır. Hâlbuki sürü

¹⁵¹ İnan, Abdül Kadir, *Eski Türk Dinî Tarihi*, MEB Yay., İstanbul, 1976, s. 228

¹⁵² *Yeni Ahit*, Vahiy, 9/ 21, s. 264; 21/ 8, s. 273

¹⁵³ *Kitab-ı Mukaddes*, Resuller'in İşleri, 13/ 10

¹⁵⁴ *Kitab-ı Mukaddes*, Resuller'in İşleri, 7/ 9- 24, 8/ 6-12, 9/ 13-19.

¹⁵⁵ *Kitab-ı Mukaddes*, Luka, 24/ 36-43; Yuhanna, 20/ 19-23

¹⁵⁶ Nabhani, Yusuf b. İsmail b. Yusuf, *Fethü'l-Kebir fî Dammi'z-Ziyadat ila'l-Camii's-Sağir*, Daru'l-Fikr, Beyrut, 2003, c. 3, s. 212

psikolojisine düşmeden beraberce hareket etmek, insanın yanlış yapma ihtimalini düşürecektir. Her şeyden önce okuyan ve öğrenmeye hevesli bir nesil için çalışılmalıdır.

2.2. Yapılış Türü İtibariyle Sihirler

Sihrin çok geniş bir zamana ve mekâna açılmış bir yelpazesi olduğu için gerek isim gerekse çeşit bakımından hayli zenginlik gösterdiğine şahit olmaktadır. Hemen her devirde âlimler tarafından bir tasniflendirme yapıldığı gibi İslâm âlimleri de sihrin birçok çeşidini zikretmiştir. Örneğin Elmalılı sihri iki cihetle ele almıştır. Buna göre bir kısım sihir yalan ve dolandan ibarettir. Bu türün hiçbir gerçekliği ve etkisi yoktur. Ortada sadece aldatmaca vardır. Diğer kısmında ise bazı ilimlerin kullanılmasıyla tesiri olan sihir bulunmaktadır. Yazır bu türdeki sihrin hakikatini ve etkisini kabul etmektedir.¹⁵⁷ Tanınmış müfessirlerden olan Fahreddin Razi ise, eseri Tefsiru'l-Kebir'de konuya genişçe bir yer ayırmıştır.¹⁵⁸

Ele alınan ilk grupta yıldızları ilahe edinen Keldânîler'in sihrine değinilmiştir. Bu kavim yeryüzündeki olayları tek bir ilahın yaptığını kabul etmiyorlardı. Yıldızlardan faydalanabilmek amacıyla onlara taparlardı. Bu toplumun ıslahı için Hz. İbrahim peygamber olarak görevlendirilmiştir. Yüce Allah bunlar arasında tevhit inancını yayması için Hz. İbrahim'e Hanif Dini'ni vermiştir.¹⁵⁹ Akıl peygamberi Hz. İbrahim, doğru yolu bulmaları için büyük bir çaba göstermiştir. Ancak bu topluluk küfürde inat etmiş, peygamberi yakma teşebbüsünde bulunmuşlardır. İlahi kudret buna müsaade etmeyince de onu sürgün edecek kadar ileri gitmişlerdir.¹⁶⁰ Bu kültürde, gök cisimlerinin yardımıyla tılsımlar hazırlamak oldukça yaygın ve meşhurdur. Bu sihir türünü, gök ve yer kuvvetlerini bir araya getirerek olağanüstülükler ve harikuladelikler hâsıl etme iddiası olarak tanımlamak mümkündür.

Babilliler sihirle uğraşmaları bağlamında başlıca yedi yıldızı takdis etmişlerdir. Bahsi geçen bu yıldızlara tapmışlar ve onlara âlihe (tanrıça) demişlerdir. Bu tanrıçaların adını taşıyan putlar yapılmıştır. Her bir yıldızın kendi hususî mabedi bulunurdu. Sihirbazların yaptıkları esrarengiz işlere halk arasında tılsım denilmekteydi. Babil'deki Keldaniler, sihirbazın eşyanın suret ve tabiatını değiştirebileceğine inanırlardı. Örneğin sihirbazın; bir insanı hayvan haline getirebileceği, istediği zaman da tekrar insan haline

¹⁵⁷ Yazır, Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, c. 1, s. 445

¹⁵⁸ Razi, Fahreddin, *Tefsiru'l-Kebir*, c. 3, s. 206-213

¹⁵⁹ Cessas, *Ahkâmu'l-Kur'an*, c.1, s. 43

¹⁶⁰ Enbiya, 21/ 52-57

döndürebileceği kabulü vardı. Yine bunlara göre sihirbaz; yumurta, süpürge veya bir küp gibi küçük bir nesnenin üzerine binerek havalanabilme kabiliyeti gösterebilirdi. Ayrıca zaman içerisinde ve zemin üzerinde çok hızlı seyahatleri gerçekleştirebileceği inancı bulunmaktaydı.¹⁶¹ Bu sihir kategorisinde, tüm bu harikaların sihirbazların yıldızlardan edindiği güç ile yapılabildiği inancını görmekteyiz. Doğru veya yanlışın ötesinde, ortaya hüküm koymaktan ziyade böyle bir çeşidin zikredildiğini ifade etme gayesi güdülmüştür.

İkinci kısımda ashab-ı evhamın ve kuvvetli nefislerin sihri yer almaktadır. Evham kelimesi vehmin çoğuludur. Razi evhamın ruhlar üzerinde etkisi olduğunu vurgulamaktadır. Normal düz bir zemine konulmuş bir kütük üzerinde insanın yürüyebileceği halde aynı kütük suya konulduğunda, yine aynı insanın yürüme teşebbüsünde bulunmayacağını söylemektedir. Mevcut durumların insanın ruh halini etkileyerek ona engel olacağını savunmaktadır. Doktorların sürekli burnu kanayan insanlara kırmızı şeylere bakmamasını salık verdiğini, sara hastaları için de dönen ve parlak şeylerle meşgul olmamalarını tavsiye ettiklerini aktarmaktadır. Bunlardan hareketle de evhamın insan ruhuna, dolayısıyla insana etkide bulunduğu sonucuna varmaktadır.¹⁶² Esasen başarıyı veya başarısızlığı etkileyen en önemli faktörlerden birinin, insanın ruhunu olaya hazır hale getirip getirmediğiyle alakalı olduğu genel kabul gören bir husustur. Motivasyonunu yüksek tutarak, kendini ruhen daha iyi hazırlayanların başarılı olduğuna dair yaşanmış hayat hikâyeleri oldukça fazladır. Çok ünlü bir yüzücünün iki kıta arasını yüzerek geçme teşebbüsünde, sisli bir havada karşı kıyıyı göremediğinden dolayı başarılı olamaması; daha sonrasında ise sisin olmadığı bir zamanda bunu gayet kolay başarabilmesi, bu hikâyelerden sadece bir tanesidir. Bazı insanların karşısındakinin evhamına hitap ederek onlarda istedik davranışlar oluşturması bu manada imkân dâhilindedir. Bunu bir beceri ve sanat olarak da kabul edebiliriz.

Güçlü ruh (nefis) sahiplerinin yaptıkları sihirler bu kısma girmektedir. Buna göre insanın ruhu eğitilip geliştirilebilir. Bu fikri savunanlar, yetişmiş bir kimsenin imkânsız gibi görülen birçok şeyi başarabileceğini söylemektedir. Burada insandaki “ben” üzerinde durulmakta ve bunun mahiyetini araştırılmaktadır. Kendini geliştirmiş bir insanın başkasının göremeyeceği gizli ve kapalı şeylere vakıf olma imkânı

¹⁶¹ Özarslan, Selim, *Günümüz İnanç Problemleri*, Nobel Yay., Ankara, 2012, s. 72

¹⁶² Razi, Fahreddin, *Tefsiru'l-Kebir*, c. 3, s. 206–213

kazanabileceği, hariçteki şeylere tesir edebileceği düşünülmektedir. Bu sayede kişi istediği birçok şeyi yapmaya kadir olmaktadır. Hatta kendi bedeninde olduğu gibi diğer canlılara, cansızlara ve eşyaya etki edebilir hale gelebilir. Kişi nefsini yeterince güçlendirebilirse karşısındaki bünyeyi ve eşkâli değiştirebilir, canlıları öldürülüp ölüleri diriltebilir.¹⁶³ Böyle bir durumun ilahi müdahale olmadan gerçekleşebileceğini kabul etmek pek mümkün değildir. Çünkü bunca şeyi yapabilen bir insanın peygamberlik, hatta ilahlık iddiasında bulunması dahi olasılık dâhiline girer. Ancak yine de sihir türleri içerisinde en aldatıcı ve tehlikelisi olarak kabul edilmesi dikkat çeken diğer bir husustur. Bu da sihrin bu çeşidinin hakikatının olduğuna dair bir yargıya yardımcı olmaktadır.

Üçüncü sırada arzdaki ruhlardan ve cinlerden yardım alarak yapılan sihir vardır. Burada insan ruhunun, ruhlarla veya cinlerle bağlantı kurmak suretiyle sihir gerçekleştirmesi inancı söz konusudur. Razi, insan ruhunun yeryüzü ruhlarıyla uyumlu olduğunu ve bunların yakınlık arz ettiğini söylemektedir. Bundan dolayı da işin erbabı tecrübeli bir insanın, böyle bir bağlantıyı sağlayarak rukye veya tutsüleme yapabileceğini savunmaktadır.¹⁶⁴ Bu türe azâim, cincilik isimleri de verilmektedir. Günümüzdeki ruh çağırma adı altında icra edilen bir kısım faaliyetleri, sihrin bu çeşidi içinde değerlendirmekteyiz. İslam inancında ruhların berzah âleminde bekletildiği ve sınırlar altında tutulduğu belirtilmektedir.¹⁶⁵ Bu tür sihir işini yapanlar ise hayalet adı verilen, bir nevi boşta gezenleri veya bazı yerlerde meskûn olan ruhları haber kaynağı olarak kullanabildikleri iddiasındadırlar.

İnsanlar bilmedikleri veya bilmelerinin avantaj sağlayabileceği hemen her hususta, bu bilgiye sahip olabileceğini düşündükleri varlıklara meyletmişlerdir. Bu konuda ilk akla gelenler de ruhlar ve cinler olmuştur. Böyle bir talep ve beklenti olunca, ruhlarla ve cinlere tesir ettikleri veya bunlarla iletişim kurabilme imkânı sağlayabildikleri iddiasındaki kişiler zuhur etmiştir. İnsanlar bu kişilere gitmek suretiyle, ruhlarla veya cinlerle bağlantı kurarak meraklarını ve beklentilerini yöneltmişlerdir. Gelecektekinden haberdar olma, kayıp olanın bulunması, gizli şeyin ortaya çıkarılması gibi beklentiler insanların çokça bu kimselere başvurmalarına yol açmaktadır. Gerçek olup olmaması bir yana halk içinde her zaman dolaşan söylentiler konuyu yeterince cazip kılmaktadır. Fakat bu konudaki gizem ve korku insanda inkâr mekanizmasını da tetiklemektedir. Çoğu insan böyle şeyleri duyup korkmaktansa,

¹⁶³ TDV İslam Ansiklopedisi, c. 31, s. 268

¹⁶⁴ Razi, Fahreddin, *Tefsiru'l-Kebir*, c. 3, s. 206–213

¹⁶⁵ Mu'minin, 23/ 100

bunların hiç birinin gerçek olmadığını söylemektedir. Kişide yeterli bir din bilgisi de yok ise çarpan, içine kaçan, huzursuz eden ruh-cin fikrindense, böyle şeylerin olmadığına hükmetmek daha sağlıklı gelmektedir. Ayrıca bahsi geçen şeylerin test ve deney yoluyla ortaya konulamaması da inanıp inanmama noktasında insanı özgür bırakmaktadır. Çıkarımlar, varsayımlar, tarihsel ve kültürel birikimler, kişinin inanç sistemi vs. bu konuda daha ön plandadır.

Cinler dumansız ateşten yaratılmış olan, latif, görünmez varlıklardır. Bazı ayetlerde cinlerle insanların temaslarından bahsedilmektedir.¹⁶⁶ Ancak pratikte tespit edilmiş olan, somut bir etkileşim veya yararlanmaya dair bir örnek gösterme imkânı yoktur. Buna rağmen halk arasında, sihirbazların cinlerden istifade etmelerinden sıkça söz edilmektedir. Sihirbazların ve büyücülerin özellikle şeytan ismini almış olan kâfir cinlerden yardım aldığına inanılmaktadır. Bahsi geçen kimselerin bunlara; kurbanlar sunarak, büyük ve çok çirkin günahlar işleyerek yaklaştığı ve bağlantı kurduğu düşünülmektedir. Böylece de onlardan yardım almalarının mümkün hale gelmesi söz konusu olmaktadır. Bakara Suresi'nde sihrin şeytanlarla alakası anlatılmakta ve bilhassa Yahudilerin sihirle olan meşguliyetlerine yer verilmektedir.¹⁶⁷ Bu durumun özellikle Hz. Süleyman zamanında yaygın hale geldiği bilinmektedir. Öyle ki Hz. Süleyman'ın tabiat ile cinler üzerinde icra ettiği hâkimiyetinin kaynağı onun peygamberliğine değil, yaptığı veya yaptırdığı sihre nispet edilmektedir. Bu bakımdan bazı Yahudiler onun bir sihirbaz olduğunu iddia etmişlerdir.¹⁶⁸

Dördüncü kısım ise tahayyülât, şa'beze ve göz bağlama denen sihir çeşididir. El çabukluğu ve algı yanıltmaları şeklinde gerçekleştirilen sihirdir. Ortamın, giysilerin, tütsülerin, düzeneklerin, ışık oyunları gibi faktörlerin de yardımı ile kişiyi etkileme yoluna gidilmesidir. Hokkabazlık, gözbağcılık gibi uygulamalar bunun örneğidir. Bu sihir; duyu aldatmasına, his yanıltmasına dayanmaktadır. Mantık olarak buna pek de sihir denemez. Bu türden sihirler, genelde insan eğlencelerinde kullanılan ve mazur görülen faaliyetlerden sayılmıştır. Zaten bunları yapanlar, genelde işin içinde bir göz aldatmacasının ve el çabukluğunu olduğunu dile getirmektedir. İnsanlar şaşırtıcı şeyleri eğlenceli buldukları için bu türden işlere teveccüh etmektedir. Kötü bir niyetten ziyade küçük boyutlu ticari bir sektör gibi düşünülmesi, bu türdeki sihri masum ve mazur göstermektedir. Ancak yine de toplum içinde, özellikle küçük yaşlardaki çocuklarda

¹⁶⁶ Enam, 6/ 128; Nisa, 4/ 38; Zuhuruf, 43/ 36 gibi

¹⁶⁷ Bakara 2/101–102

¹⁶⁸ İbn Manzur, *Lisanü'l-Arab*, c. 6, s. 11–12

sihir olgusunu ve merakını canlı tutan önemli ve zararlı bir faktör olarak algılanması daha doğru olacaktır.

Dünyadaki her insan, dini, dili, rengi vs. ne olursa olsun “ hokus pokus, abra kadabra ” sözlerine aşınadır. Anlamı sorulduğunda hiç kimsenin cevap veremeyeceği bu kelimeler, bu tür sihir sayesinde herkesçe bilinen sihir yapma sözcükleri olarak içimizde yer etmiştir. Aynı şekilde bir sopanın veya tepesinde bir yıldız bulunan bir değneğin sallanarak sihirde kullanılabileceğini, hep bu tür izlenimlerden kazanmış durumdayız. Bu kısma giren sihir argümanları, filmler ve oyunlar sayesinde nesilden nesile aktarılan bir miras gibi toplum içerisinde varlığını devam ettirmektedir.

Beşinci türdeki, bazı teknik cihazlarla sergilenen sihirdir. İnsanlar tarafından pek bilinmeyen veya görüntüsüyle ilgi çeken aletlerin seçilmesi de konuyu daha cazip hale getiren bir husustur. Maharetli insanlar, bu tür âletler aracılığıyla değişik ve ilginç görüntüler ortaya koyarak işin mahiyetini bilmeyenlere olağanüstü sanılan sunumlar yapmış olmaktadır. Örneğin Firavun’un sihirbazları, içinde cıva bulunan ipleri ve değnekleri zemini ısıtılmış yerlere attığında bu cıva tepki vermekte ve bahsi geçen ip ve sopalar harekete geçmiş gibi olmaktadır. Günümüz olanaklarında şaşırtıcı etki yapılabilecek eşyaların arttığını söylemek de yanlış olmaz. Örneğin mıknatısların kullanılmasıyla veya ortamda elektro manyetik bir alan oluşturulmasıyla cisimlerin uçuyor, havada süzülüyor gibi gösterilmesi gayet mümkündür. Bu alanda ve anlamda yapılanlara bir bilim uygulaması şeklinde bakmak gerekmektedir. Ancak esrarı ve gizliliği, insanı yanıltma için kullanılması sihir adını almasını sağlamaktadır. İnsanların her alanda kendini geliştirmesi veya bunlarla ilgili malumat sahibi olması mümkün değildir. İyi hazırlanmış bir gösteri, karşıdakini ikna konusunda etkin olmaktadır. Kullanılan malzemenin görsel ilginçliği, şahaneliği ve ortaya koyduğu enteresan sonuçlar da bu etkinin artmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Altıncısında ilâçlar, kimyasallar yardımıyla yapılan sihir bulunmaktadır. Bazı ilaç, ot ve cisimlerden istifade ederek ortaya konan sihirdir. Uyuşturucuların sarhoş etmesi, sporcunun uyarıcı almak suretiyle normal gücünün üstünde performans göstermesi gibi hususlar bilinen gerçeklerdendir. Bazı maddelerdeki bu çeşit tesirler inkâr edilemez. Esasen buna sihir gözüyle bakmak yanlış olur. Çünkü olay tamamen bir bilim dalı gibidir ve açıklanabilir durumdadır. Ancak işin içine biraz giz ve süs katarak bunu bir sihir gibi sunmak da mümkündür. Kendisine verilen maddelerle veya ortamdaki kimyevilerle bünyesine tesir edilen kişilerin sihirilenmiş gibi hareket etmesi

anormal olmayacaktır. Yine burada sihrin ana unsurlarından biri olan kandırmaca ve aldatmaca karşımıza çıkmaktadır. Sihrin insan ruhu üzerinde tesir etme çabası bir yana, buradaki türde direk olarak insan biyolojisine müdahale söz konusudur. Akli bulandırılmış, şaşırtılmış, neredeyse sarhoş hale getirilmiş insanın istenilen yönde kullanılması, şaşırtıcı bir etki değildir.

Yedinci olarak karşımıza çıkan, kalbi bağlamak suretiyle sihir yapmaktır. Sihirbazın çeşitli dalaverelerle bir kimseyi kendine bağlaması, onu sevgi ve korku gibi kuvvetli hislerle tesir altına almasıdır. Bahsi geçen dolandırıcılar sözelimi ismi azamı ve simya ilmini bildiklerini, cinleri istihdam ettiklerini, toprağı altın yapabileceklerini vs. iddia etmektedirler. Kerametden, ticaretten, sanattan, maharetten, menfaatten vb. şeylerden bahsederek kişiyi kendisine bağlayıp aldatma yoluna giderler. Pek çok dolandırıcılıklar, kandırmalar bu çeşit aldatmacaya dayanmaktadır.¹⁶⁹ İbn Kesir bu tür sihre tenbele adını vermektedir. Ancak akli kıtların buna düşeceğini söylemektedir.¹⁷⁰

Burada şunu da unutmamalıdır ki bu işle meşgul olanlar, zaman içerisinde kendisini ustalaştırmış ve karşıdakine gerçekten de hâkim olacak kadar baskın karakterde kişilerdir. Bu aldatıcı kimseler, kısa bir konuşma ile dahi karşısındakini iyi bir şekilde tahlil edebilecek, ihtiyaçlarını fark ederek buradan hareketle kendi istediğine doğru kaydırabilecek maharettedir. Kendi ihtiyacı görüldüğünü zanneden tabiri caizse kurban, adım adım şarlatanın oyununa gelerek aldatılmaktan kurtulamamaktadır. Hatta son zamanlardaki telefon dolandırıcılığı olaylarının artması bize göstermektedir ki bu kimselerin illaki göz göze gelmelerine bile gerek yoktur. Televizyonlarda sürekli olarak bu tarzda haberlerin yer almasına rağmen, toplumun ileri gelenlerinin dahi bu tuzağa düştüklerine şahit olmaktadır. En cahilinden en okumuşuna insanların zaafı vardır. İşte bu kimseler, karşıdakinin bu zaafılarını ortaya çıkarmada ve buradan hareketle istediklerini yapmada uzmanlaşmışlardır. Kişinin kendisinden emin olmasını yıkarak, yerine kuşku, endişe ve korku gibi güçlü duygular yerleştirilmektedir. Bunlara kapılanlar da varını yoğunu ortaya koyarak senaryolanan durumdan kurtulmaya çalışmakta, böylece aldatılmış olmaktadır.

Sekizinci ve son olarak da koğuculuk yaparak, insanları birbirine düşürerek meydana getirilen sihir türü vardır. İbn Kesir bu tür sihrin “nemime” olduğunu ifade etmektedir. Nemimenin iki kategori altında incelendiğini görmekteyiz. Birinci kısımda

¹⁶⁹ Yazır, Elmalılı Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, c. 2, s. 120–131

¹⁷⁰ Ateş, Süleyman, *Kur'an Ansiklopedisi*, c. 1, s. 203–211

insanların arasını bozan ve düzen yıkan bir hal söz konusudur. Böyle bir bozgunculuk ittifakla haram görülmektedir. Ancak diğer kısımda ise dargın olanların barıştırılmasında veya düşmanın yanıltılmasında kullanılan nemime vardır ki buna caiz hükmü verilmektedir. Günümüzde yaygın olanın maalesef birinci kısımda yer alan ve şer maksatlı kullanılan çeşidinin olduğunu söylemek mümkündür.¹⁷¹

Bir önceki maddede kişilere tesir etmeyi ele alırken kişinin ihtiyaçları ve zaafı göz önünde bulundurularak hareket edildiği tespiti yapılmıştı. Burada ise ele geçirilen önemli, gizli, zararlı, müstehcen veya herhangi özel bir bilginin kullanılmasıyla karşıdakini bunaltmak ve aciz bırakmak vardır. Böyle bir kıskaç altına alınan kişi sihirlenmiş gibi karşıdakinin güdümü altına girmektedir. İstemediği halde birçok şeyi yapmak durumunda kalır. Zaten bu gizli ve özel bilgi de muhtemelen böyle bir amaçla ve meşru olmayan yollarla elde edilmiştir. Casuslar kullanarak, dinlemeler yaparak, yapı içine kendi adamlarını yerleştirerek zamanı geldiğinde kullanılmak üzere her türlü bilginin toplanması ve verilerin saklanması gibi işler yapılmaktadır. Kasetlerle, tapelerle insanlar etki altına alınmaktadır. Kişilerin, önemli şahsiyetlerin, ünlülerin, siyasetçilerin ve toplumdaki birçok unsurun zarar görmesi bir yana; bu kötü yolla devletler yıkılmış veya birbiriyle savaşmak zorunda bırakılmıştır. Nitekim yakın tarihimizde devletimiz de böyle bir girişimle karşı karşıya gelmiştir. Bu olay ülkemizin sosyal ve ekonomik yönden bir buhran yaşamasına sebep olmuştur.

Günümüz dünyasında insan aklını, ruhunu ve düşüncesini etkileyen çeşitli metot ve vasıtalar sihir olarak değerlendirilebilir. Eski zamanla şuan arasındaki fark, isimlerde ve şekillerde değişikliğe gidilmesidir. Geçmiştekiler sıfat olarak sihirbaz bilinirlerdi; zamanımızdakiler ise haberci, yazar, program yapımcısı, politikacı gibi unvanlarla anılmaktadır. Bunların basın yayın organlarında insanlara sürekli bir etkileme içinde oldukları ifade edilebilir. İnsanların izlediklerinin ve duyduklarının tesirinde kalarak hiç düşünmedikleri ve inanmadıkları partiye oy vermeleri, savunmadıkları fikirler peşinden gitmeleri yakın zamanımızda şahit olduğumuz gerçeklerdendir.

Sihir; zamana, mekâna, kişilere ve toplumlara bağlı olarak, değişik birçok uygulama ve çeşit şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Konuya farklı bakış açıları ile yaklaşıldığını ve her yorumcunun kendince tasniflendirmeye gittiğini görmekteyiz. Örneğin Kur'an-ı Kerim sihri üç yönüyle ele almış ve kategorize etmiştir. Bunlardan ilki; semavi güçlerden yardım alınarak husule getirilmek istenen sihirdir. Bu çabaların

¹⁷¹ Razi, Fahreddin, *Tefsiru'l-Kebir*, c. 3, s. 206–213

sonuçsuz kalacağı, bunlarla uğraşanlarının dünyada ve ahirette hüsrana uğrayacakları haber verilmektedir.¹⁷² Diğer Firavun'un sihirbazlarının hayallendirme ile yaptıkları sihirdir. Bunların da oyunlarının işe yaramadığı ve kendilerinin bozguna uğradığı bilinmektedir.¹⁷³ Bir diğeri ise ipe okuyup düğüm yaparak icra edilen sihirdir.¹⁷⁴ Hakikati ve etkisi kabul gören bir türdür. Ancak tedavi ve önlemi noktasında din kültürü içerisinde tedbirleri açıklanmaktadır. İlgili bölümde detayına yer verilecektir.

Sihrin hakikatini kabul ederek kötü yanına vurgu yapanlar, sihirbazları çirkin tabiatlı insanlar olarak görmektedir. Çünkü bunlara göre, şeytanla münasebet kurmak ve ondan yardım alabilmek için habis olmak, başka bir deyişle şeytanlaşmış olmak gerekir. Sihirbaz büyük bir günah işlediği, müşrik veya kâfir olduğu zaman şeytan onu sever, beğenir ve ona hizmet eder. İddialara göre bu kimseler değişik, pis ve iğrenç yollarla şeytandan yardım almakta, olağanüstü işleri gerçekleştirebilmektedir. Örneğin hayız kanı, idrar gibi necis bir şeyle Kur'an'ın yazılması veya ayetlerinin silinmesi, sihir yapabilmeye sebep olarak görülmektedir. Özellikle siyah renkli hayvanların şeytana kurban verilmesi, sihir yapılmadan önce uygulanan bilinen ritüellerden biridir. Besmelesiz kesilen bu hayvanın akıtılan kanından hastanın atlatılması ile o hastanın şifa bulacağı gibi inançlar bulunmaktadır. Ayetleri ve sureleri tersten okumak, manevi havası bulunan yerlerde zina ederek dini şeylerle dalga geçmek, kutsal bir nesneye veya yere hakaret içerikli işler yapmak sihre vesile yapılanlardan bazılarıdır.¹⁷⁵ Böyle şeyleri yapan kimselerin tasvip edilmemesi beklenirken, bunların insanlarda merak, saygı ve korku uyandırması da incelenmesi gereken diğeri bir husustur. Bunlara müracaat edenlerin çoğunun kendini dindar olarak nitelendirdiği görülmektedir. Ancak buna rağmen yapılan iğrençliklere müsaade ettikleri, hatta bizzat katıldıkları tespit edilmiştir. Bunun itikadi yönden olduğu kadar psikolojik olarak da araştırılması gerekmektedir.

Hakkında kısıtlı malumat olan ebcet hesabından da konumuz açısından burada bahsetmek gereklidir. Buna göre her harfin karşılığı olan bir sayı bulunmaktadır. Bu işteki mahir kişi; bazı hesaplamalar ve işlemler yaparak bunlardan bir takım sonuçlar elde etmektedir. Bu sonuçları astronomi ve burçlarla ilişkilendirerek karşıdaki kişiye, geldiği konuyla ilgili iyi veya kötü neticeyi bildirmektedir. Ebcet hesabı bilen

¹⁷² Örneğin Bakara, 2/ 102

¹⁷³ Taha, 20/ 69, 70

¹⁷⁴ Felak, 113/ 1-5

¹⁷⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz; Cabiri, Ubeyd b. Abdillâh, *Es-Sihru Hakikatühu ve Tesirihi ve Hükmühu ve 'l-Vakatü ve 'l-İlacu Minhu*, "Kur'an ve Sünnet Işığında Sihir; Hakikati, Etkisi, Hükmü, Korunma ve Tedavi Yolları", Çev: Mustafa Öztürk, Guraba Yayıncılık, İstanbul, 2008

kimselerin bu tür hesaplamalarla; gelen kişinin kismetini, doğacak çocuğunun cinsiyetini, kaderini söyleyebileceği inancı hâkimdir.¹⁷⁶ Hâlbuki İslamiyet'te, bir insanın kaderini ancak Allah'ın bilebileceği kesin bilgilerdendir. Buna rağmen Müslümanların böyle şeylere teveccüh etmesi, dikkatlerden kaçmamalıdır. Ebcet hesabının bilimsel bir yönü var ise, araştırılmalı ve bunlar kriterlere bağlanmalıdır. Sihirler çeşitlerinden biri de “papaz büyü”dür. Bu tür sihir, psikolojik bir silah olarak kullanılmaktadır. Yapılan mübalağalarla da çok korkunç bir imaja kavuşmuştur. Bu sihri bilenlerle iyi geçinilmesi, onların kızdırılmaması salık verilmektedir. Yoksa papaz büyü yaparlarsa bir daha kolunuzu bile kaldıramayacağınız inancı oldukça kuvvetli ve yaygındır.¹⁷⁷ Bunun dışında “kara büyü” olarak bilinen bir çeşit sihir vardır ki asıl sihrin bu olduğu söylenmektedir.¹⁷⁸

Başka bir sihir türü, yıldızların yörüngelerindeki dizilişlerine ve hareketlerine bakarak bir takım sonuçlar çıkartmaya dayanmaktadır. Buna halk arasında münecimlik denmektedir. Bu yolun yolcuları, yıldızların her hareketinin ve duruşunun dünyadaki olaylarda etken bir rol oynadığını savunmaktadırlar. İbn Teymiyye, yeryüzündeki olayların semavi bir takım hallere bağlanmasını Kur'an'a ve sünnete aykırı bulmaktadır. Bu amaçla yapılanların haram bir iş olduğunu söylemektedir.¹⁷⁹ Konuyla ilgili rivayet edilmiş bir olaya göre, Hudeybiye'de akşamüzeri güzel bir yağmur yağmıştır. Resulullah sabah olunca ashabını etrafına toplamıştır. Geceleyin yağan yağmuru Allah'tan bilenlerin iman sahibi kişiler olduğunu söylemiştir. Ancak eskinin alışkanlığı ile yağan yağmuru filanca yıldızın doğması veya batmasına yormuşlar varsa, onların Allah'ı unutarak eskisi gibi yıldızlara inanma gafletine düştükleri uyarısında bulunmuştur.¹⁸⁰ Rivayetten de anlaşılacağı üzere Müslümanlık ve Allah inancı kişilerde iyice yer etmesine ve Allah Resulü'nün aralarında bulunmasına karşın, eski düşüncelerin ve fikirlerin terk edilmesi zaman almaktadır. Bu bilincin zihinlerde daima canlı kalabilmesi ise toplum içerisindeki yetkin uyarıcılara düşmektedir.

Dünyanın uydusu olan ay gezegeni ve onun evreleriyle alakalı sihir yapıldığı da bilinmektedir. Buna göre ayın yirmi sekiz evresi bulunmaktadır. Her bir evre değişik etkilere sahiptir. Uğur veya uğursuzluk getirme, birleştirme veya ayırma etkileri bunlardan bazılarıdır. İbn Teymiyye yine bunları da yıldızlarda olduğu gibi inkâr sebebi

¹⁷⁶ Yakıt, İsmail, *Türk- İslam Kültüründe Ebcet Hesab ve Tarih Düşürme*, Ötüken Yay., İstanbul, 1992

¹⁷⁷ “Papaz Büyüsü” mad., (Bkz; Ergün Arıkdal, *Metapsişik Terimler Sözlüğü*)

¹⁷⁸ Detaylı bilgi için bkz; Yiğit, Mustafa, *Gizli Sırların Keşfi*, “Kara Büyü” Konusu

¹⁷⁹ İbn Teymiyye, Ebu'l-Abbas Takıyyüddin Ahmed, *Mecmuu'l-Feteva*, Beyrut, 1978, c. 35, s. 190–194

¹⁸⁰ Müslim, *İman*, 71

saymaktadır. Allah'ın yoktan var ettiği unsurların, kendilerine konulan kanunlar çerçevesinde hareket ettiğini, bunun haricinde de hiçbir etkiye sahip olamayacağını söylemektedir.¹⁸¹ Çünkü böyle bir durum şirk olur, dine de ters düşer. Bazı kimseler üzerine bir şeyler yazılmış tılsımlar hazırlayarak bunları sihir için kullanmaktadır. Bu çeşidin halk arasında çok yaygın ve meşhur bir uygulama olduğunu söyleyebiliriz. Hazırlanmış bu şeylere değişik işlemler yapılabilmektedir. Bazen bu şey yakılır, suya atılır, yutulur; bazen de kime veya neye yapıldıysa ona yakın bir yere (giysisine, yatağına, eve, vs.) bırakılmak suretiyle etki sağlanmaya çalışılır. Kimileri de hipnotizma yeteneği edinerek karşıdakinin bilinç ve idrakini etki altına almaya çalışmaktadır. Hipnoz olan kişi uyuyan birinden farksız olmaktadır. Zaman ve zemin mefhumlarından sıyrılarak nereye çekilirseler oraya yöneltilmeye uygun hale gelmektedirler. Bunun da biyolojik ve fizyolojik etmenler sayesinde sağlandığı kanısındayız. Nitekim hipnotizma, tıbbi tedavilerde ve bazı alanlarda bilimsel bir metot olarak kullanılmaktadır. Ancak amaç aldatmaca olup işin içine biraz da süs ve gizem katılması, bunu sihir kategorisinde incelememize sebep olmaktadır.

Sihir meselesini bir ilim dalı olarak ele alırsak, sihirbazı da bu ilmin erbabı gibi kabul etmek gerekmektedir. Bu işte kendini gayet iyi yetiştirmiş ve nam salmış kimseler olabileceği gibi, mahalle arası izbe yer meskunları da bulunmaktadır. Her yiğidin yoğurt yemesinin farklı olması gibi bunlar arasında da uyguladıkları tertipler bakımından büyük farklılıklar vardır. Usulüne göre bazı sihirbazlar; kişinin resmine bakarak, ismini ve annesinin adını sorarak onun hakkında malumat vermektedir. Suyu bakarak, suya bir cinin geldiğini söyleyerek cevap verenler vardır. Hastanın giydiği elbiselerden herhangi birini isteyip, sihir yapmak veya yapılmış bozmak için bunları kullananlar vardır. Siyah bir tavuk kesilmesini ve keserken de besmele getirilmemesini isteyen sihir ehli de vardır. Buna göre kesilmiş olan bu hayvan ve üzerindeki kan ile değişik işler yaparak sihir gerçekleştirilmektedir. Bazen okunması mümkün olmayan veya manası belli olmayan şeyler ile muska yazılmakta, tılsımlar hazırlanmaktadır. Bazen de hastaya muska hazırlanır. Bu muskanın yanında bulundurularak taşınması, evde saklanması, gömülmesi, yakılması vb. bir talimat verilebilmektedir. Bu türden örnekleri çoğaltmak mümkünse de konunun anlaşılması bakımından verilenler yeterli görülmektedir.

¹⁸¹ İbn Teymiyye, *Mecmuu'l-Feteva*, c. 35, s. 190–194

2.3. Sihirden Korunma Yolları

Sihrin bir etkisi varsa, insanın etkilenmemek adına üzerine düşen bazı vazifeleri olacaktır. Örneğin her daim Allah’a sığınmak, O’na dua etmek gereklidir.¹⁸² Sağlam bir itikat ve düzgün bir psikoloji bu konuda şarttır. Ancak bunlar bir yana, bu tür işlerin merak edilerek yakınlarında bulunmak ve bunlara ilişmek meselenin mühim tarafıdır. İnsanın sihre veya sihirli olduğunu düşündüğü şeylere ihtiyacının olup olmadığını sorgulaması gerekmektedir. Esasen normal bir yaşantı içerisinde sihrin kullanım alanı yoktur. Fakat bazen müşkül durumlarda kalmak, bazen de çok daha art niyetli sebeplerden dolayı insanlar hep bu işe tevessül etmişlerdir. Hastası veya hastalığı bulunanlar bir de bunu deneyelim demektedir. Karşısındakini çekemeyip onu alt etmek isteyen, buna gücü de yetmiyorsa sihirle halletme ihtimaline yönelmektedir. Buradaki örnekleri çoğaltmak mümkündür. Hâlbuki insanın dini ve bilimsel bilgi ile kendini donatarak, sihir gibi aldatıcı ve esrarengiz yanları bulunan şeylere yönelmemesi en doğru seçenek olarak durmaktadır. Çünkü bu şekildeki davranışlar ve yaşayış, kişinin ruhsal ve fizyolojik sağlığı açısından önemlidir. Sihir yaptırma işlerine meraklı bir kişinin, bir müddet sonra kendisine de mutlaka sihir yapılmıştır vehmine kapılması içten bile değildir. O yolun yolcusu olduktan sonra, kendini bundan bir türlü alamayacaktır. Bu durumda hem sağlığını bozacak hem de nevrotik bir hale düşecektir. İslam inancında insana verilen büyük değer doğrultusunda, insanın ruh ve beden sağlığı korunma altına alınmıştır. Bu bakımdan ona zarar verici her husus yasak kılınmıştır.

2.3.1. Sihre Kapılmamak Adına Yapılanlar

Başına gelen bir hadisenin çözümünü aramak bir yana, o olayın başa gelmemesi için önlemler alınması daha mantıklı durmaktadır. İslam Dini’nde gerek ayet, gerekse hadislerde sihir konusunda inanan kişinin yalnız bırakılmadığı görülmektedir. Burada Allah’a tam bir teslimiyet, bağlılık ve sığınma gerektiği vurgusu öne çıkmaktadır. Örneğin bu manada; “Allah en hayırlı koruyucudur”¹⁸³, “Allah’ın izni olmadıkça onlar kimseye bir zarar veremezler”¹⁸⁴ ayetleri ile Peygamberimizin, duanın inanan kimseye kalkan ve silah olacağı yönündeki ifadeleri Müslümanlara yol gösterici niteliktedir.

Konu ilgi çekici ve merak uyandıran bir mevzu olduğundan piyasadaki dua kitapları da meseleye kayıtsız kalmamışlardır. Birçok dua kitabında, türlü şekillerde

¹⁸² Şevkânî, Muhammed b. Ali b. Muhammed, *Neylû’l-Evtar*, Dâru’l Fikr, Beyrut, 1998, c. 8, s. 654–655

¹⁸³ Yusuf, 12 / 60

¹⁸⁴ Bakara, 2/ 102

sihirden korunma yolları ve duaları paylaşılmıştır. İlahi reçete niteliğinde algılanan bu yazı ve tavsiyelerin sihir algısını canlı tutma fonksiyonu da göz ardı edilmemelidir. Çünkü insanın “normal hayat sürmek varken neden bunlarla uğraşıyorsunuz” öğüdüne daha fazla ihtiyacı olduğu kanaatindeyiz. Bu tarz kitaplarda sihre maruz kaldığını düşünenlere; bazı sure ve ayetleri, ayrıca peygamberimizin söylediği rivayet edilen mesnun¹⁸⁵ duaları okuması gerektiği tavsiye edilerek Allah’tan şifa dlenmektedir. İnsanlar kendilerine bir hal geldiğine inandıklarında, durumun da pek doktorluk olmadığını düşündüklerinden, kolayca piyasadan edinilebildikleri bir kitabı alıp ona başvurmaktadırlar. İnsanların beklentisini çok iyi bilen editörler, değişik reçete dizimlerinde bulunmuşlardır.¹⁸⁶ Ancak burada araçların amaç noktasına taşınarak şirk unsuru olarak kullanılma olasılığını yüksek görmekteyiz. Çünkü bu kadar ritüel oluşturulması şifayı Allah’a nispet etme aklını azaltmakta gibi görülmektedir.

İlk ve en önemli iş Allah’a sığınmak, O’na dayanıp yönelmektir. Çünkü Allah her şeyden haberdardır ve duaları işitendir. Kulunu her türlü tehlikeden korumaya da muktedirdir. Kişi emir ve yasaklara dikkat eden bir takva ehli olmaya çalışmalıdır. “Eğer sabreder ve takva sahibi olursanız, onların hilesi size hiçbir zarar veremez”¹⁸⁷ ayeti bu konuda rehber olarak gösterilmektedir. Başına gelenlere sabretmek ve bundan şikâyetçi olmadan derdin hallolma çaresine yönelebilmek başka bir husustur. Buna göre insan sakın bir anlayışla elinden geleni yaparak Allah’a güvenmeli ve tevekkül etmelidir. Nitekim Kur’an’da bu konuyla ilgili şöyle buyrulmaktadır: “Kim Allah’a tevekkül ederse Allah ona yeter.”¹⁸⁸ Ayrıca kötülüklerin, kötü kimse ve şeylerin civarında bulunmamak gereklidir. Tüm bu çirkin kişi veya olayların etrafında dolaşp bunlarla meşgul olmanın neticesi, şerlerinin o kişiye bulaşması olacaktır. Bazen insanlarda vesvese, kuruntu gibi içini huzursuz eden evhamlar, düşünceler hâsıl olabilir. Kişi bunları normal olarak karşılamalıdır. Sağlam bir iman ve ruh haliyle duruma yaklaşılmalıdır. Bu şekilde çözüm noktasında daha isabetli kararlar alınabilir. Aklını dağıtacak başka meşguliyetlerin bulunması veya bir bilenden tavsiye alınması olası ferahlama yollarından kabul edilebilir. Hemen gayrı meşru başka kanallara yönelmek, kişiye zarar verebilecek sonuçların doğması tehlikesini barındırmaktadır.

¹⁸⁵ Mesnun: Sünnet halini almış, gelenekselleşmiş anlamındadır. (Bkz. “mesnun” mad., İslam Ansiklopedisi, samil.ihya.org.)

¹⁸⁶ *Mealli Dua Mecmuası*, Işık Yay., 2004, s.161

¹⁸⁷ Ali İmran, 3/ 120

¹⁸⁸ Talak, 65/ 3

Konuya başka türlü bir yaklaşım ise, başa gelen şeyin imtihan vesilesiyle gelmiş olabileceğidir. Yahut işlenilmiş bir günahın neticesinde kişiye musallat edilmiş olması düşüncesidir. Eğer kul böyle bir şeyle imtihan ediliyorsa kula düşen, bu olumsuz durumdan bir Müslüman’a yakışan en uygun şekilde kurtulma yollarına başvurmasıdır. Bu yollar meşru, ilme ve bilme uygun, akli ve dini nitelikli olmalıdır. Sonuç itibarıyla dünya hayatında bazı zorluklarla karşılaşılması bu imtihanın parçasıdır. Bir zorluk karşısında pes etmek veya yanlış yollara sapmak, en azından Müslüman için düşünülebilecek bir seçenek gibi durmamaktadır. “Başınıza gelen herhangi bir musibet, kendi ellerinizle işlediğiniz yüzündendir”¹⁸⁹ ayeti farklı bir bakış açısını gözler önüne sermektedir. Buna göre kul, işlemiş olduğu bir günahın karşılığı olarak böyle bir şeyle karşı karşıya bırakılmış olabilir. Esasen bu da o kul için zahmet değil, rahmet anlamı taşımaktadır. Böyle bir sihir işinin başına gelmemesini isteyen bir kimse, bu olasılığı hesaplayarak günah işlememeye çalışmak ve yaptığına tövbe etmek suretiyle bir çare üretmiş olur.

Bir başka tavsiye de kişinin elinden geldiğince bol sadaka vermesidir. İslam Dini’nin konuya bakışı bir yana, sadakanın belaları def ettiği artık tecrübeyle sabit görülen bir hal almıştır. Yine önemli bir mesele de kötüye ve kötülüğe karşı iyilikle yaklaşabilmektir. İnsanların değişik tabiatla olabilecekleri aşikârdır. Birçok iyi insanın yanı sıra kıskancı, kindarı, hasetçisi vs. özellikler barındıranları da mevcuttur. Kişiye ağır gelse de kötülük karşısında dahi iyilikle muamele etmek gerekmektedir. Dini emirler ve temayül bu yöndedir. Kur’an’da bu hususla ilgili; “İyilikle kötülük bir olmaz. Kötülüğü en güzel şekilde sav. O zaman seninle arasında düşmanlık bulunan kimse, sınımsız bir dost gibi olur. Buna (bu güzel davranışa) ancak sabredenler ve (hayırdan) büyük nasibi olan kimseler kavuşturulur!”¹⁹⁰ ayeti yer almaktadır. Kötü huy sahibinin ateşini düşürmek, dikkatini üzerine daha fazla çekmemek, varsa biraz olsun merhametini açığa çıkarmak ve ona örnek teşkil etmek adına bu kimselere iyilikle muamele edilmelidir. Çünkü insanların etrafında herhangi bir kişi için sihre tenezzül edebilecek ve buna teveccühte bulunabilecek böylesi zatlar var olabilir. Kendisine bu şekilde iyi bir yaklaşımın sergilenmesi, o kötü huylunun niyetinden vazgeçmesine de sebep olabilir. Bu gibi olasılıkların düşünülmesi gerekirse de en sağlam yöntemin Allah’a yapılmış olan saf bir teslimiyet olduğu görülmektedir. Tefekkür ve tevekkül

¹⁸⁹ Şura, 42/ 30

¹⁹⁰ Fussilet, 41/ 34–35

sahibi bir insanın bu tarz şeylere uğrasa dahi, sarsılmadan hayat imtihanında doğru yoldan ayrılmayacağı kanaatindeyiz.

2.3.2. Sihre Kapıldığı Düşünülerek Yapılanlar

Sihirle meşgul olmadan normal ve sağlıklı bir yaşamın sürdürülmesi gereklidir. Bununla birlikte kişilerin sihre maruz kalmış olabileceği seçeneği de karşımızda durmaktadır. Bu bakımdan sihrin bilinmesinin, ne olduğunun öğrenilerek sınırlarının belirlenmesinin gerektiği düşünülmektedir. Âlimlerin bazıları sihrin öğrenilmesini, küfür içermeyen sihrin ayırt edilmesi için caiz görmektedir. Bu tarz bir sihre inanılmadığı müddetçe bir sıkıntının olmayacağı, itikat edilmesi halinde sakıncalı bir durumun ortaya çıkacağı savunulmaktadır. Çünkü bir şeyin sadece bilinmesi ile buna inanarak girişip onu yapmak başka şeylerdir. Bir kısım âlim de, yapılmış olanın kaldırılması için yine sihre başvurulmasını caiz görmektedir.¹⁹¹

Sihrin varlığını kabul eden İslam âlimleri, yapılmış bir sihrin telafisi ve tedavisi için bazı tavsiyelerde bulunmaktadır. Bunlardan İbn Kayyım sihrin iki yolla tedavi edilebileceğinden bahsetmektedir. Birincisi; sihir malzemesinin ortaya çıkarılması, imha edilmesi ve iptalinin sağlanmasıdır. Örneğin Peygamberimiz kendisine yapılan sihiri kuyudan çıkartmış ve bozulmasını sağlamıştır. Sihrin en iyi tedavi yolunun bu olduğu düşünülmektedir. Nasıl ki vücuda batmış olan bir iğne battığı yerden çıkarıldığında kişi huzur bulur, sihir işinde de durum aynı görülmektedir. Diğer yol olarak ise, sihir eziyetinin ulaştığı yerin boşaltılmasıdır. Etkiden kurtulmak için, o etkiye sebep olandan kurtulmak gerekir. Bu manada sihir yapılmış yerden taşınmak, sihirli eşyadan kurtulmak kişiyi rahatlatacaktır. Ayrıca sihrin etkisinden zarar gören yere hacamat yapılması, tedavi yöntemi olarak zikredilmektedir. Bunları ifade etmekle birlikte İbn Kayyım, sihrin tedavi usullerinin en faydalısının, ilahi ve manevi tedavi şekli olduğunu söylemektedir. Ona göre tabiri caizse Allah'ın ilaçları fayda verir. Surelerin, ayetlerin, zikirlerin, duaların; yapılmış olan bir muskadan daha kuvvetli ve tesirli olacağını savunmaktadır.¹⁹²

¹⁹¹ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, c. 1, s. 447

¹⁹² İbn Kayyım, *Zadü'l-Mead*, c. 4, s. 114-117

2.3.2.1. Nüşre

Sihirlendiği düşünülen bir kimsedeki sihri çözmek, onu sihirden kurtarmak için yapılan tüm işlemlere nüşre denmektedir. Kendisine sihir yapıldığına inanan bir kimse, dinimize göre bunu başka bir sihir ile tedavi etme yolunu gidemez. İslam’da böyle bir uygulama yoktur. Sihir yapmanın haram olduğuyla ilgili ittifak edilmiş bir görüş bulunmaktadır. Buna karşın sihrin tedavi edilmesi için öğrenilmesinin cevazı hususunda âlimler ihtilaf etmişlerdir. Fakihlerin çoğunluğu sihir öğrenmenin haram ve küfür olduğu hükmündedir. Yine bununla birlikte harp ehlinde olan büyücünün sihrine ve varsa etkisine karşı koyabilmek için bir kısım ehil kişinin, bu sihri öğrenme gerekliliği de farz görülmüştür. Aynı görüşten hareketle sihirbazların sihrini bozmak için bu işin ehli olan insanların olması gerekliliğini savunan kimseler olmuştur.¹⁹³

İçlerinde İbn Hanbel’in de bulunduğu, olayı başka yönleriyle de yorumlayan bazı kimseler; sihir öğrenmeyi karı kocanın arasını düzeltmek gibi bazı hallerde caiz görmektedir. Buna karşın Hasan Basri gibi her ne sebeple olursa olsun böyle bir uygulamanın kerih olduğunu söyleyenler de bulunmaktadır. Bazı Hanefiler; dine aykırı olan rükyelerin, koruyucu maksadıyla takılan muska veya nazarlıkların, tivenin¹⁹⁴ şirk olduğu fikrindedir. İmam Şafii nüşre meselesini ele alırken, cin çarptığı zannedilen kimsenin tedavisinde uygulanan okumayı sakıncalı bulmamaktadır. İbn Hacer’e göre ayet, hadis ve zikirlerle sihir bozmanın dinde cevazı vardır. Şeytanlardan yardım alınarak sihir yapılması veya çözülmesi ise dinde haram kılınmıştır. İbn Hacer, peygamberimizin yasakladığı kısmın ikinci zikrettiği grup olduğunu savunmaktadır.¹⁹⁵ Anlaşılan odur ki bazı âlimler, nüşreyi sihrin başka bir sihirle bozulması olarak gördükleri için caiz görmemektedir. Ancak cumhur ulema ise, nüşrenin farklı bir şey olduğunu savunarak buna cevaz vermektedir. Burada iki farklı uygulamanın aynı isim altında birleştiği, birinin caiz bir uygulama iken diğerinin ise haram olduğu kanaatindeyiz. Arasındaki farklılıklar daha belirgin hale getirilerek dinde yeri olmayan yok edilmelidir.

İbn Müseyyeb, Peygamberimizden gelen bazı rivayetlere yer vererek Allah’ın zarar veren sihri yasakladığını, fayda vereni yasaklamadığını ifade etmektedir. Katâde, kişinin kendisine yapılan sihri tedavi edecek kimse aramasının doğası gereği olduğunu

¹⁹³ Günay,Tümer, “Büyü” mad., (Bkz; Diyanet İslam Ansiklopedisi, c. 6, s. 501–506)

¹⁹⁴ Tivele: Cahiliye döneminde yaygın olan, kadının kocasına kendisini sevmesi için yaptırdığı sihir. (Bkz. “Tivele” mad., luggat.com,)

¹⁹⁵ İbn Hacer, *Fethu ’l-Bari* c. 10, s. 183

aktarmaktadır. İbn Cevzî, İbn Hanbel'in nüşrede sakınca bulmamasını referans almıştır. Buna dayanarak da nüşreyi caiz görmekte ve bu işe ruhsat tanımaktadır. Buna karşın İbn Hanbel'in eserinde Hasan Basrî'den bir rivayetle Resûlullah (s.a.v.)'ın "Nüşre şeytan işidir"¹⁹⁶ buyurduğu aktarılmaktadır. Bu hadise göre nüşre; sihri sihirle kaldırma yöntemidir, yasak bir ameldir. Âlimlerin bazıları ise mezkûr hadise farklı bir bakış açısı getirmişlerdir. Buna göre ortaya konulan iş, aslı itibarıyla bir sihirdir. Fakat burada hükmün kasta göre değişeceği düşünülmektedir. Her kim yapılan şey ile hayır kastederse bu hayırdır, kim de şer kastederse sonucun şer olacağı şeklinde bir yorum getirilmiştir. İbn Hacer bu fikre katılmamaktadır.¹⁹⁷ Şevkani meseleye çok farklı bir yerden yaklaşarak, kadının kocasına kendisini sevdirmek için yaptırdığı muskayı caiz görmektedir. Çünkü bu tür sevdirmenin bir bakıma ziynet ve süsleme gibi olacağını savunmaktadır.¹⁹⁸

Nüşre yapılırken değişik metotların icra edildiği gözlemlenmiştir. Örneğin hasta olduğu düşünülen insana kurşun dökme seansı uygulanmaktadır. Buna göre kişinin başındaki suya dualarla kurşun döküldüğünde, o kurşunun soğuyarak aldığı şekilde sihri yapan kişi veya yaptığı şey hakkında malumat sahibi olunabileceği inancı bulunmaktadır. Yine bir kabın içerisine okunmuş su ayarlanarak, hasta kişinin bu suya girip çıkmasıyla, suda sihir veya sihirbazla ilgili malumat oluşacağı, rastlanılmış inanışlardandır. Başka bir misalde ağrı ve sızısı olan bir kadına yapılanlar dikkat çekici bulunmuştur. Uygulayıcı konumundaki kişi problemlili olduğunu düşündüğü yere (kadının ayağına) kalemle bir çizgi çekip buraya ustaca kesikler atmıştır. Sonrasında da duyulmayacak bir tonda ve anlaşılmayan bir tarzda Kur'an veya dua okumuştur. Kur'an okunmasının öncesindeki uygulama, konumuz açısından ilgi çekicidir. Yapılan bu işlerin ilmi, tıbbi bir izahı, gerçekliği varsa bunlar halka açık hale getirilecek kadar yayılıp yaygınlaştırılmalıdır. Nitekim geçmişte kocakarı ilaçları olarak bilinen bazı uygulamalar, kendilerini ispatlayarak günümüzde alternatif tıp adı altında insanlara yarar sağlamaktadır. Yukarıdaki yapılan işlemlerin aslı astarı yoksa muhtemelen karşıdakinden bir ücret ve menfaat beklemeye dayalı, şov niteliğinde bir iştir.

Tüm bunlardan hareketle nüşreyi iki kısma ayırmanın mümkün olduğu görülmektedir. Bu kısımların ilkinde; sihrin benzeri bir sihirle çözülmesi şeklinde yapılan nüşre vardır. Hadislerdeki yasak olarak ilan edilmiş tür budur. Çünkü bu işin

¹⁹⁶ İbn Hanbel, *Müsned*, c. 3, s. 294

¹⁹⁷ İbn Hacer, *Fethu'l-Bari*, c. 10, s. 183 ve devamı

¹⁹⁸ Şevkânî, *Neylû'l-Evtar*, c. 8, s. 639-640

bizatihi kendisi sihirdir. Sihir yapmak günah olduğuna göre böyle bir nüşre de günah olur. Bunu yapan kişi haram işlemiştir. Diğerinde ise, meşru vasıtalarla yapılan ve böylece kendisi de meşruiyet kazanmış olan uygulamalar bulunmaktadır. Burada amacın ıslah etme, fayda sağlama olduğu vurgusu ve duanın kullanımı ön plana çıkarılmaktadır. İslam âlimlerinin yaklaşımlarından anlaşıldığına göre bu tür işlerin bir kısmı cevaz dairesindedir. Şifayı Allah'tan umarak okuyup üflemede bir mahzur görülmediği sonucuna ulaşılmaktadır. Sihrin, benzeri bir şeyle tedavi edilebileceği fikri, ortaya birçok uygulayıcı çıkacaktır. Bunların her birinin ehliyetli insanlar olması çok da mümkün görülmemektedir. Böylece maksadını aşan, suiistimale açık, sakıncalı durumların ortaya çıkması kaçınılmazdır. İyi niyetli bireysel çabalar bir yana, bu işte birilerinin meşhur edilmesi, ehliyetsizlerin ve sahtekârların peyda olması veya sektörleşmenin ortaya çıkması gibi riskler, inanç bakımından kabul edilemez nevindendir.

2.3.2.2. Rukye

Sihir meselesinin karşımıza çıkardığı diğer bir kavram ise rukyedir. Rukye genel manada, hastalıkların tedavisi için kullanılmakta olan sihir içerikli formüller şeklinde yorumlanmaktadır. Bir işin husulü için tabiatüstü güce başvurmadır. Bir nevi geleneksel tıp olarak görülmektedir.¹⁹⁹ Eski Türkçe'de tam karşılığı olmamakla birlikte, en yakın anlamda efsun kelimesiyle ifade edilmektedir. Rukye, şifa bulmak amacıyla okunan ayetler ve dualar olarak görülmektedir.²⁰⁰ Cahiliye devrinden bu yana Araplar, rukyeyi hem müspet ve meşru, hem de menfi ve gayri meşru maksatlarla kullanmışlardır. Bu şekilde ele alındığında da rukyeyi, hem efsunlama hem de dua ile tedavi şeklinde anlamak mümkün olmaktadır. İslam öncesinden gelme bu âdetin, İslam'la birlikte ilk zamanlarda tüm Medine'de tamamen yasaklandığı bilinmektedir.²⁰¹ İslam düşüncesinin sağlıklı bir şekilde oturmaya başlamasıyla, sonraki zaman diliminde ise istisnalar getirilerek uygulandığı anlaşılmaktadır. Yasaklamanın şirkten yeni çıkmış bir topluluğun Allah'tan başkasından medet umma riski için getirildiği düşünülmektedir. Zaman içerisinde inançların sağlamlaşmasıyla, Allah'ın lütfü için bazı meşru şeyleri sebepler olarak kullanmakta sakınca görülmemiş olabilir. Buradan

¹⁹⁹ Günay, Hacı Mehmet, "Rukye" mad., (Bkz; DİA, c.35, s. 219)

²⁰⁰ Doğan, Mehmet, "rukye" mad., (Bkz; *Temel Türkçe Sözlük*, Rehber Yay., Ankara, 1990)

²⁰¹ Canan, İbrahim, *Hadis Ansiklopedisi Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi*, Akçağ Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2008, c. 11, s. 197

karşılığı Allah'tan umularak, bilinen ve meşru ifadeler kullanılarak, ayet ve dua sözleri ile destekli rukyeye cevaz verildiği fikrine ulaşmak mümkün görülmektedir.

Rukye, daha çok şifa amacıyla okunan bir takım hususi sözleri ifade etmektedir. Daha özelinde ise sihirlenene marazını giderecek dualarda bulunmaktır. Rukyede şifanın ancak Allah'tan olduğu vurgulanmaktadır. Okunanda veya okuyucuda bir hikmet bulunmadığı dile getirilmektedir. Mümkün olduğu kadar herkesin anlayabileceği açıklıktaki kelimelerle ifade edilmesi daha doğrudur. Böyle şeylerin yapıldığı ortamın gayet normal tutulması da tavsiye edilen şeylerdendir ki insanlar Allah'tan başka bir şeyi aklına getirmesin. Olay suiistimale gayet açık olduğundan tanınan, ehli takva sahibi, güvenilir insanlardan yardım alınması gerektiği inancı ve ihtiyacı vardır. Bu tür faaliyetlerde kişilerin yalnız bırakılmaması, ırz ve namus açısından zaruri görülmektedir. Bu manada hasta olarak başvuranın da giyimiyle, takı, koku veya makyajıyla dikkat çekici olmamaya dikkat etmesi gerektiği, dile getirilen hususlardandır.

Rukye okuyanların kendilerine has yöntem ve teknikleri olabilmektedir. Ayrıca farklı ayet ve hadisleri tercih etmelerinin de mümkün olabileceği bilinmesi gerekmektedir. Bu farklılıklar bazen yöresel faktörlerden kaynaklanmaktadır. Bazen de kişinin hastalığına göre değiştiği savunulmaktadır. Bunlar incelendiğinde bir hayli teferruatının olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca bu kişilerin botanik bilgilerinin, birikimlerinin veya duyumlarının olduğu düşünülmektedir. Çünkü değişik karışımlar hazırlanarak, bunların hastaya sunulması çok karşılaşılan bir durumdur. Bu karışımların yenildiği, yutulduğu, suya karıştırılıp içildiği, vücuda sürüldüğü vs. versiyonları bulunmaktadır. Tabi ki bunun yanı sıra olmazsa olmazlardan biri de rukyede ayetler okumaktır. Fatiha Suresi, Bakara 1-5, 163-164, 255, 285-286 ayetleri, Ayete'l Kürsi, Ali İmran 18-19, Araf 117-119, Yunus 79-82, Taha 65-69, Mu'minin 115-118, Saffat 1-10, Ahkâf, 29-32, Rahman 33-36, Haşr 21-24, Cin 1-9 ayetleri ile İhlas Suresi, Felak Suresi ve Nas Suresi rukyede okunan Kur'an bölümlerindendir.²⁰²

Ayetlerden sonra en etkili şeyin, peygamber efendimizin sözlerinin olacağı düşüncesi bulunmaktadır. Bundan hareketle, yapılan rukyelerde Resullah (s.a.v.)'a isnat edilen hadislere sıkça yer verilmektedir. Buna göre rukyelerde kullanılmaya müsait sığınma hadisleri mevcuttur. Örneğin "Sana sıkıntı veren her şeyden, gerek nefislerin

²⁰² Yazır, Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, c. 9, s. 6388; Ayrıca bkz; Canan, İbrahim, *Hadis Ansiklopedisi Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi*, Hadis no: 7018; Ayrıca bkz; TDV İslam Ansiklopedisi, Ankara, 2008, c. 35, s. 219-222

şerrinden gerekse de hasetçinin gözünden dolayı, sana Allah'ın adıyla rukye yapıyorum. Sana Allah'ın adıyla okuyorum”²⁰³ hadisi rukyede kullanılan nasslardan biridir. Ayrıca Peygamberimizin torunlarına hitaben söylemiş olduğu; “Her türlü şeytandan, zehirli haşerattan ve nazar değdiren gözden Allah'ın tam ve mükemmel kelimelerine sığınırım”²⁰⁴ sözleri, rukye niteliğinde algılanmıştır. Ashaptan Osman Ebi'l-As'ın çok ağrı çektiği, bir vakitte peygamberimizin onu ziyaret ettiği anlatılmaktadır. Resulullah (s.a.v.)'ın ona ağrıyan yerini yedi defa sağ eli ile ovalamasını, her defasında da okuması için bir dua öğrettiği rivayet edilmektedir. Rivayetin devamında ise, bu sahabenin denileni yaptığında ağrılarından kurtulduğu nakledilmektedir.²⁰⁵

Peygamberimize rahatsızlıklarından dolayı başvuranlar olmuştur. Kimseyi kırmamayı adet edinmiş olan Resulullah (s.a.v.)'ın, bu gibi kimseler için; “Sıkıntıyı gider ey insanların Rabbi! Şifa nasip eyle. Zira şifa veren ancak sensin. Senin şifandan başka şifa da yoktur. Geride bir hastalık bırakmayacak bir şifa ile şifa ver”²⁰⁶ şeklinde dua ettiği haber verilmektedir. İbn Abbas, Peygamberimizin hummaya ve bütün ağrılara karşı; “Ulu Allah'ın adıyla, kanla kabaran her bir damardan ve ateş hararetinin şerrinden büyük Allah'a sığınırım”²⁰⁷ duasını öğrettiğini nakletmektedir. Tüm bu rivayetler, duanın bir gücünün olduğu yönündeki açık deliller olarak görülmektedir. Manevi destek ve moral gücü, artık tıbbın bile kabul ettiği etkenlerden sayılmaktadır. Nitekim Peygamberimizin hasta ziyaretlerinde; “Büyük arşın Rabbi olan büyük Allah'tan sana şifa vermesini dilerim”²⁰⁸ gibi duaları bolca yaptığı bilinmektedir. Bunu iyi bir dilek, içten bir yakarış veya gerçekten de tedaviye etki edecek bir unsur olarak görmenin itikadi veya akli bir sorun teşkil etmeyeceği kanaatindeyiz. Sihre karşı yapılacak rukyenin meşruiyetine; “Göz değmesi hakır”²⁰⁹ hadisi de delil olarak sunulmaktadır. Bu gibi hadislerden hareket eden âlimler; Peygamberimizin isabeti ayna, yılan sokmasına ve hastalıklara karşı genelde rukyeyi, yani duayı caiz gördüğünü kabul etmektedirler.

Rukye yapma alışkanlığı ve âdeti İslam öncesine kadar dayanmaktadır. Sahabeden bazıları cahiliye devrinde, Müslüman olmadan önce rukye yapma vasfına

²⁰³ Müslim, *Selam*, 2186

²⁰⁴ Buhari, *Enbiya*, 3191

²⁰⁵ İbn Hanbel, *Müsned*, c. 4, s. 21

²⁰⁶ Buhari, *Merda*, 20; Nesai, *Müsned*, c. 3, s. 267

²⁰⁷ Tirmizi, *Tıb*, 26

²⁰⁸ Ebu Davud, *Cenaiz*, 12; Tirmizi, *Tıb*, 32

²⁰⁹ Müslim, *Selam*, 42; İbn Mace, *Tıb*, 3

sahipti. İslam gelip de onlar Müslüman olunca, peygambere bu işin hükmünü sormuşlardır. Resûlullah (s.a.v.) da onların rukye yaparken söylemiş oldukları sözleri kendisine arz etmelerini istemiştir. İçeriği uygun olmak ve şirk unsuru barındırmamak kaydıyla nazar değmesine, yılan ve akrep sokmasına rukye yapılmasına cevaz verdiği görülmüştür.²¹⁰ Burada bahsi geçen rukyenin, Kur'an okumaktan ibaret olduğu anlaşılmaktadır. Daha ötesinde herhangi gizli veya esrarengiz bir işe delalet eden bir mana taşımamaktadır. Aksi halde cevaz dairesinden çıkma söz konusu olur. İnsanlar rukyelerde sözlü ifadeler kullandıkları gibi günlük yaşayışları içerisine fiili uygulamalar da katmışlardır. Buna örnek nazar boncuğu kullanımıdır. Bu âdetin İslamiyet'ten çok önceye dayanan bir mazisinin bulunduğu, Müslümanlığa geçerken insanların farkında olmadan beraberinde getirdiği bir alışkanlık olduğu düşünülmektedir. Nitekim insanlar; kültürleri, örf ve adetleri, alışkanlıkları ile girmiş oldukları dine bilerek veya bilmeyerek etki etmektedir.

Örnek olarak sunulan nazar boncuğu, gözlerin dikkatini celbederek, gözlerinde böyle bir gücü taşıyanlara karşı önlem olarak kullanılmaktadır. Muhtemelen de birçok kullanıcı, sadece başkasından gördüğü ve alışkanlık haline geldiği için buna teveccüh etmektedir. Buna karşın araçların amaç olma riskini barındırdığından, dinimizde bu tür şeyler yasaklanmıştır. Aynı şekilde içinde Kur'an ayetleri veya dua gibi başka şeyler bulunan muskalar takmak da dinimizce hoş karşılanmamaktadır. Buna rağmen özellikle okuma yazması olmayan cahil kalmış insanların, dini bilgisi ve birikimi pek bulunmayanların, ne yapacaklarını bilmediklerinden dolayı böyle bir taşıyıcılık yaptığı düşünülmektedir. Böyle bir düşünce tarzı, öğrenmeye lüzum görmemeyi ve cahil kalmayı teşvik edebilir. Gerçek koruyucunun o cehaletle yanlış algılanabileceğinden de hareketle; bu tür asmalara, taşımalara ve sözüm ona korumalara müsaade edilmesi fikrini benimsemek pek mümkün görülmemektedir.

2.3.2.3. Muska

Muska kelimesinin aslı nüshadır. Yazılı şey, bir şeyin (şeklin, yazının, vs.) kopyasının çıkarılması anlamındadır. Arapça'dan dilimize geçerken değişikliğe uğrayarak muska halini almıştır. Bazı hastalıkları, kötülükleri ve nazar değmesini önlemek için yapılan bir tür uygulamadır. Muskaya üç köşeli katlanmış şey, üç köşeli nüsha anlamı verilebilmektedir. Genellikle üçgen formunda meşin, deri, metal, gümüş

²¹⁰ Müslim, *Selam*, 64; İbn Mace, *Tıb*, 34

ve altın kaplar içine konmaktadır. Daha ziyade boyna asılır, kola takılır veya elbiseye iliştirilir. Bazen yaşanan mekânda bir yere konur, bazen de isabet aldığı düşünülen eşyanın veya hayvanın üzerine yerleştirilir. Üçgen şeklinin dışında köşeli, yuvarlak ve yamuk formlu olanları da yaygın olarak tercih edilmektedir. Muska için “hurz, hamaya, hafiz, maaza, nusha, nuska, hamail, rukye” isimleri de kullanılmaktadır.²¹¹

İnsanın başına gelen şeyleri üç kısımda ele almak mümkündür. Buna göre bazı durumlarda neler yapılması gerektiği gayet açıktır. Acıkan kimsenin bir şeyler yemesi, susayan insanın su içmesi gerektiği aşikârdır. Bazen de dışarıdan bilinçli bir müdahaleye ihtiyaç duyulabilir. Cerrahi müdahale gerektiren bir yaralanmada veya hastalıkta, konunun uzmanı olan iyi bir cerraha başvurmak vâcibiyet içermektedir. Nitekim ölümden başka her hususun, hastalığın, musibetin tedavisi ve şifası vardır. Bu konuda peygamberimiz; “Ey Allah’ın kulları tedavi olunuz. Yüce Allah ihtiyarlığın dışındaki her hastalığın şifasını yaratmıştır”²¹² buyurmaktadır. Üçüncü kısım ise muskayla ilişkilendirilen bölümdür. Bilginin ve imkânların yeterli olmadığı, her türlü yolun denenmesinden sonra dahi üstesinden gelinemeyen konularda başka çıkış yolları aranmaktadır. Bu tür sorunları olan insanlar için duada bulunmak İslam’da cevaz bulmuş bir husustur. Peygamberimizin böyle kimselere okumalarda bulunduğunu örneklendirebiliriz.²¹³ İşte şifa ve korunma amaçlı okunan ayet ve duaların sözlü olmayanına, yazılı hale getirilmiş şekline muska denmektedir.

Muskaların içerisine, genelde şifa ayetleri olarak bilinen ayetlerin veya dua niteliği taşıyan hadislerin yazılması söz konusudur. Bu tür dualarla muska yazmaya ve taşımaya ta’viz denmektedir. Fatiha, Yasin, Felak ve Nas Sureleri, Ayete’l-Kürsi, Ayetü’l-Arş²¹⁴, Esmâü’l-Hüsna gibi Kur’an bölümlerinin kullanılmasına sık rastlanmaktadır. Yukarıda da zikredildiği üzere dinde bunlara müsaade edildiğine inanılmaktadır. Bu muskaların muşamba, naylon gibi su geçirmeyen şeylere sarılarak muhafaza edilmesi gibi tavsiyeler dahi bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Peygamberimizden rivayet olunduğuna inanılan birçok dua, yazılarak muska haline getirilmektedir. Örneğin; “Ey insanların Rabbi, acıyı gider, şifa ver, sen Şafisin. Senin şifandan başka şifa yoktur. Senden hiçbir hastalığı hariç tutmayan şifa istiyoruz”²¹⁵ duası, oldukça bilinen hadislerdendir. Bunlara benzeyen onlarca rivayet, hadis

²¹¹ Bilge, Mustafa, “muska” mad., (Bkz; TDV İslam Ansiklopedisi, c. 31, s. 265)

²¹² Buhari, *Tıb*, 1; Tirmizi, *Tıb*, 2

²¹³ İbn Mace, *Tıb*, 35–36

²¹⁴ Tevbe, 9/ 130

²¹⁵ Buhari, *Tıb*, 39

kitaplarında yer almaktadır. Tüm bu hadisler dua niteliği taşıdığı için muska yapıcılar, yukarıda zikredilmiş olan ayetlerle bunları kombine etmektedir. Rahatsızlıkların türüne göre tedavi veya önlem niteliğindeki muskaları hazırlamaktadırlar. Zira hazırlanan muskanın içeriği rahatsızlığa göre değişiklik arz edebilmektedir.

İslam dinine mensup olanlar içinde azımsanmayacak sayıda insanın, şartlarına dikkat edilerek hazırlanmış bir muskayı caiz olarak benimsediği kanaatindeyiz. Mevcut anlayışa göre muskanın içeriği tamamen ayet ve hadislerden oluşmalıdır. Şifa sadece Allah'tan umulmalıdır. Bununla birlikte zikredilen tüm hususlara dikkat edilse dahi, şifa bulunacağına kesin bir gözle bakılmamalıdır. Çünkü bu, Allah'ı unutup sebeplere yönelmek olur. Kişi üzerine düşeni yaptıktan sonra, Allah nasip ederse şifa bulunur anlayışı hâkim olmalıdır. Ayrıca bunu yapanların herhangi bir ücret istememeleri ve almamaları esastır. Ayet ve hadisler ücret karşılığında bir hizmet olarak sunulamaz. Nitekim Kur'an'da konuyla ilgili ayetler yer almaktadır.²¹⁶ Muskanın içeriği gizli tutulmamalıdır. Herkesin anlayabileceği bir şekilde, anlaşılır bir dille yazılmalıdır. Aksi bir gizleyiş; olaya bir gizem ve bilinemezlik katmanın, bir art niyetin veya aldatmanın alameti olarak algılanabilir. Manası bilinmeyen sözcüklerle veya içerdikleriyle kişinin dinden çıkmasına sebep olacak bir muska hazırlanmamalıdır. Çünkü bu çeşide efsun gözüyle bakılmaktadır ve haram olan bir türdür. Bahsi geçenlere temime ve tivele denmektedir ki bunların Peygamberimiz tarafından şirk vasıtası olarak nitelendirildiği, hadislerle sabit bir durumdur.²¹⁷ Muskanın bu türlerle karıştırılması, muska diye bunların kullanımı oldukça yaygındır. Bu bakımdan böyle bir işe teveccüh edeceklerin yanılma ve İslam inancı dışı bir fiili yapma olasılıkları oldukça yüksek görülmektedir.

Hastalara, zihinsel ve psikolojik sorunlar yaşayanlara ayet ve hadislerde yer alan dualar yazılması, artık gelenekselleşmiş bir durum halini almıştır. Hazırlanan malzemenin hasta kişi tarafından, boynuna asarak veya elbisesine ilâştirilerek üzerinde taşınması istenmektedir. Böylece bunun ona bir koruma veya şifa kaynağı oluşturacağına inanılmaktadır. İçerisinde küfür içeren bir husus olmadığında, dinen böyle şeylerin mahsurunun bulunmadığı inancı yaygındır. Ancak ayet, hadis veya dua harici içeriği bulunanlar, başka şey takmalar ve asmalar şirk unsuru olarak görülmektedir. Cahiliye döneminde bu tür işler için kullanılan kolye, bileklik, vs. takılar bulunduğu bilinmektedir. Peygamberimizin bizzat bunların bazılarını sorarak, şirk içeriği

²¹⁶ Bakara, 2/ 41–42; Maide, 5/ 44

²¹⁷ Örneğin; İbn Hanbel, Ahmed, *Müsned*, hadis no: 3615; İbn Mace, *Sünen*, hadis no: 3530; Ebu Davud, *Sünen*, hadis no: 3883

bulunanları kopardığı veya çıkarttığı aktarılmaktadır.²¹⁸ Esasen mesele incelendiğinde muskalar konusunda genel bir yasağın bulunduğunu ifade etmek gerekir. Yasaklamayı daraltıcı veya bir kısmına has kılıcı delil bulunmamaktadır. Sadece meşru görülen rukye ile ilişkilendirilerek buna kıyasla bir cevaz verme durumu söz konusudur.

Muska olarak hazırlanan malzemenin içeriği genelde bilinmez. Yazılmış olan şeylerin araştırılması, bilinmesi veya öğrenilmesi ihtiyacı pek duyulmamaktadır. Halkın böyle bir bilinç içerisinde olduğu söylenemez. Nitekim üzerinde Arapça yazı bulunduğu için bir dergiyi, broşürü ve hatta sigara sarma kâğıdını saklayanlar vardır. Bunları öpüp başına koyan, kutsalmış muamelesi yapan insan örnekleri günümüzde dahi bir hayli fazladır. Hal böyleyken sahtekârların, cahillerin konuyu suiistimal etme ihtimali yüksektir. Bir başka mahsur ise, insanın her zaman temiz halde olmasının veya temiz bir yerde bulunmasının mümkün olmamasıdır. Tuvalet gitme, âdet veya loğusa olma, karı koca münasebeti gibi durumlarda unutulup üzerinde bulundurma, takılan şeyin saygınlığına gölge düşürecektir. Bilinçli bir Müslüman, duayı kendisi için bir ihtiyaç olarak hissetmelidir. Çünkü duanın insan ruhu, morali ve maneviyatı üzerinde bir etkisinin olduğu açıktır. Ancak muska türünden yazılmış bir takım şeyleri bazı maksatlarla üzerinde taşımak, bir gereklilik değildir. Bu tür araçların amaca dönüşmesi, şirk unsuru oluşturması riski vardır ve olacaktır.

2.4. İslam Dini'nin Sihre Bakışı

Sihrin bilinen manasının yanında birçok anlamı bünyesinde barındıran, geniş kapsamlı bir ifade olduğunun fark edilmesi gerekmektedir. Nitekim sihrin, üzerinde bir bilinmezlik olan ve farklı alanlarda tezahür eden birçok iş için tercih edilen bir kelime olduğu gözlemlenmektedir. İnsanın olduğu her zaman ve zeminde sihir izlerine rastlanmıştır. Bu da insanın kendisini sihir işlerinden hiçbir zaman koparmadığının bir işaretidir. İyi veya kötü maksatlarla her daim sihre başvurulmuş, bu işlerden medet umulmuştur. Konu üzerindeki müthiş merak ve korku, aynı zamanda bir saygınlığa dönüşerek sihrin bir uğraş alanı olmasına sebep olmuştur. Bilinen en eski kaynaklar bizleri Keldaniler'e kadar götürse de bu işin Hz. Âdem dönemine kadar dayanacağını düşüncesi de vardır. Hemen her peygamberin sihirbaz olmakla ilgili ithamlarla ve sihir meselesiyle karşılaştığına dair ayetler, bu savı güçlendirmektedir. Sihir, mahiyet

²¹⁸ Bkz; İbn Hanbel, Ahmed, *Müsned*, hadis no: 17427

itibariyle objektif bir gerçeklik değildir. Din ile sihir ilişkisinin ele alınmasıyla bu alanda geniş bir bilgi birikiminin oluştuğunu söylemek mümkündür.

İslam Dini, Mekke'den başlayarak dünyaya yayılmıştır. Tabii olarak bu genişleme esnasında birçok etkileşim yaşanmıştır. İslam Dini'ne katılan her topluluk ve millet, kendinde olanı da beraberinde getirmiştir. Örf ve adetler bir yana, hurafeler ve sakıncalı uygulamalar da din ve Müslümanlar içinde kendine yer bulabilmiştir. İşte bunlardan biri de sihirdir. İslam inancından daha eski tarihli olan ve eskiden beridir uygulana gelen sihrin, din içine girişi tamamen sosyolojik, psikolojik ve tarihsel doğal bir süreçtir. Tütsü, tılsım, muska, cadılık, fala bakmak vs. işler tabiri caizse sinsice din içerisine girmiştir. Müslümanlıktaki cinlere ve gaibe iman etme unsuru, sihrin yayılmasında önemli bir etken olmuştur. İnsanlar İslam'a girmeden dahi aşına oldukları, merak ettikleri, korktukları ve çekindikleri bu husustan, Müslüman olduktan sonra da kendilerini alamamışlardır.

Peygamberlerin sihirbazlıkla, sihir yapmakla suçlanmaları, tüm tarih boyunca karşılaşılan bir durum olmuştur. Sihirbazlıkla suçlananlar arasında Hz. İsa²¹⁹, Hz. Musa²²⁰, Hz. Süleyman²²¹ ve niceleri zikredilebilir. Zaten bir ayette de inanmayan kişilerin, tüm peygamberleri büyücülükle suçladıkları haber verilmektedir.²²² Hatta bu ayet; sihrin başlangıcını Hz. Âdem'e, yani insanlık tarihinin başına kadar götürülmesine delil olarak kullanılmaktadır. İslam peygamberi hakkında da inkârcılar; "sihirbaz, sihirilenmiş" ithamlarında bulunmuştur. Şahsına kullanılmış olan bu ifadelerin peygamberi rencide etmemesi gerektiği ve inkârcıların bu manada uyarılması, ayetlerde yer almaktadır. İnkâr eden bu kimselerin, bir takım büyük mucizeler dahi görseler yine de inanmayacakları, o niyette olmadıkları vurgulanmıştır.²²³

İlahi ve beşeri tüm inançlar, sihir ile ilgili yorumlarda ve hükümlerde bulunmuştur. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de sihirle alakalı birçok ayet bulunmaktadır. Örnek olarak Hz. Süleyman dönemi ile ilgili ve ayrıca Harut ve Marut hakkındaki ayet zikredilebilir.²²⁴ Bu ayetle Allah, peygamberine atılan iftiraları reddetmiş ve onu aklamıştır. Aynı zamanda burada sihrin öğrenilmesine ve öğretilmesine yasak getirildiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte ayette isimleri geçen Harut ve Marut hakkında

²¹⁹ Sâf, 61/ 6

²²⁰ Zuhruf, 43/ 49; ayrıca Zâriyat, 51/ 39

²²¹ Bakara, 2/ 102

²²² Zâriyat, 51/ 52

²²³ Enbiya, 21/ 3; Enam, 6/ 7; Yunus, 10/ 2; İsrâ, 17/ 47; Hicr, 15/ 14–15

²²⁴ Bakara, 2/ 102

ayrıntıya girilmemiştir. Yine de bu iki meleğin veya melikin sihir öğrettiği ile ilgili yoğun şüphe ve varsayımlar vardır. Bahsi geçen ayette yer alan şeytanların, Harut ve Marut’a öğretilen bilgileri sihir için kullandığı savı da bu cümleden görülmektedir.²²⁵

Bununla birlikte, “İsrâiliyyât” denilen Yahudi kaynaklı rivayetlerin, tarih ve tefsir kitaplarında yer bulduğu, hadis külliyyatına da girmiş olduğu düşünülmektedir. Örneğin yukarıda zikredilen Bakara Suresi’ndeki ayetle alakalı rivayetlerde, konuya dair bazı ayrıntılı bilgiler sunulmaktadır. Bazı âlimler²²⁶ bu rivayetleri tenkit etmişlerdir. Misal olarak İbn Kesîr, bu rivayetlerin hepsinin uydurma olduğunu söylemektedir. Bunların gerçekte, Yahudi asıllı birinden gelme haberlerden ibaret olduğunu belirtmektedir. Bir başka açıdan bakışta; ayetteki bir kelimenin okunuşunun “melekeyn (iki melek)” şeklinde olmadığını düşünenler vardır. Bazı âlimler²²⁷ bu kelimeyi “melikeyn (iki melik, iki kral)” şeklinde okuyarak Harut ve Marut’un insan olduğunu kabul etmişlerdir. Buradaki “melekeyn (iki melek)” kelimesinin, iki kudretli kişi veya iki ruhani kişi anlamında mecaz olduğunu ileri sürenler de vardır.²²⁸ Meselenin ayrıntıları ilgili bölümde ele alınmıştır.

İslam’ın ikinci kaynağı olan sünnette ve hadislerde de sihir konusu ele alınmıştır. Örneğin Hz. Peygamber (s.a.v.); Sihir yapanın küfre girdiğini,²²⁹ büyü yapmanın şirk olduğunu,²³⁰ büyüye inananın Cennet’e giremeyeceğini,²³¹ bunlara inanan kişinin Kur’an’ı inkâr etmiş olduğunu²³² vs. bildirmektedir. Rivayetlerde bazı teknikler kullanılarak peygamberimizi etkilemeye teşebbüs edildiği örneklerini de görmek mümkündür.²³³ Ayrıca ilmi nücumun bir sihir çeşidi olduğundan,²³⁴ şirke ve küfre sebep olmayan rukyede bir sakınca bulunmadığından²³⁵ söz edilmektedir. Buradaki örnekleri çoğaltmak mümkünse de ilerideki ilgili bölümde bunlara daha ayrıntılı ve çeşitli bir şekilde yer vereceğiz. Sihirle uğraşanlar, gaipten haber verme ve insanlara etki edebilme iddiasında bulunmaktadır. Fakat kandırdıkları kimselerden

²²⁵ Çelebi, İlyas, “Geçmişten Devralınan Kültürel Miras: Sihir Problemi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Araştırmaları Dergisi, 2002, sayı 9

²²⁶ Örneğin Taberî, Kadı İyâd, İbn Hazm, Ebû Bekir İbn el-Arabî, Kurtubî, İbn Kesîr, İbn Cevzî, Fahreddin Râzî, Tabersî gibi

²²⁷ İbn Abbas, Hasan-ı Basrî, Ebü’l-Esved ve Dahhâk gibi

²²⁸ Rıza, M.Reşid, *Menâr Tefsiri*, c. 1, s. 402

²²⁹ İbn Hanbel, *Müsned*, c. 2, s. 429

²³⁰ Nesâî, *Tahrim*, 19

²³¹ İbn Hanbel, a.g.e., c. 2, s.83; ayrıca c. 4, s. 399

²³² Ebû Davûd, *Tıb*, 21

²³³ Buhari, *Tıb*, 47

²³⁴ Ebû Davud, *Tıb*, 22

²³⁵ Müslim, *Selam*, 64

aldıkları küçük ücretlerle geçindikleri aşikârdır. Kendilerine suçüstü yapmaya gelen emniyet güçlerinden dahi, baskından önce haberleri olamamaktadır. Örneğin yakalandıklarında sihir yaparak hapisten ve cezadan kurtulamamaktadırlar. Sefalet ve izbe yaşam, onların en temel niteliklerindendir. Hâlbuki yer altındaki defineleri, gizli-saklı yerlerdeki büyük servetleri bulup bunlara sahip olmaları gerekirdi. Böylesi etkileri olan kişilerin, insanlar içindeki en kudretli kimseler olması ve refah içinde yaşamaları beklenirdi. Durumun tam tersi yönde cereyan etmesi sihrin özünü, sihirbazın halini gözler önüne sermektedir. Dindeki sakınış da dünyadaki bu kötü durumdan ve haber verilen ahiret akibetinden kurtarmak adına.

2.4.1. Kur'an'a Göre Sihir

Sihri herhangi bir amaca yönelik gerçekleştirilmeye çaba gösterilen tabiatüstü işler şeklinde görebiliriz. Sihir kelimesi Kur'an'da; açık, belli (mübîn), uydurma (müftera), süre gelen, sürekli (müstemir) gibi ifadelerle altmış üç yerde kullanılmıştır.²³⁶ Tarihte birçok kere peygamberlerin, sihirbazlık ithamı ile sindirilmeye çalışıldığı, kıssalarda anlatılan hususlardandır. Kur'an'da, peygamberlere yöneltilmiş olan bu nevi ithamlar reddedilmiş ve peygamberlere sihir nispet edenler inkârcılıkla suçlanmıştır.²³⁷ Kur'an'a göre sosyal bir olgu olan sihir, halkı aldatmadan ve onlara zarar vermeden başka bir şey değildir.²³⁸ Sihrin geçtiği birkaç ayeti toplu olarak burada zikrettikten sonra bunların içeriği hakkındaki malumatları arz edelim. Yüce Allah, kerim kitabında şöyle buyurmaktadır: “Süleyman'ın mülkü hakkında onlar, şeytanların uydurdukları yalanlara uydular. Oysa Süleyman kâfir olmadı. Fakat o şeytanlar, küfre girdiler ki insanlara sihri, Babil'deki iki meleğe, Harut ve Marut'a indirilen şeyleri öğretiyorlardı. Bu ikisi; ‘Biz sadece imtihan ediyoruz, sakın küfre düşmeyin’ demedikçe kimseye bir şey öğretmezlerdi. Hâlbuki bu ikisinden, koca ile karısının arasını ayıracak şeyler öğreniyorlardı. Oysa Allah'ın izni olmadıkça onlar kimseye zarar veremezlerdi. Kendilerine zarar verecek, faydalı olmayacak şeyler öğreniyorlardı. Andolsun ki, onu satın alanın ahiretten bir nasibi olmadığını biliyorlardı. Kendilerini karşılığında sattıkları şeyin ne kötü olduğunu keşke bilselerdi!”²³⁹

²³⁶ Hûd, 11/ 7; Kasas, 28/ 36; Kamer, 54/ 2; Zuhurf, 43/ 30; Ahkâf, 46/ 7

²³⁷ En'am, 6/ 7; Hud, 11/ 7; Kamer, 54/ 2

²³⁸ Tur, 52/ 14–15; Kamer, 54/ 2; Müddessir, 74/ 24

²³⁹ Bakara, 2/ 102

Başka bir ayette; “Ey Meryemoğlu İsa, ...Beşikteyken de insanlarla konuşuyordun. ... İznimle çamurdan kuş biçimi oluşturuyordun da ona üfürdüğünde bir kuş oluveriyordu. Doğuştan kör olanı, alacalıyı iznimle iyileştiriyordun. Benim iznimle ölüleri (hayata) çıkarıyordun. İsrailoğulları’na apaçık belgelerle geldiğinde onlardan inkâra sapanlar, ‘Şüphesiz bu apaçık bir sihirdir’ demişlerdi (de) İsrailoğulları’nı senden geri püskürtmüştüm”²⁴⁰ buyrulmaktadır. Diğer misalde ise; “Biz Kitabı üzerine yazılı bir kâğıtta göndersek ve onlar elleriyle dokunsalar bile inkâr ederler, tartışmasız ‘Bu apaçık bir sihirde başkası değildir’ derler”²⁴¹ ayeti yer almaktadır. “Andolsun Biz, Musa’ya apaçık dokuz ayet (mucize) vermiştik... onlara geldiği zaman Firavun ona: ‘Gerçekten ben seni büyülenmiş sanıyorum’ demişti.”²⁴² “Büyücüler ... atacaklarını atınca, Musa (a.s.) dedi ki: Bu sizin yaptığınız büyüdür. Allah onu boşa çıkaracaktır. Allah, elbette bozguncuların işini düzeltmez.”²⁴³ “Sağ elindekini bırakıver! O, onların yaptıklarını yutar! Zira onların yaptıkları, sırf sihirbaz hilesidir. Sihirbaz ise nerede olursa olsun felah bulmaz.”²⁴⁴ “De ki; ... Düğümlere üförenlerin şerrinden, Sabahın Rabb’ına sığınırım”²⁴⁵ ayetleri, bu konudaki diğer örneklerdendir. Bu ayetlerin her biri, tarihi bir vesika olmakla birlikte, günümüze de ışık tutacak niteliktedir. Bunların tek tek incelenmesi, detaylarındaki hususiyetlerin araştırılarak doğru kavranması gerekmektedir.

Örneğin zikredilen ilk ayeti ele alalım. Yahudi geleneğindeki Hz. Süleyman; sihirbaz, işaretçi, putperestliğe sapmış bir kral olarak gösterilmektedir. Yahudiler, sihir bilgisi sayesinde Hz. Süleyman’ın insanları, cinleri, hayvanları ve tabiatı emri altına aldığına inanmaktadır.²⁴⁶ Bakara Suresi’ndeki bu ayetin Hz. Süleyman’a karşı Yahudiler’in yapmış olduğu bu tür iftiralara karşı bir cevap niteliği taşıdığını düşünmekteyiz. Ayette geçen “ittiba ettiler” lafzının muhatabı, bir önceki ayette²⁴⁷ zikrolunan Yahudiler ise, peygamber zamanındaki veya tüm Yahudiler kastedilmiş olabilir. Çünkü Yahudiler’deki bu anlayış, genele yayılmış ve neredeyse tüm peygamberlerine yapmış oldukları bir tutumdur. Ayette geçen “tilavet” lafzına Elmalılı;

²⁴⁰ Maide, 5/ 110

²⁴¹ Enam, 6/ 7

²⁴² İsra, 17/ 101

²⁴³ Yunus, 10/ 77, 81

²⁴⁴ Taha, 20/ 69–70

²⁴⁵ Felak, 113/ 1-5

²⁴⁶ Zemahşerî Ebu’l-Kasım Cârullah Mahmud b. Ömer b. Ahmed, *Tefsiru’l-Keşşaf an Hakaiki Gavamidi’t-Tenzili ve Uyunu’l-Ekavili fi Vucuhi’t-Te’vil*, Daru’t-Türasi’l-Arabî, Beyrut, 1997, c. 1, s. 85

²⁴⁷ Bakara, 2/ 101

takip etmek, izlemek, bir şeyin arkasına düşmek, ayrıntılı şekilde okumak manalarını vermektedir. Ebu Müslim, tilavet kelimesine okuyup haber verme anlamını yüklemekte, Hz. Süleyman'ın mülkü hakkında da yalan söylendiğini düşünmektedir.

Ayette “şeytanlar” ifadesi kullanılmaktadır. Bunu cinlerin şeytanları, insanların şeytanlaşmışları ve her iki cinsin de şeytanları olarak gören üç farklı görüş karşımıza çıkmaktadır. Şeytanlar kelimesini cinlerden olan şeytanlara hamledenler; şeytanların semaya yükseldiklerini, kulak kabartarak çaldıkları bilgilerin içine yalanlar kattıklarını, bunları da kâhinlere haber verdiklerini söylemektedir. Kâhinler de bu yalan yanlış bilgilerle kitaplar yazmışlar ve bunları insanlara öğretmişlerdir. Bu durum Hz. Süleyman zamanında o kadar yayılmıştır ki insanlar, cinlerin gaibi bildiğine ve Hz. Süleyman'ın ilminin de buradan geldiğine inanır olmuşlardır. Şeytanlar ifadesini insanlardan olan şeytanlara hamledenler ise; Allah'ın Hz. Süleyman'a hususi ilimler verdiğini savunmaktadır. Hz. Süleyman'ın bu ilimleri yazılı hale getirdiği, pek çoğunu da kaybolmaması ve baki kalması için hükümdarlık tahtının altına sakladığı görüşü ileri sürülmektedir. İddiaya göre kötü niyetli birileri bu eserleri fark ederek almışlar, içine de kendilerince ilaveler yapmışlardır. Ayetteki; “Şeytanların okuduğu şey” den kasıt da budur. Bu görüşe göre cinlerden olan şeytanların yaptıkları tahrifat, peygamberlerin kitaplarını ve şeriatlarını değiştirmeye kadir olamaz. Böyle bir şey mümkün olsaydı hiçbir şeriata karşı güven kalmazdı. Yazır, kelimenin cin-insan-ruh tüm şeytanlara şamil olabileceğini söylemektedir. Bunlar haberleşebilmekte ve birbirinden öğrendiklerini işlerini çevirmekte kullanmaktadırlar.²⁴⁸

İnsanlara sihri öğretenler olarak zikredilen Harut ve Marut'un iki insan olduğu fikriyle de karşılaşmaktayız. Bir kısım âlim,²⁴⁹ “melekeyn” okuyuşu yerine “melikeyn” kıraatini kabul ederek onların Bâbilli iki melik²⁵⁰ olduklarını savunmaktadır. Çünkü meleklerin sihir öğretmesinin masumiyetlerine ters düşeceğini söylemektedirler.²⁵¹ Seyyid Kutub da aynı fikre katılarak bunların insan olduğunu düşünmektedir. Ona göre Yahudiler, bu sanatla ilgili bilgilerin kendilerine Allah tarafından melekler aracılığıyla verildiğini yaymaktaydı. Kur'an-ı Kerîm bu iftirayı, mezkûr ayetle yalanlamaktadır.²⁵²

²⁴⁸ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, c. 1, s. 445–446

²⁴⁹ İbn Abbas, Hasan-ı Basrî, Ebü'l-Esved ve Dahhâk gibi

²⁵⁰ Hz. Davud ve Hz. Süleyman yahut başka iki melik de olabilir.

²⁵¹ Taberi, *Camiu'l-Beyan*, c. 1, s. 633–634; Râzî, Fahreddin, *Tefsir-i Kebir*, c. 1, s. 630

²⁵² Kutub, Seyyid, *Fî Zılâli'l-Kur'an Tefsiri*, trc.: Bekir Karlığa, Hakkı Sengüler, Birleşik Yay., İstanbul, 2012, c. 1, s. 146

Bu iki şahsın kimlikleri hakkında bazı rivayetler de bulunmaktadır.²⁵³ Buna karşın genel kanaate göre Harut ve Marut iki melektir ve kötülük yolunda kullanılmaması şartıyla insanlara sihirde kullanılabilecek bir ilim öğretmişlerdir. Bunlar imtihan vesilesi olmaları için gönderilmiştir. Öğrettikleri şeylerin fitneye ve küfre müsait olduğunu haber vermişlerdir. İnsanlara imtihanı hatırlatmışlardır. Uyarı yapmadan kimseye bir şey öğretmemişlerdir. Muhataplarını suiistimallere karşı uyarmışlardır. Ancak şeytanlar, bu ilmi şer ve küfür için kullanmışlardır. Yazır, “bunlar iki melek değildi veya bir şey öğretilmedi” iddialarına itiraz etmektedir. Ayette ele alınan sihri bir fitne, yani imtihan vasıtası olarak değerlendirmektedir.²⁵⁴ Harut ile Marut’un bir şey öğretip öğretmediği, öğretti ise bunun mahiyetinin ne olduğu da önemlidir. Zemahşerî, bu iki meleğe indirilenin sihir olduğunu ve tüm bunların insanların imtihan edilmesi sebebiyle gerçekleştiğini ifade etmektedir.²⁵⁵ Razi’ye göre Yüce Allah cinlerin bildiği, ancak insanların bilmediği sihri, Harut ve Marut ile onlara öğreterek insanların cinlere karşı koyma imkânını sağlamıştır.²⁵⁶ Karı ve kocanın ayrılması sonucunu doğuran şey, Allah’ın bildirdiği ilmin kendisi değil, onun sihirbazlar tarafından bu yönde kullanılmasıdır. Onların düzenleri, düzmeceleri bu ayrılmaya yol açmaktadır. Buradan da Kur’ân’dan; “sihir, karı kocayı ayırabilir” ifadesinin çıkarılamayacağı sonucuna gidilmektedir.²⁵⁷ Sihir işlerini, ancak şeytanlar türetilip insanlara öğretmişlerdir. Bunlar inanan kişinin yapacağı işler değildir. Melekler insanlara, kötülük yapsınlar diye bilgi vermez veya veremezler.²⁵⁸

Eski Mısır zamanındaki Firavunlar, kral olmalarının yanı sıra ilahlık iddiasında da bulunmuşlardır. Her daim yanı başlarında sihirbazlardan müteşekkil destekleyici bir grup insan edinmişlerdir. Hz Musa ve kardeşi Hz. Harun, Mısır topluluğuna tebliğle görevlendirilmiştir. Hatta Hz. Musa, Allah’ın yüceliğinin bir delili olarak, bu kadar vahşiliğine rağmen bizzat Firavun’un himayesinde büyütülmüştür.²⁵⁹ Hz. Musa’nın olgunlaşıp kendisine peygamberlik verilmesinden sonra bahsi geçen sihirbazlarla olan karşılaşması, Kur’an’da yer alan hususlardandır.²⁶⁰ Firavun’un Hz. Musa hakkında “büyülenmiş kişi” yakıştırması yaptığı, kavminin de ona büyücü gözüyle baktığı haber

²⁵³ Taberî, *a.g.e.*, c. 1, s. 452

²⁵⁴ Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, c. 1, s. 445–446

²⁵⁵ Zemahşerî, *Keşşaf*, c. 1, s. 301

²⁵⁶ Razi, *Fahreddin, Tefsir-i Kebir*, c. 3, s. 287

²⁵⁷ Cessas, *Ahkamu’l-Kur’an*, c. 1, s. 57–58

²⁵⁸ Ateş, Ali Osman, *Kur’an ve Sünnete Göre Cinler ve Büyü*, Beyan Yay., İstanbul, 1995, s. 238

²⁵⁹ Kasas, 28/ 7–14

²⁶⁰ Taha, 20 / 65–73

verilmektedir.²⁶¹ Hz. Peygamber (s.a.v.)’e de aynı türden yapılan ithamlar Kur’an’da yer almaktadır.²⁶² Ayetlerde Allah’ın elçilerini yalnız bırakmadığı, karşılarındaki sihirbazlara karşı daima galip gelecekleri vurgulanmaktadır.²⁶³ İnsanlar, sihirden ve kendilerine sihir yapılmasından çok korkmaktadır. Bu korkuları yanlış yerlere sığınmalarına yol açabilmektedir. Bunun sonucunda enteresan yerlerdeki sihirbaz sıfatlı kimseleri bulup, onların tuzağına düşebilmektedirler. Kendisine sihir yapılması korkusuyla yine sihirbazlara gitmek, esasen bir inanç meselesinden ziyade bir mantık problemi gibi durmaktadır.

Felak Suresi’nde; “De ki: ... Düşümlere üfleyenlerin kötülüğünden, ... sabahın aydınlığının Rabb’ine sığınırım”²⁶⁴ ifadeleri yer almaktadır. İçerisinde sığınma emri bulunan Felak Suresi, sonrasındaki Nas Suresi ile birlikte “Muavvizeteyn” olarak anılmaktadır. Öncesindeki İhlâs Suresi de dâhil edildiğinde üçüne birden “Muavvizat” denilmektedir. Muavvizeteyn’in beraber nazil olduğunda ittifak vardır. Ancak Mekkî mi veya Medenî mi olduğu konusu ihtilaflıdır. Peygamberimizin bu iki sureye pek bir ehemmiyet verdiği birçok hadiste yer almaktadır. Felak Suresi’ne ismini veren “felak” kelimesi; “ayırma” anlamındadır. Müfessirlerin ekseriyeti kelimeyi “sabah” manasında kullanmaktadır. Genelde aydınlığın karanlıktan ayrılarak belirginleşmeyi sağlaması vurgulanmaktadır. Sabahın; ferahlığı, darda kalmışların dualarına icabet vakti oluşu, dert ve sıkıntıların açılmasını ifade ettiği savunulmaktadır. Çünkü gece ve karanlık tekin bulunmamaktadır. Her türlü şer ve musibet, haşerat karanlıkta daha rahat dolaşma imkânı bulur.²⁶⁵ Eskiler; “sabahın şerri gecenin hayrından evladır” sözüyle, bu konudaki çekinceye dikkat çekmektedir. İşte bu ve benzeri tüm şerlerden de Allah’a sığınmak gerektiği surenin temasını oluşturmaktadır.

Suredeki “ukad” kelimesi; hakiki anlamdaki düğüm, sihir amacıyla iplik düğümü yapmaktır. Mecazi anlamda ise insanların durumlarını bozabilmek için düzmeceler çevirmektir.²⁶⁶ Ayetteki ifadeye göre inanan kişi, Rabbine tam anlamıyla güvenmek zorundadır. Üflemek püflemekle uğraşan insanların ancak şerlerinin olacağı açıklanmaktadır. Esasen kendilerine dahi fayda sağlayamayan insanların, başkasına nasıl fayda sağlayabileceğini sorgulamak lazımdır. Nitekim bir ayette: “Sihirbazlar

²⁶¹ Neml, 27/ 3; Kasas, 28/ 36

²⁶² Müddessir, 74/ 24; Sâd, 38/ 74

²⁶³ Yunus, 10/ 81

²⁶⁴ Felak, 113/ 1–5

²⁶⁵ Yazır, Hamdi, *Hak Dini Kur’an Dili*, c. 10, s. 152–154

²⁶⁶ Yazır, Hamdi, *Hak Dini Kur’an Dili*, c. 10, s. 154

umduklarına eremezler”²⁶⁷ buyrulmaktadır. Allah’ın “sihirbaz felah bulamaz”²⁶⁸ hükmü, her zaman tecellisini icra edecektir. Dünyada ve ahirette kaybedecekleri açıkça beyan edilen bu kimselerin peşine takılarak kendisini de kaybedenler listesine dâhil etmek, insana o kadar da mantıklı gelmese gerektir. Sihir konusu gizli kapılar arkasındaki sinsi bir oyun gibi görünse de, Allah’ın kitabında yeterince yer bulmaktadır. Bu hazır bilginin alınması ve yeri geldiğinde de kullanılması her inanan insan üzerine bir vazifedir. Toplumsal olarak da birbirimize hakkı tavsiye etme ve yanlıştan alıkoyma görevleri, dini sorumluluk kapsamındadır.

2.4.2. Hadis ve Sünnette Yer Alan Sihir

Peygamberimizin normal bir insandan tek farkı vahiy alıyor olmasıdır. Zaten bu husus da Kur’an’ın birçok yerinde açıkça ortaya konmaktadır.²⁶⁹ Ancak kutsal ve tarihsel kaynaklar bize göstermektedir ki peygamberler, görevlerini icra ederken birçok kez zor durumda kalmıştır. Bu zamanlarda da Allah’ın yardımı yetişmiştir. Buradan hareketle, peygamberlerin üzerinde belli bir koruyucu gücün olduğunu söylemek mümkündür. Bela ve musibetlerle iç içe olan peygamberler, ayrıca Allah’ın imtihanlarından geçerek zorluklarla mücadele etmişlerdir. Karşılaştıkları zorluklar ve engeller sırasında sergiledikleri tavırlar, bizler için örnek teşkil etmektedir. Bilindiği üzere peygamber efendimiz, Kur’an-ı Kerim’in açıklayıcısı ve birinci uygulayıcısıdır. Müslümanlar her meselesini kendisine danışmış ve direk kaynağından doğru bilgiye ulaşmıştır. Ayrıca gerek yaşayışıyla, gerekse sözleriyle bizlere rehberlik edecek bir hadis külliyatı miras bırakmıştır.

Bir çıkmazı çözüme konusunda birinci kaynak Kur’an’dır. Bir meselenin Kur’an’da hükmü var ise bunun dışındakiler, ancak meselenin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olabilecek kaynaklar olarak görülebilir. Kur’an’ın hükmünün aksine bir görüşün ortaya konma olasılığı veya olabilirliği mümkün değildir. Peygamberimizin sünneti ve hadisleri, karşılaştığımız olayları tahlil etme ve hükmünü bulma noktasındaki ikinci kaynağımız konumundadır. Bizim gibi bir insan olan ve insanlar içerisinde sosyal bir hayat sürmüş olan peygamberimiz, kendisine gelen her meselede ve Müslümanların bilmesini gerektiren konularda açıklamalarda bulunmuştur. Bunu da Cibrail’in kendisine yapmış olduğu bildirmelerle yapabilmektedir. Müslümanlar sıkılmadan,

²⁶⁷ Yunus, 10 / 77

²⁶⁸ Taha, 20 / 69

²⁶⁹ Fussilet, 41/ 6; ayrıca Kehf, 18/ 110; En’am, 6/ 50 gibi

çekinmeden ve sıklıkla peygamberimizin çevresinde bulunarak sorularını ona yöneltmişler ve bize gelen bilgi mirasını büyütmüşlerdir. Bu soru veya sorunlardan biri de sihir meselesidir. Sihir, yedi büyük günahın biri olarak sayılmıştır.²⁷⁰ Peygamberimiz, bu konudaki kesin yasağı birçok farklı yerde ve zamanda ifade etmiştir. O'ndan rivayet edilen hadislerde, sihrin şirk olduğu ve insanı mahveden büyük bir günah olduğu açıkça bildirilmektedir.²⁷¹ Ancak konunun esasen bu kadar da basit olmadığını görmekteyiz. Bir taraftan eski cahiliye alışkanlığı olarak devam eden, cin ve yıldızların etkisinin ve müdahale yetisinin olduğu inancı asılsız olarak nitelendirilmektedir.²⁷² Öte yandan ise, bazı rivayetlerde Medine'de yetişen bir çeşit hurmadan yemenin, kişiyi sihre karşı koruyacağı ifade edilmektedir.²⁷³

İslam'ın ortaya çıktığı ilk dönemdeki toplumda sihir işleri, üflemler, tılsımlar, düğümlemeler, nazarlık kullanımı gibi çeşitli uygulamalar vardı. Kâhinlik son derece yaygındı.²⁷⁴ Dinin temel prensipleri oturdukça, bunlardan da uzaklaşmalar olmuştur. Hz. Peygamber'in; "yağmuru Allah yağdırdı diyenin mümin olduğunu, onu yıldızlara nispet edenlerin ise küfre gireceklerini"²⁷⁵ bildirmesi, ayrıca; "sihir yapmak şirktir"²⁷⁶, "sihre inanan cennete giremez"²⁷⁷ şeklindeki uyarıları, kesin ve keskin bir dille ifade edilmiş gerçeklerdir. Resûlullah (s.a.v.); "...Fala bakan-baktıran, sihir yapan ve yaptıran bizden değildir. Kim bir falcıya gider de onun söylediğini doğrularsa o kimse Muhammed (s.a.v.)'e indirileni inkâr etmiş olur"²⁷⁸ sözlerini de zikretmiştir. Bu hadis açıkça belirtmekte ve bu konuda nass oluşturmaktadır ki; bir kişinin bilinçli bir şekilde sihrin peşine düşmesi, o insanı küfre götürmektedir. Bilmeden ve cahilane meraklarla bu işlere meyledenler konusunda iyimser açıklamalar yapılabilir. Ancak çok da açıktan yapılmayan bu faaliyetleri araştırıp bulanların, aynı araştırmayı ve hassasiyeti dini karşılığı bulma konusunda neden göstermedikleri sorusuyla karşılaşmak içten bile değildir.

Ebû Hüreyre'den nakledilen bir hadiste Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim (sihir maksadıyla) bir düğüm vurur, sonra da ona üflerse sihir yapmış olur. Kim

²⁷⁰ İmam Nevevi, *Riyazü's-Salihîn Büyük Hadis Kitabı*, çev.: Abdülkadir Akçiçek, Sağlam Yay., İstanbul, 2014, Hadis No:1797

²⁷¹ Buhari, *Vesaya*, 23; *Tıb*, 48; *Hudud*, 44; Müslim, *İman*, 145; Nesai, *Tahrim*, 19

²⁷² Buhari, *Ezan*, 146; *İstiska*, 28; *Megazi*, 30.

²⁷³ Buhari, *Tıb*, 52

²⁷⁴ Akyüz, Vecdi, *Bütün Yönleriyle Asrı Saadette İslâm*, Beyan Yay., İstanbul, 1995, c. 5, s. 327-433

²⁷⁵ Buhari, *İstiska*, 28

²⁷⁶ Nesâi, *Tahrim*, 19.

²⁷⁷ İbn Hanbel, *Müsned*, c. 4, s. 339

²⁷⁸ İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 2, s. 429

sihir yaparsa şirke düşer. Kim bir şey asarsa, o astığı şeye havale edilir.”²⁷⁹ Allah’a inanıp O’na tevekkül eden bir kimsenin böyle bir tutum sergilemesi inancına ters düşmektedir. Bu davranış biçimi, ancak müşriklere yakışabilir. Çünkü kişi bu davranışıyla, gerçek tesiri yaptığı işten bileceği için, bu itikadı şirk olmaktadır. Konuya daha ılımlı yaklaşarak, hadisteki maksadı şirki hafî olarak görmek de mümkündür. “Bir şey asma” meselesi de mezkûr hadiste dikkat çeken diğer bir noktadır. Buradaki kastın muska, nazar boncuğu gibi öğeler olduğu düşünülmektedir. Özellikle bayanların kullandığı, ziynet için takılan şeylerin konuyla alakalı olmadığı kanaatindeyiz.

Hz. Ayşe, peygamberimizden bir rivayetle şeytanların meleklerden haber çalarak kâhinlere götürebilmesinden bahsetmektedir.²⁸⁰ Buna göre kâhinler de birçok yalanı işin içine katarak elindeki bilgileri şer amaçlı kullanmaktadır. Gaibi bilmenin sadece Allah’a mahsus olduğu, ayetlerle teyit edilmiş bir husustur. Gaipden haberdar olma iddiasında bulunmak, Kur’an’la ters düşmek gibi ciddi bir mana taşımaktadır. Kâhine başvurmak kişinin namazının kabul edilmemesine sebep olabilir. Nitekim “Kim bir kâhine uğrar ve onun söylediklerini tasdik ederse Muhammed’e indirilenden berî olur, kim de kâhine gelir ve fakat söylediklerini tasdik etmezse kırk gün namazı kabul edilmez”²⁸¹ buyrulmaktadır. Buradaki namazla ilgili ifadeden maksat, namazın sevabından mahrum kalınacağıdır. Buna göre böyle birinin kırk gün boyunca kıldığı namazın makbul olmayacağı, bunları iade etmesi gerektiği sonucu ortaya çıkar. Ancak böyle bir durumda kişinin kırk gün boyunca namaz kılmasına gerek olmadığı gibi bir çıkarıma ulaşılmamalıdır. Sevabından yoksun kalsa da namazlarını aksatmadan kılmalıdır. Bunun yanı sıra ise; “Büyü yapan kişi küfre girmiştir” , “Efsun yapmak, ipliğe okumak, büyü yapmak şirktir”²⁸² gibi hadisler delil getirilerek bu işin hükmünün tekfir olduğu savunulmaktadır. Bu işlerin şaka veya eğlence aracı olmadığı açıktır. Bir şekilde konuya dâhil olan kişinin karşısına dininden, imanından olma tehlikesi çıkmaktadır.²⁸³ “Bilmeden bu işlere bulaştım” savunmasının, insanı küfür ithamından kurtarıp kurtarmayacağını bilmek pek mümkün değildir. Yine bir hadiste büyüye inanan kişinin Cennet’e giremeyeceği²⁸⁴ uyarısı yapılarak konunun itikadi boyutuna dikkat

²⁷⁹ Nesâî, *Tahrîm*, 19

²⁸⁰ İmam Nevevi, *Riyazü’s-Salihîn*, c. 3, s. 218

²⁸¹ Canan, İbrahim, *Kütübi Sitte*, c. 8, s. 96; Müslim, *Selâm*, 125, (2230)

²⁸² Nesai, *Tahrîm*, 19

²⁸³ Ebu Davud, *Tıb*, 21

²⁸⁴ İbn Hanbel, *Müsned*, c. 2, s. 83; ayrıca c. 4, s. 399

çekilmektedir. Bu hadislerde sihrin her türlüünün merak, eğlence ve günlük hayat malzemesi yapılmaması gerektiği mesajları verilmektedir.

Hiz. Peygambere büyü yapılip yapılmadığı, İslam âlimleri arasında tartışmalı konulardan biridir. Kaynaklarda yoğun bir şekilde yer alan bu husus²⁸⁵, ihtilaflı meselelerden biri olarak günümüze kadar gelmiştir. Başta Buhari'de²⁸⁶ olmak üzere, çeşitli hadis kaynaklarında sahihten zayıfa kadar uzanan muhtelif senetlerle bu olay rivayet edilmektedir. Bunların önemli bir kısmı Hiz. Ayşe'ye, diğlerleri ise İbn Abbas ve Zeyd b. Erkam'a dayandırılmaktadır. Bu rivayetleri birleştirerek olayı şöylece özetlemek mümkündür: Hiz. Peygambere hicretin yedinci senesi içinde, Yahudi asıllı biri olan Lebid b. A'sam²⁸⁷ tarafından büyü yapılmıştır. Bu kişi, kurumuş erkek hurmanın tomurcuğu içine Resûlullah'ın tarağı ile saç ve sakal tarantısını koymuştur. Bunun üzerine doladığı bir ipe ise on bir veya on iki düğüm atmıştır. Kurduğu bu düzeneği de bir kuyuya atarak büyüünü tamamlamıştır. Bunun neticesinde de Hiz. Peygamber, bazı rivayetlere göre üç gün ile altı ay, bazılarına göre ise bir sene boyu²⁸⁸ yapmadığı şeyleri yaptığını iddia etmiştir. Ayrıca bu süreçte eşleriyle karı koca hayatı yaşayamadığı, sağlıklı bir insan gibi yiyip içemediği halde bunları yapmış gibi bir zan ve tavır içine girmiştir.

İlgili rivayetin son kısmında ise, bir gün iki melek Hiz. Peygambere gelerek kendisine büyü yapılmış olduğunu ve büyüünün yerini bildirmiştir. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) bizzat kendisi kuyuya giderek büyüü çıkarmış veya bazı kimseleri göndererek onlara çıkarttırmıştır. Peygamberimizin bundan sonrasında ferahladığı ve etkiden kurtulduğu söylenmektedir. Bir rivayete göre ise, Muavvizeteyn surelerinin ayetleri okunarak ipe atılan düğümlerin çözülmesi ile büyü bozulmuş ve Hiz. Peygamber sağlığına kavuşmuştur. Peygamberimizin, bunu para için yaptığını söyleyerek suçunu itiraf eden Yahudi'yi affettiği ve onu cezalandırmadığı bilinmektedir. Âlimlerin çoğu, bu rivayetleri esas alarak Resûlullah'a böyle bir büyüünün yapılmış olduğunu kabul etmektedir.²⁸⁹ Bunlara göre Hiz. Peygamberin yaşadığı rahatsızlık, onun muhakemesini ve risaletini etkilememiştir. Ancak bu iş, fizyolojik ve biyolojik olarak bedeni üzerinde

²⁸⁵ Buhari, *Tıb*, 46; *Cizye*, 14, *Edep*, 56; Müslim, *Selam*, 43, İbn Mâce, *Tıb*, 45; İbn Hanbel, *Müsned*, c. 6, s. 57; Nesâî, *Tahrim*, 20; İbn Hacer, *Fethu'l-Bâri*, c. 10, s. 176; Aynî, *Umdetü'l-Kâri*, c. 10, s. 203

²⁸⁶ Buhari, *Tıb*, 47-50; *Cizye*, 14; *Deavat*, 57; *Edeb*, 56

²⁸⁷ Lebid b. A'sam bir rivayete göre Yahudi değil, onların yeminli bir müttefikidir. Bir başka rivayete göre münafiktir. (Bu konuda bkz. Buhari, *Tıb*, 50; *Deavat*, 57; *Edeb*, 56)

²⁸⁸ Aynî, *Umdetü'l-Kari*, c. 17, s. 420

²⁸⁹ İbn Kuteybe, Maturidi, Kadı İyaz, İbn Teymiyye ve İbn Kayyim el-Cevziyye bunlardan bazılarıdır.

etkili olmuştur. Allah, bu hastalığın onun aklına kadar sirayet etmesine, peygamberliğine zarar verecek boyuta ulaşmasına izin vermemiştir. Böylece hem onun masumiyeti korunmuş hem de böyle bir hastalığın tedavi şekli insanlara öğretilmiştir.²⁹⁰

Cessas, Zemahşeri, Kasımı, Muhammed Abduh, ve Seyyid Kutub'un aralarında bulunduğu bir grup ise, Hz. Peygambere böyle bir büyüün yapılmış olduğunu kabul etmemektedir.²⁹¹ Çünkü böyle bir durum, Resûlullah'ın "İsmet" sıfatını zedeler. Tebliğ ve nübüvvet görevini yerine getirmesine mani olur. Hâlbuki Kur'an, peygamberlerin görevlerini yerine getirirken devamlı surette koruma altında olduğunu bize haber vermektedir.²⁹² Dolayısıyla Resûlullah'a büyü yapılmış olduğunu kabul etmek, onu sihir ve cinnet ile itham edenleri tasdik etmek olur. Peygamberimizle ilgili bu rivayetler, haberi vahit niteliği taşımaktadır. Bu tür rivayetler ise, kesin bilgi ifade etmediği için akaitle ilgili bir konuda delil olarak kullanılmaya elverişli bulunmazlar. Rivayet kaynağı bir haberi vahit olup, hadis âlimleri onu kendi usullerine göre sağlam bulmuş olsalar bile, bu onun doğru olduğunu ve akait alanında dikkate alınıp amel edilmesini gerektirmemektedir. Ayrıca hadisin senedinde bulunan raviler, umumi manada sika olarak kabul edilmektedir.²⁹³ Malik b. Enes, Hişam'ı zayıf bir ravi olmakla ve Darimi de İbn Cüreyc'i tedlis ile suçlamaktadır.²⁹⁴

Bu hadise hicretin yedinci senesinde, peygamberimiz Hudeybiye'den döndükten sonra Medine'de vukuu bulmuştur. Olay çeşitli ravi zinciriyle, değişik yollardan, bazı farklı yorumlarla rivayet edilmiştir. Ancak bu meselede birçok itiraz da söz konusudur. Şeriata hâlel gelmesinden endişe eden bazı ulema,²⁹⁵ bu husustaki bütün rivayetleri batıl görmektedir. Çünkü olayın gerçekliğinin kabulü Peygamberin saygınlığını elinden alacaktır.²⁹⁶ Ayrıca bu kabullenme, risalete ve Kur'an'a ters düşmektedir.²⁹⁷ Hamdi Yazır'a göre büyülenmek, sihre mağlup olmak demektir. Aktarılan rivayetler, peygamberimizin Allah'ın yardımıyla bu mağlubiyete düşmediğini haber vermektedir.

²⁹⁰ Bkz. İbn Kuteybe, *Te'vilü Muhtelifi'l-Hadis*, s. 223–235; İbn Kayyim, *Zadü'l-Mead*, c. 4, s. 124–127

²⁹¹ Bkz. Zemahşeri, *Keşşaf*, c. 4, s. 301; Cessas, *Ahkamu'l-Kur'an*, c. 1, s. 51–72; c. 5, s. 302; Kasımı, *Mehasinü't-Te'vil*, c. 13, s. 36, 37, 250–251; Muhammed Ali es-Sayis, *Tefsiru Ayati'l-Ahkam*, c. 1, s. 133; Seyyid Kutub, *Fi Zılali'l-Kur'an*, c. 1, s. 95–98; c. 6, s. 408; Muhammed Abduh, *Tefsiru Cüz'i Amme*, s. 181–183; Abdurrahman el-Ceziri, *el-Kebair ve's-Sihr*, s. 304–306.

²⁹² Maide, 5/ 67

²⁹³ Özarslan, Selim, *Günümüz İnanç Problemleri*, Nobel Yay., Ankara, 2012, s. 68

²⁹⁴ Bkz. Mizzi, *el-Hafiz*, Ebül-Haccac Cemaleddin Yusuf b. Abdurrahman b. Yusuf, *Tehzibül-Kemal fi Esmâ'r-Rical*, Müesseretü'r-Risale, Beyrut, 2010, c. 19, s. 338–354; c. 30, s. 232–242

²⁹⁵ Taberî, İbn Hazm, Ebû Bekir İbn el-Arabî gibi

²⁹⁶ İbn Hacer, *Fethu'l-Bari*, c. 21, s. 356–370

²⁹⁷ Örneğin; İsra, 17/ 47 delil olarak gösterilmektedir.

Ayrıca aynı derde düşene tedavi yolu göstermedir. Allah böyle bir izin ile şerden hayır hâsıl etmiştir.²⁹⁸

Hadislerdeki Resûlullah (s.a.v.)'ın yanına gelenlerden maksadın, Cebrail ve Mikail meleği olduğu düşünülmektedir. Bu olay üzerine Cebrail, peygamberimize Felak ve Nas surelerini getirmiştir. Kuyu suyundaki renklilik ve bu sudan beslenen ağaçların üst kısımlarının şeytan başına teşbihi rivayetlerde vardır. Bunların da çirkinliği ifade için kullanılmış olduğu kanaatindeyiz. Nitekim bu tür anlatımlara farklı yerlerde de rastlanılmıştır.²⁹⁹ Zeyd b. Erkam'dan gelen nâkile göre Resûlullah (s.a.v.)'a sihir yapılmıştır. Bundan dolayı peygamber hasta düşmüştür. Cebrail durumu ona haber vermiştir. Bu durumu düzeltmesi için Hz. Ali, peygamber tarafından olay mahalline gönderilmiştir. Hz. Ali yapılan düzeneği çıkarıp bozmuştur. Bunun üzerine Resûlullah sıhhat bulmuştur.³⁰⁰ Hz. Ayşe büyü vakiasını anlatırken, bizler için mühim bir noktaya da dikkat çekmektedir. Resûlullah (s.a.v.), sıhhatinin bozulduğunu hissedince dua etmeyi artırmıştır. Buradan da bunalım ve daralmalarda, rahatsızlanmalarda insanın ve yakınındakilerin duaya yönelmeleri gerektiği, bir nasihat olarak çıkarılabilir. Tabii ki bu arada tüm ilmi ve tıbbi imkânlar devreye sokularak tedavi olma süreci de ihmal edilmemelidir.

Muavvizeteyn surelerin inme sebebi, Medine'de meydana gelmiş olan Hz. Peygambere sihir yapılması mevzuuna dayandırılmaktadır. İddiaya göre hadisenin gerçekleşmesi üzerine bu sureler inmiştir. Ancak genel kabul ise, bu surelerin Medenî değil, Mekkî olduğudur. Bu durumda, Felak ve Nas surelerinin nüzul sebebi mezkûr sihir meselesiyle alakalı olamaz. Çünkü bu şekilde tarihsel sürece ve gerçekliğe ters düşülmüş olunur.³⁰¹ Sünnî âlimler, hadisin sahih olduğunu ve peygambere sihir yapıldığını kabul etmektedir. Ancak yapılan bu sihrin etkisini; baş ağrısı, ateşlenme nevinden değerlendirmektedirler. Buna göre Peygamberimizin risâlet görevine hâlel getirmeyecek bir etkilenme olmuştur. Alınan önlemlerle rahatsızlığı geçmiştir. Bu olay Müslümanlara da aynı şeyle karşılaştıklarında ne yapacaklarına dair bir misal teşkil etmektedir.³⁰²

²⁹⁸ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, c. 10, s. 134

²⁹⁹ İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, c. 12, s. 268; ayrıca bkz. Saffat, 37/ 65

³⁰⁰ Nesâî, *Tahrîm*, 20; cilt 7, s. 112–113

³⁰¹ Ateş, Süleyman, *Kur'an Ansiklopedisi*, c. 4, s. 165

³⁰² Bkz. Razi, Fahreddin, *Me'fatihu'l-Gayb*, c.20, s. 224; c. 32, s. 195–196; Ali el-Kari, *Şerhu's-Şifa*, c. 2, s. 332–337; Ayni, *Umdetü'l-Kari*, c. 17, s. 420–426; Kurtubi, *el-Cami'u li Ahkami'l-Kur'an*, c. 10, s. 272; c. 12, s. 130; c. 20, s. 259

İlim ve itikat konularında mütevâtir olmayan hadisler geçerli ve yeterli görülmemektedir. Nitekim Seyyid Kutub gibi âlimler; mesele ile ilgili rivayetlerin ahad haber niteliği taşıdığından zannı galip ifade ettiğini, bunların delil olarak kullanılamayacağını söylemektedir.³⁰³ Yüce Allah, Peygamberini insanlardan koruyacağını ayetle bildirmiştir.³⁰⁴ Bu tür nasslar da başkalarına etkisi olsa bile sihrin peygambere tesir etmesine izin verilmeyeceği şeklinde yorumlanmıştır. Öte yandan rivayetlerde, Medine’de meydana gelen söz konusu büyüün çözülmesi için Mekkî Muavvizeteyn surelerinin indirildiği gibi tarihsel sürece aykırı beyanlar, konuyu şüpheli duruma getirmektedir. İbn Kayyim el-Cevziyye; büyüün zayıf, ilahi mesajlardan nasipsiz, nefsanî arzularına düşkün, din, tevekkül, tevhid ve dua gibi değerlerden mahrum olan kişiler üzerinde etkili olduğunu ifade etmektedir. Buna göre Resûlullah’a büyü yapıldığını kabul etmek; onu sıradan, cahil, şahsiyeti zayıf bir kişi durumuna düşürmek olacaktır.³⁰⁵ Tüm bunlar; hadisenin zayıflığına, asılsızlığına veya bir şekilde değişikliğe uğratıldığına dair düşünceyi güçlendirmektedir.

Söz konusu rivayetlerde yer alan bazı bilgilerin doğru olduğunu kabul etmek, aklen ve naklen mümkündür. Muhtemelen Yahudiler, adetleri üzere Hz. Peygambere büyü yapma teşebbüsünde bulunarak ona bir zarar vermeyi denemiş olabilirler. Ancak bunda başarılı olamadıkları sonucunu almak, yine akli ve dini bakımdan daha doğru görülmektedir. Rivayetlerin metinlerinde çelişkili ifadeler, ravilerinde ise çeşitli sıkıntılar bulunmaktadır. Ayrıca olayın peygamberlik makamına yakıştırılamaması da söz konusudur. Hz. Ayşe gibi edep abidesi birinin, kocasının olumsuz yönlerini açığa vurmak gibi hoş olmayan bir tavırda bulunmayacağı fikri ön plana çıkarılmaktadır. Rivayet edilen hadisenin, gerçekleşmiş olmasıyla birlikte olayın son kısmının, büyüün tesirine inanan bazı kişiler tarafından eklenmiş olabileceği de iddia edilmektedir.³⁰⁶ Peygamberimize sihir yapıldığını ve bunun da onda gayet etkili olduğunu kabul etmek, sihrin hakikatini ve etkisini de kabullenmedir. Ancak bu, Kur’an’ın beyanlarına ters düşmektedir. Resûlullah (s.a.v.)’ın da ismet sıfatı ve tebliğ görevi töhmet altına sokulmuş olur. Buradan Hz. Peygamber’in kişiliğini ve şahsiyetini küçülten ve İslam

³⁰³ Kutub, Seyyid, *Fî Zilâli’l-Kur’an*, c. 6, s.4008; Kasimî, Muhammed Cemâluddîn, *Mehasinü’t-Te’vil, İhyâu’t-Türâsil Arabî*, Beyrut, 1994, c. 7, s. 417

³⁰⁴ Mâide, 5/ 67

³⁰⁵ İbn Kayyim, *Zadü’l-Mead*, c. 4, s. 127

³⁰⁶ Cessas, *Ahkamu’l-Kur’an*, c. 1, s. 60

muhalliflerine hizmet eden bir düşünce tarzı ortaya çıkmaktadır.³⁰⁷ Konu, uzmanları tarafından iyice irdelenmeli ve açıklaması yapılmalıdır. Aynı konuda birbirine zıt iki fikir olmamalıdır. Çünkü özellikle dini konularda çok seslilik gittikçe artar olmuştur. Bunun İslam'a ve Müslümanlara zarar verdiği kanaatindeyiz.

2.4.3. Kelamcıların Sihre Bakışı

Sihir olayında, Allah'tan başka birine veya bir şeye yönelme, dolayısıyla şirk unsurları bulunmaktadır. Sihir işlerinin İslam'da tamamen yasak olduğu ve haram kılındığı nasslarla sabittir. Taberi sihrin mahiyeti ile ilgili ihtilafları ele alırken; hile olduğunu düşünenler, hakikat olarak görenler ve bunu göz değmesi şeklinde yorumlayanlar olmak üzere üç gruba ayırdığı bir tasniflendirme yapmıştır.³⁰⁸ Zemahşeri'ye göre sihir, sanat haline getirilmiş bir temvihtir. Bu sanatın incelikleri ve sanatkârlarının da bazı marifetleri tabii ki vardır.³⁰⁹ Bakıllani, sihrin iki türünün olduğundan bahsetmektedir. Buna göre biri hayal ve göz boyamadan ibaret olan sihirdir. Bu tamamen sahte ve uydurma bir iştir. Aslı ve etkisi yoktur. Diğer türde ise, bir hakikati bulunan sihir zikredilmektedir. Nitekim etkisinin de açık ve net olarak görüldüğü bir sihrin varlığını inkâr etmemek gerektiğini vurgulamaktadır.³¹⁰ Gazali, sihrin yıldızlara bakılmak suretiyle, bir takım hesaplar yapılarak gerçekleştirildiği fikrindedir. Bu işlerde şeytana yaklaştıran, küfür ve isyan içeren sözlerin kullanıldığını da ifade etmektedir.³¹¹ İbn Haldun sihirbazları üç kısımda ele almaktadır. Buna göre ilk kısımdaki sihirbazlar; hiçbir araç, alet veya edevattan yardım almaksızın, kendi gayret ve himmetleriyle tesirde bulunabilirler. İkincilerde feleklerin mizaç ve yaratılışlarından yardım alarak tılsımlar hazırlama söz konusudur. İbn Haldun, bunların da özellikle insan ruhu üzerinde etkilerinin olduğunu aktarmaktadır. Üçüncü ve son başlıkta ise, bireylerin hayal gücünü harekete geçiren, arzu veya korkularından beslenen, insanları vehimlerin ve hayallerin etkisinde bırakarak onları istediği yöne sürükleyen sihirbazlar vardır. İbn Haldun Mısır ve Hindistan'da gördüğü sihir olaylarını bu neviden

³⁰⁷ Bebek, Adil, “Ana Kaynaklara Göre Sihir”, Kur'an Mesajı İlmi Araştırmalar Dergisi, Temmuz 1998, sayı: 9, s. 61–64

³⁰⁸ Taberi, *Camiu'l-Beyan*, c. 1, s. 643–644

³⁰⁹ Zemahşeri, Keşşaf, c. 1, s. 85–86 Temvih: Hile, Haksız bir şeyi haklıymış gibi göstermedir. (Bkz. “temvih” mad., nedemek.org)

³¹⁰ Bakıllâni, *Kitabu'l-Beyan*, s. 100–101

³¹¹ Gazali, Ebû Hamid Muhammed b. Muhammed, *İhyau Ulumi'd-Din*, trc. Ahmed Serdaroğlu, Bedir Yay., İstanbul, 1986, c. 1, s. 22-29

değerlendirmektedir. Bu kategoridekilerin, göz boyamaktan ve aldatmadan ibaret olduklarını düşünmektedir.³¹²

Kelamcılarının genelinde, sihrin gerçekliği meselesine şüphe ile yaklaşıldığı anlaşılmaktadır. Onlara göre sihir, bir bilgi vasıtası ve olağanüstü işler için bir araç olamaz.³¹³ Ehli Sünnet âlimlerinin çoğunluğuna göre duyu organlarını yanıltma, aldatma, nesnelerin tabiatlarını ve şekillerini değiştirebilme gibi işler, sihir ile mümkün görülmektedir.³¹⁴ Mutezile ise sihrin hakikatinin bulunmadığını, sadece bir aldatma ve kandırmadan ibaret olduğunu savunmaktadır.³¹⁵ “Onların yaptıkları sadece bir büyücü hilesidir”³¹⁶ ayetini delil olarak sunmaktadırlar. Ulemanın büyük bir kısmı, Kur’an’ın zemmetmesi sebebiyle sihrin kötü ve haram oluşu yönüne vurgu yapmışlardır. Razi ve Alûsî gibi bazı âlimler ise, bazı durumlarda sihir öğrenmenin faydalı olduğunu söylemişlerdir. Örneğin sihri silah gibi kullanan bir düşmana karşı cevap verebilmek için onların yaptığı şeyin sırlarını öğrenmek ve çözmek gereklidir. Kurtubi, sihrin bedenlerde acı ve marazlar hâsıl edebileceğini düşünmektedir. Ona göre sihir, hile ile bir şeyi örtterek farklı bir şeymiş gibi göstermektir.³¹⁷ İbn Teymiyye, sihirle uğraşmanın batıl olduğunu söylemekte ve sihirbazların yalanlarını eserinde nakletmektedir.³¹⁸ İbn Kayyım, bazı kimselerin nefeslerini bir ok misali kullanabildiklerini savunmaktadır. Felak Suresi’nde bahsedilen üfürükçüleri buna delil olarak sunmaktadır. Buna göre kendini yetiştirmiş bir sihirbaz, meshurun vücuduyla doğrudan ilişki kurmadan, düğümlere üfleyerek onu bağlayabilir. Sihirli kelimeler söyleyerek, kötü cinler vasıtasıyla karşıdakine istediklerini yaptırabilir.³¹⁹

Sihrin gerçek olduğunu savunanların, bazı delilleri kullanarak iddialarını ispat etme yoluna gittiklerini görmekteyiz. Bunlara göre sihir, bir realite olmasaydı İslam’da yasaklanmaz ve yapana da bir ceza verilmesi gerekmezdi. Karı kocanın arasını bozma işinin³²⁰, sihrin etkisi ve gerçekliği olmadan nasıl mümkün olabileceğini, soru olarak muhataplarına yöneltmektedirler. Başka bir örnek olarak Felak Suresi’nde düğümlere üfleyen sihirbazların şerrinden, Allah’ın sakındırması vardır. Hakikati olmayan bir

³¹² İbn Haldun, *Mukaddime*, çev.: Zakir Kadiri Ugan, İstanbul, 1989, c. 3, s. 3-4

³¹³ Albayrak, Halis, *Kur’an’da İnsan-Gayb İlişkisi*, İstanbul, 1993, s. 84

³¹⁴ Bakillani, Ebu Bekir Muhammed b. Tayyib, *Kitabu’l-Beyan Ani’l-Fark Beyne’l-Mucizat ve’l-Keramat, Olağanüstü Olaylar ve Arasındaki Farklar*, Çev.: Adil Bebek, İstanbul, 1998, s. 100-102

³¹⁵ Özarslan, Selim, *Günümüz İnanç Problemleri*, s. 71

³¹⁶ Taha, 20/ 69

³¹⁷ Kurtubi, *el-Cami li Ahkâmi’l-Kur’an*, c. 2, s. 42-46

³¹⁸ İbn Teymiyye, *Mecmuu’l-Fetevâ*, c. 1, s. 266

³¹⁹ İbn Kayyım, *Zâdü’l-Meâd*, c. 4, s. 11

³²⁰ Bakara, 2/ 102

şeyden istiaze istenmesi makul görülmemektedir. Ayrıca hadislerde Hz. Peygambere sihir yapıldığından bahsedilmektedir. Tarihin en eski devirlerinden bu yana, insanlığın bu mesele ile iç içe olduğu ve bunun da sihrin var olmasından kaynaklandığı vurgusu yapılmaktadır. Tüm bunlardan hareketle bahsi geçen ulema, sihirdeki gerçeklik ve etki edebilme özelliğini benimsemektedir.³²¹

Sihrin hakikatini kabul etmeyenler³²² sihrin bir tesirinin de olmadığını iddia etmektedir. Onlar da görüşlerini destekleyici akli ve nakli deliller ileri sürmektedir. Bunlara göre, Taha ve Araf surelerinde bahsi geçen sihir, sadece tahyil ve göz boyamadan ibarettir. Zaten bizzat ayetin devamında³²³, bu gibi işlerle uğraşanların iflah olmayacağı ve başarı elde edemeyecekleri bildirilmektedir. Cessas, Bakara Suresi'nin 102. ayetindeki eşler arasının açılmasını; sihre inanan kâfir olur, bundan dolayı da nikâhı düşer, doğal olarak ayrılmış olurlar şeklinde yorumlamaktadır.³²⁴ Muhammet Abduh, akli olarak sihrin bir gerçekliğinin olmasının, sihir ile mucizenin birbirine karışması anlamına geleceğini söylemektedir. O zaman da mucizenin, peygamberliğin bir delili olma vasfı ortadan kalkmaktadır.³²⁵ Ayrıca sihirbazlık iddiasında bulunanların yaptıkları şeyler tecrübe ile denenecek olsa, bunların çeşitli oyunlardan müteşekkil numaralar oldukları ortaya çıkacaktır. Sihrin bir hakikati ve etkisi olsaydı, bu işlerle uğraşanların da bundan nasiplenmesi beklenirdi. Bu kişilerin zenginlik ve refah içerisinde yaşayarak güç ve iktidarı ellerinde bulundurması gözlemlenmeliydi. Ancak geçmişten günümüze kadarki süreçte böyle bir durum söz konusu olmamıştır. Başkalarının hizmetinde veya menfaat peşinde koşan zavallılar topluluğundan başka müşahede edilen bir gerçeklik yoktur.

2.4.4. Sihrin Hükümü

Sebebi açıklanamayan, nedeni açıkça belli olmayan, incelikli durumlar sihir ismiyle anılmaktadır. Bu manadaki sihri öğrenmenin, öğretmenin, bilmenin veya tanımanın küfür olmayacağı açıktır. Ancak dinî gelenekteki sihrin sadece bu anlama

³²¹ Bkz. Zemahşeri, *Keşşaf*, c. 4, s. 301; Cessas, *Ahkamu'l-Kur'an*, c. 1, s. 51–72; c. 5, s. 302; Kasımî, *Mehasinü't- Te'vil*, c. 13, s. 36, 37, 250–251; Muhammed Ali es-Sayis, *Tefsiru Ayati'l-Ahkam*, c. 1, s. 133; Seyyid Kutub, *Fi Zilali'l-Kur'an*, c. 1, s. 95–98; c. 6, s. 408; Muhammed Abduh, *Tefsiru Cüz'i Amme*, s. 181–183; Abdurrahman el-Ceziri, *el-Kebair ve's-Sihr*, s. 304–306.

³²² Örneğin Cessas, İbn Hazm, Zemahşeri, Kadı Abdülcebbar, Reşit Rıza, Tantavi, Cevheri ve Ahmet Mustafa Merâğî gibileri

³²³ Taha, 20/ 80

³²⁴ Cessas, *Ahkamu'l-Kur'an*, c. 1, s. 57

³²⁵ Cessas, *a.g.e.*, c. 1, s. 43; İbn Hazm, Ebu Muhammed Ali b. Ahmed, *el-Muhalla*, Dâru'l Fikr, Beyrut, ty., c. 1, s. 36; Zemahşeri, *Keşşaf*, c. 2, s. 544; Rıza, M. Reşid, *Menar Tefsiri*, c. 1, s. 400

gelmediğini de bilmekteyiz. Konumuz olan sihirde gerçeğin aksine tahayyüller oluşturarak aldatma ve hilekârlık yapma vardır. Zaten halk arasında sihir denildiği zaman anlaşılan ve çirkin görülen şey de budur. Sihrin kendi özünde bir olağanüstülüğü yoktur. Sebebi herkesçe bilinmediğinden, harika bir şey gerçekleşmiş gibi görülmektedir. Fakat sebep ortaya konulduğunda olaydaki esrar perdesi aralanmakta, bilinmeyen bilinir hale gelmekte ve harikalık da ortadan kalkmaktadır.

Sihrin var olduğu, tesir edebildiği ve ondan korunmak gerektiği; “Düğümlere üfleyen büyücülerin şerrinden Allah’a sığınırım de”³²⁶ gibi ilahi nasslara dayandırılmaktadır. Ancak şurası da açıktır ki İslam, sihri ve sihir işleri ile uğraşmayı kesin bir şekilde yasaklamıştır. Sihir meselesinde birçok farklı yönün bulunduğunu, her birinin farklı vecihlerle ele alınması gerektiğini görmekteyiz. Örneğin Kur’an’da; “Kendilerine zarar verecek, faydalı olmayacak şeyler öğreniyorlardı”³²⁷ ifadeleri yer almaktadır. Zikredilen bu ayet ile ilgili yorumlarda bulunurken âlimlerin; “Bu tıpta kullanılan, şiddetli bir zehir gibidir. Hastalıkların tedavisinde kullanıldığında nimet olduğu halde, kötü niyetli bir kişinin elinde öldürücü bir silaha dönüşmektedir”³²⁸ şeklindeki açıklamaları, meselenin çok boyutlu olduğuna dikkat çekmektedir. Kötü niyet hâsıl edebilmek için öğrenilmiş bilgi ile sihir yapmak, bütün İslâm müçtehitlerince haramdır. Bu işler, Allah’a şirk koşmak ve dinden çıkmak olarak değerlendirilmektedir. Çünkü yapılan bu teşebbüsle, insanlar ve olaylar üstünde tek tasarruf sahibinin Allah olduğu inancına muğayyir hareket edilmiş olunmaktadır.³²⁹

Diyanet İşleri Başkanlığı’na, halk tarafından sihrin mahiyeti, tesiri ve hükmü ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanlığı’ndan da bu sorulara cevaplar verilmiştir. Yapılan açıklamalardan anlaşıldığına göre sihrin, hakikati bulunan ve bulunmayan türleri, çeşitleri vardır. Tesir hâsıl eden bir kısmı vardır. Sihrin varlığı inkâr edilmemektedir. Bununla birlikte dinin yasaklamış olduğu bir faaliyettir.³³⁰ Bu açıklamalarda, Türkiye’de İslâm inancı adına konuşma yetkisi bulunanların, sihrin varlığını kabul ettiğini, ancak haram bir uğraş olduğu hükmüne vardıklarını görmekteyiz. Ayrıca söylenenlerden; sihrin hislere, fikirlere, eşya ve cisimlere tesir

³²⁶ Felak, 113/ 4

³²⁷ Bakara, 2/ 102

³²⁸ Talat Koçyiğit / İsmail Cerrahoğlu, *Kur’ân-ı Kerim Meal ve Tefsiri*, DİB Yay., Ankara, 1985, c. 1, s. 182–183

³²⁹ Bilmen, Ömer Nasuhi, *Büyük İslam İlmihali*, s. 57

³³⁰ 27 Ocak 1987 tarih ve 93 sayılı yazı

edebilmesinin olabilirliği³³¹ görüşüne de ulaşılabilmektedir. Buna göre sihir insanı hastalandırabilir, aklını bozabilir, karı-koca arasını açabilir. Hatta devamlı halde tesir altında tutulduğunda, kişinin ölümüne kadar sebep olabilir iddiasında bulunmak mümkündür. Bundan dolayıdır ki sihir işleriyle meşgul olanlar İslam'da kınanmış ve cezalandırılmaları uygun görülmüştür.

Kur'an'da men edici ayetlerin bulunmasının yanı sıra, birçok hadiste de sihrin hükmü hakkında açık ifadeler rastlamaktayız. Örneğin Resûlullah (s.a.v.): “Helak edici yedi şeyden sakınınız”³³² buyurmuş ve sihri de bunlar arasında saymışlardır. Benzer bir hadiste de; “Helak edici şeylerden olan Allah’a şirk ve sihirden sakınınız”³³³ söylemiyle, bu işlerin çirkinliği vurgulanmaktadır. Şirk gibi affedilmeyecek, büyük bir günahın hemen ardından sihrin zikredilmesi, bu işin kişiyi imanından edebilecek tehlikede olduğu yönünde algılanmaktadır. “Kim bir düğüm vurur, sonra da ona üflerse sihir yapmış olur. Kim sihir yaparsa şirke düşer. Kim bir şey asarsa, o astığı şeye havale edilir”³³⁴ ifadeleri, yine dikkat çeken başka bir hadistir. Burada, kişiye yaptığı şey neticesinde, eline geçecek olan sonuç haber verilmektedir. Şirke düşüp müşrik sıfatı kazanmasından, edindiği şeytanlara imanını yitirmiş bir halde havale edilmesi tehlikesinden söz edilmektedir. “Sihirbazın cezası bir kılıç darbesidir”³³⁵ hadisi ise, konu ile ilgili Resulullah’ın en sert sözlerinden biridir. Peygamberimizin âlemlere rahmet olarak gönderilmiş olduğu, herkesçe malum bir bilgidir. Düşmanlarına dahi bedduayı reva görmeyen bir insanın, hakkında ölüm kararı açıkladığı işin mahiyeti düşünülmelidir. Konuyla ilgili hadisleri ve rivayetleri çoğaltmak mümkündür.³³⁶ Ancak bunlara ayrı bir bölüm ayırdığımız için bu kadar örnek vermekle yetinmekteyiz.

Sihir, bazı toplumlarda dinî törenler ve ritüellerle desteklenerek inancın bir parçası gibi gösterilmiştir. Genel olarak insanlar, bu tarz işlere kendilerince bir menfaat sağlamak ve bir şekilde fayda görmek için başvurmaktadır. Hâlbuki sihir; fayda vermeyen, hatta sonucunda kişinin zarar göreceği bir musibet olarak nitelendirilmektedir.³³⁷ Sihirle uğraşan kimseler, insanların ruh hallerine hitap ederek onları bir şekilde tesir altına almakta ve yanıltmaktadır. Nitekim bununla ilgili

³³¹ Kutub, Seyyid, *Fi Zilâli'l-Kur'ân*, c. 1, s. 204

³³² Buhari, *Hudud* 44, *Vasaya* 23; Müslim, *İman*, 145; Ebû Davud, *Vasâya*, 10

³³³ Buhari, *Tıb*, 48

³³⁴ Nesâî, *Tahrim*, 19

³³⁵ Tirmizî, *Hudud*, 27

³³⁶ Buhari, *Tefsiru'l-Kur'an*, 1; Müslim, *Zühd* 17; İbn Hanbel, *Müsned*, c. 6, s. 17, 40; İbn Mâce, *Mukaddime*, s. 13; Nesâî, *Tahrim*, 18

³³⁷ Bakara, 2/ 102

ayetler³³⁸, bize bu gerçeği de haber vermektedir. Onların yaptığıının göz boyamadan ve aldatmadan ibaret olduğu söylenmektedir. “...Bir de baktı ki, büyüleri sayesinde ipleri ve sopaları, kendisine gerçekten koşuyor gibi görünüyor”³³⁹ ayetinde de belirtildiği üzere, olayda bir gerçekleşmeden ziyade öyleymiş gibi gösterilmesi söz konusudur. İslam dünyasındaki birçok mesele, değişik yönleriyle incelendiği ve ele alındığı için bunlar hakkında açıklamalar birbirine uymayabilmektedir. Hatta bazen taban tabana zıt görüşler dahi ortaya çıkabilmektedir. Farklı açılardan bakılmasını ve düşünmeyi teşvik eden bu unsur, İslam’da rahmet olarak değerlendirilmektedir. İhtilafı konular arasında sihir meselesi de yer almaktadır.

İslam âlimi İmam Nevevî; sihre tevessül etmenin haram olduğu ve bunun büyük günahlardan sayıldığı konusunda icma bulunduğunu söylemektedir. Bazı sihirlerin yapılması küfür, bazısını yapmak ise kebair olarak görülmüştür. Buradaki kıtas; yapılan işin içerisinde küfrü gerektiren bir unsurun olup olmadığıdır. Küfür içeriği varsa bu sihir küfürdür, yoksa da büyük günah işlenmiştir. Küfür cinsindeki sihri öğrenen de öğreten de küfre düştüğü için bunlara tövbe teklif edilmelidir. Kişi tövbe etmezse hakkında ölüm haddi verilmekte, tövbe ederse tövbesi makbul görülmektedir. İçinde küfrü gerektiren bir şey olmayan sihri öğrenen-öğreten kişi ise, günaha girdiğinden dolayı azarlanmaktadır. İmam Mâlik, sihirbazın zındıklar ve zina yapanlar gibi gizli iş çevirdiğine hükmetmektedir. Bu kimselerin sihirleri sebebiyle hemen öldürülmesi gerektiğini söylemektedir. Ona göre sihirbazlar tövbe etseler dahi kabul olunmayacağından, bu kişilerin tövbeye çağırılması da icap etmez. Derhal ölümüne hükmedilerek geciktirilmeden hüküm infaz edilmelidir. Kadı İyâz, İbn Hanbel ve bir kısım âlim de böyle düşünmektedir.³⁴⁰

Kur’an’daki; “Onlar ‘cibt’ ve ‘tâğût’a iman ediyorlar”³⁴¹ ayetini Hz. Ömer yorumlarken, kelime olarak cibte sihir, tâğûta ise şeytan manasını vermektedir. Bundan dolayı bu tür şeylerle uğraşanların küfre düştüğünü ifade etmektedir. Hz. Ömer’in erkek ve kadın büyücülerin öldürülmesi yönünde bir ferman yayınladığı bilinmektedir. Ayrıca bu fermana dayanılarak üç kişi de infaz edilmiştir. İbn Hanbel, küfür içermeyen sihir işiyle uğraşana tövbe teklif edilmesi gerektiğini, tövbe ederse de tövbесinin kabul edilerek serbest bırakılmasının uygun olacağını söylemektedir. Şafii’ye göre, sihri

³³⁸ Örneğin Araf, 7 / 116

³³⁹ Taha, 20 /66

³⁴⁰ İbn Hacer, *Fethu’l-Bari* c. 11, s. 402

³⁴¹ Nisa, 4/ 51

öğrenmekle meşgul olan kişinin, yaptığı şeyi vasfetmesi istenir. Eğer bu kişi, küfrü gerektiren işler öğrenmeye çalışıyor ise kâfir olmaktadır. Küfrü icap ettiren kısımdan öğrenmiyorsa bunun büyük bir günah olduğunu kabul etmesi beklenmektedir. Bu kimse yaptığı şey hususunda ikaz edilir. Ancak o kişi, yaptığığın yanlış ve haram olmadığına hükmediyorsa küfre düştüğü için öldürülmesi gerekmektedir. Nitekim harama helal demek Allah’a muhalefet etmektir.³⁴² Kurtubi; canlı ve cansızların suretlerini değiştirmek, zaman ve zemin üzerinde olağanüstü bazı tasarruflarda bulunmak gibi iddialarda bulunanları kâfir olarak nitelendirmektedir. Nesefî, sihri öğrenip amel edenleri kâfir olarak görmektedir. Buna karşın amel etmeksizin öğrenmeyi ise küfür olarak değerlendirmemektedir.³⁴³

Sihirle meşgul olmanın, onu öğrenip öğretmenin haram olduğu ve böyle şeylerin insanı küfre götürdüğü anlayışının yanı sıra, tüm bunları mubah görenler de vardır. Bazı âlimler İslam’ın sihir öğrenmeyi değil, bunun kötü bir amaçla kullanmasını yani amel kısmını yasakladığını savunmaktadır. Örneğin İmam Şafî; bir kişinin inanmayarak öğrenmesi halinde ve öğrendiklerinin içinde küfrü gerektiren bir unsurun bulunmaması durumunda, böyle bir sihri öğrenmeyi mübah görmektedir.³⁴⁴ Beydavi, Bakara Suresi 102. ayeti tefsir ederken; iman ve amel etmeksizin sihir öğrenmenin kişiyi küfre götürmeyeceği görüşüne yer vermektedir.³⁴⁵ Elmalılı tüm ilimleri hürmete şayan görmekle birlikte bunların iyiye kullanılmasının şart olduğunu söylemektedir. Ona göre özünde haram olan bir ilim ve sanat yoktur. İlimlerin kötüye kullanılması söz konusudur. İlimleri ve incelikleri öğrenmek değil, bunları art niyetli bir şekilde ifa etmek haramdır ve küfürdür.³⁴⁶ Fazlurrahman da sihri, bir ilim ve sanat türü olarak değerlendirmektedir. Ona göre ilimler ve sanatlar kötü olamaz, bunların yanlış emeller uğruna suiistimal edilmesi söz konudur.³⁴⁷ Aralarında Râzi’nin de bulunduğu bir kısım âlim, bazı durumlar için sihir öğrenmenin vâcibiyetini savunmaktadır. “De ki: Bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?”³⁴⁸ ayeti gereği Müslümanların hiçbir konuda bilgisiz ve cahil kalmaması gerektiği vurgusu yapılmaktadır. Örneğin sihrin mahiyeti öğrenilip

³⁴² İbn Hacer, İbn Kudame, Alusi sihir öğrenmeyi küfür görmektedir. Canan, *Kütübi Sitte*, c. 8, s. 89

³⁴³ Nesefî, Ebu’l Bereket Abdullah b. Ahmed, *Medârikü’t Tenzîl ve Hakaikü’t Te’vil*, Dâru ibn Kesir, Beyrut, 1999, c. 1, s. 116

³⁴⁴ İbn Abidin, *Reddû’l-Muhtar*, Derleyici: Ahmed Davudoğlu, Şamil Yay., İstanbul, ty., c. 9, s. 45-47

³⁴⁵ Beydavî, el-Kâdi Nasuruddin Ebî Said, *Envâru’t Tenzîl ve Esrâru’t Te’vil*, Dâru’r Reşid, Beyrut, 2000, c. 1, s. 124-125

³⁴⁶ Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, c. 1, s. 371

³⁴⁷ Fazlurrahman, Malik, *İslami Bilimde Metodoloji Sorunu*, s. 136-144

³⁴⁸ Zümer, 39/ 9

bilinmezse, sihir ile mucizenin farkı da ortaya konamaz.³⁴⁹ Esasen ehil ve ruhsatlı bir grup insanın, kendilerine meşru makamlarca verilmiş bir yetki ile böyle bir bilgi birikimini edinmeleri ve konu hakkında uzmanlaşmaları gayet makul bir düşüncedir.

Dört hak mezhep olarak tabir edilen Hanefilik, Şafilik, Malikilik ve Hanbelilik arasında, sihir hususunda ittifak edilmiş ortak bir kararın olmadığını görmekteyiz. Örneğin Hanefilere göre, sihirbazın öldürülmesi gerekmektedir. Bu husustaki delilleri; “Sihirbazın cezası; kılıçla boynunu uçurmaktır”³⁵⁰ hadisidir. Bu kişinin tövbesi kabul edilmez. Yaptığı şey zındıklık ile eş değer görülmektedir. Yaptığı sihrin haramlığına inansın veya inanmasın durum değişmemektedir. Fakat kendisinin sihirbaz olmadığını söylemesi ve buna iki şahit getirmesi durumunda, tövbesi kabul edilir ve öldürülmez. Yine Hanefilere göre, sihirbaz kadına (irtidat etmiş gibi hükmedildiği için) ölüm cezası verilmez. Bunun yerine uygun bir tarzda dövülür ve tövbe edinceye kadar hapsedilir. Ancak bu görüşlerinde yalnız kalmışlardır. Diğer üç fikhî mezhepte böyle bir kadın, erkekten ayrı tutulmaksızın ölüm cezasına çarptırılmaktadır. İmam Şafii’ye göre sihirbaz, mürted sayılmamaktadır. Kendisine tövbe teklif edilmelidir, tövbe ederse de tövbesi kabul edilmektedir. Çünkü sihir günahı, şirk günahından daha büyük değildir. Müşrikin dahi tövbeye davet edilmesi ve tövbesinin kabulü söz konusuysa, daha hafif durumda görülen sihirbazın buna daha yakın olduğu savunulmaktadır. Hz. Musa ile karşılaşp onu alt etmeye çalışan sihirbaz taifesi, sonrasında iman etmektedir. Ayetten anlaşılacağı üzere de bunların imanı kabul görmüştür. Bu ayet de konuya misal olarak getirilmektedir. Bununla birlikte sihirbazlık iddiasındaki kişi, şayet sözle veya fiille küfrü gerektiren sihirler yapıyorsa; Allah’a şirk koşmuş olur. Şafii, Hanefilerin delil olarak kullandığı kılıçla öldürme hadisini, mürsel olduğu için kabul etmemektedir. Ancak sihirle ölüme neden olunmuşsa, bunu yapanlar hakkında cinayet hükümleri uygulanmalıdır. Kısas hakkı, sahiplerine teslim edilmelidir. Bu durumu Müslümana ve Müslüman olmayana, kadına ve erkeğe aynı şekilde uygulamak gerektiğini savunur.

İmam Malik’e göre sihirbaz, küfür içeren bir sihir yapmakla kâfir olmaktadır. Ona tövbe teklif edilmez, tövbe etse de kabul görmez. Sihriyle birini öldürsün veya öldürmesin, sihirbaz hemen öldürülmelidir. Sahabenin uygulamasının bu yönde olduğunu söylemektedir. İmam Malik de zımmîlerin durumu hakkındaki görüşünde yalnız kalmaktadır. Ona göre zımmî bir büyücüye, herhangi bir zararı olmadığı

³⁴⁹ Râzî, Fahreddin, *Tefsir-i Kebir*, c. 1, s. 626

³⁵⁰ Tirmizî, *Hudud*, 27

müddetçe ölüm cezası verilmez. Sihir yapan kişi şirk ve küfür ile itham olunmaktadır. Ancak zımmî zaten bunlardan biridir. Hal böyle olunca, bunlara had cezası uygulanamaz. Nitekim Lebid b. A'sam peygamberimize sihir yapmış, bunun karşılığında Resulullah (s.a.v.), ona ölüm cezası uygulamamıştır. Âlimlerin ekseriyeti, İmam Malik'in zımmî görüşüne katılmamaktadır. Zımmî olan, yani Müslüman olmayan sihirbaz bir kişinin durumu, Müslüman olan bir sihirbazla farklı görülmemektedir. Bu bakımdan zarar versin veya vermesin, Müslüman olana ne uygulanıyorsa, aynısının zımmîye de geçerli olduğu kanaati bulunmaktadır. Bununla birlikte İbn Hanbel; zımmî bir sihirbazın, karşıdakinin zarar göreceği veya öleceği bir sihir yapması durumunda, kısas ile cezalandırılmasının hak olduğunu söylemektedir.³⁵¹

İbn Teymiyye'ye göre sihir yapan kâfirdir, katli de vaciptir. Sihirbaz, Allah'tan başkasından bir şeyler elde edebileceğine dair zanna kapılması sebebiyle, şirk koşmuş olur.³⁵² Bir ittifak olmamakla birlikte çoğunluğun, sihir yapmayı küfür olarak hükme bağladığı anlaşılmaktadır. Aynı şekilde, sihirbazın öldürülmesi yargısı da çıkmaktadır. Bu kimselerin ferde ve topluma zarar verdikleri için katledilmeleri gerektiği anlayışı gözlemlenmektedir. Öte yandan bu kimselerin öldürülmeleri, peygamberimizin sözlerine de³⁵³ dayandırılmaktadır. Şeriatta kötülenmiş olan sihir, anlayış olarak Allah'ın ulûhiyetine gölge düşürmektedir.³⁵⁴ Sihrin çoğunlukla kötü niyete mebni olması, insanların durumunu bozarak fesat çıkarması söz konusudur. Yapan, yaptıran ve hedefteki bu işten zararlı çıkmaktadır. Her şeyin ötesinde Allah'a eş koşularak büyük bir günaha girilmektedir. Bireysel ve toplumsal bir bilinçlenme ile meselenin açıklığa kavuşturulması ve sorumlular tarafından buna dair önlemlerin alınması esastır.

³⁵¹ Eş-Şafii, Abdurrahman ed-Dımeşki el-Osmeni, *Dört Mezhebe göre İslam Fıkhı*, ter.: Mustafa Özcan, İstanbul, 2013, s. 473 – 518; Yazır, Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, c.1, s. 364–373

³⁵² İbn Teymiyye, *Mecmuu'l-Feteva*, c. 35, s. 88

³⁵³ Tirmizî, *Hudud*, 27

³⁵⁴ Komisyon, *Kur'an Yolu, Türkçe Meal ve Tefsir*, c. 1, s. 169–170

SONUÇ

İnsanoğlu, düşünüp akledebilmesi hasebiyle yeryüzünün en hâkim varlığıdır. Her canlı gibi temel ihtiyaçları olan insan, hakkına razı olma ve bununla yetinme yerine genelde daha fazlasını elde etme uğrunda mücadele vermiştir. Para, güç, iktidar vs. şeylerin ele geçirilmesi ve daha güçlü hale gelme istediği adına insanlık, birçok mücadeleye, entrikaya ve hatta savaşa şahitlik etmiştir. Bu uğurda diğerine karşı üstünlük kurabilmek için her yol mubah görülmüştür. Tam bu noktada insanların sihir gibi harikalıklar içeren meseleleri hayatlarına katmış olabileceği düşünülebilir. Esasen güç ve servet insanın en temel ihtiyaçları değildir. Yeme, içme, barınma, güvende hissetme gibi duygular ve ihtiyaçlar daha önde gelmekte ve ağır basmaktadır. Bu bakımdan sihre ilk müracaatın, zikredilen temel ihtiyaçların karşılanması adına yapıldığı kanaatindeyiz. İlk zaman insanların avcılık ve toplayıcılık yaptıkları bilinmektedir. Kaynaklarının daha bol olması ve açlık çekmemek için ilk sihir denemelerinin yapıldığını düşünmekteyiz. İlk dönemlerde insanlar tabiat ile çok daha içli dışlı oldukları için çevreden etkilenmeleri doğaldı. Özellikle ilahi vahyin etkisinin toplum üzerinde daha az hissedildiği zamanlarda, doğaya olan hayranlığın, korkunun ve saygınlığın artması söz konusu olmuştur. Bu nedenle de bazı güçler üretilmiş, bunlardan yardım istenmesi âdeti peyda olmuştur. Zaman içinde bu tür alışkanlıklar gelişip sistemleşerek kendilerine yöntem ve teknikler edinmişlerdir.

Sihir; insanlar, toplum, tabiat ve olaylar üzerinde söz sahibi olmak amacıyla her türlü yolun denenmesine izin veren bir anlayıştır. Burada asıl önemli olan, bir şekilde arzu ve isteklere ulaşmaktır. Bu istekler her zaman kötü niyetli de olmayabilir. Bazen bir çocuğunun olması veya hastalığından kurtulmak gibi gayet normal görülen istekler de olabilir. Ancak unutulmamalıdır ki sihirde, Allah'tan başkasına yönelme ve sebepleri ona dayandırma vardır. Bu da açıkça şıktır, küfürdür. Dindar kesimler içerisinde yer bulan sihirde, Allah'ı arka planda bırakmamak adına işin içine biraz da dini ritüeller katılmakta ve olayların Allah'ın izniyle gerçekleştiği yorumu yapılmaktadır. Fakat dine bakıldığında ise, tüm bunlara hiçbir şekilde cevaz verilmediği görülmektedir. Sihrin tarih sürecinde insan hayatının bir vaz geçilmezi olduğu aşikârdır. Böyle olunca da ne olduğunun ortaya konması gerekmektedir. Esasen içerisinde bir giz, sır, bilinmezlik olan hemen her şeye sihir veya türevi bir isim verildiği gözlemlenmektedir. Gecenin karanlığından sıyrılan zamanın seher ile anılması, ramazanda gece vakti kalkılan o gizli

zamana sahur denmesi, iç organlarımızın suhr gibi bir isimle anılması gibi örnekler, bu görüşümüzü desteklemektedir. Ancak bizim konu edindiğimiz sihir; aldatmaca ve hile üzerine kurulmuş olan, el çabukluğu ve göz boyama, hayallendirme ile millete sunulan zararlı bir iştir.

Sihrin tarihine baktığımızda kaynaklar bize Keldaniler'i işaret etse de her peygamberin sihirle muhatap olduğuna dair ayetler, bu işin Hz. Âdem'e kadar uzandığı kanaatini hâsıl etmektedir. Buradan hareketle sihir meselesinin insanlıkla akran olduğunu söylemek yanlış olmaz. Her peygamber sihirle mücadele edince de ortaya sihirle ilgili hükümler çıkmıştır. Hiçbir dinde ve inanışta sihre cevaz verilmemiştir. Bilakis sihir ve sihirbazın kötülenmesi, kınanması ve bunların yasak ilan edilmesi söz konusudur. Fakat her ne hikmetse sihir neredeyse inançların hepsine sirayet ederek, inancın bir parçası gibi tüm zaman ve yerlerde, toplumlarda var olmuştur. En dindarından dinsizine kadar her kesimden müşterisi(!) olmuştur.

Sihrin en çok benzetildiği mesele olan mucize; peygamberin Allah'ın izniyle gerçekleştirdiği, peygamberliğin nişanesi olarak meydana gelen bir harikalıktır. Gerçekleşen olayın peygamberin şahsı ile ilgisi yoktur. Olayda bireysel bir tasarruf söz konusu değildir. Hâlbuki sihirbazlar, sihir olayında etken olarak kendilerini lanse etmektedir. Âlimler de sihir ile mucize arasındaki farklara değinerek tüm bunlara açıklık getirmişlerdir. Buna göre mucize; Allah'ın fail olduğu, benzerini yapmaya kimsenin güç yetiremeyeceği, alışlagelmiş tabiat kanunlarını bozan harikalıklardır. Bunların hiçbirisi ise sihirde mevcut değildir. Sihirde sebeplere dayalı düzenekler kurulmuştur. Bu düzenekte arıza çıkarsa işi bozulur ve ortaya bir şey çıkmaz. Ayrıca sebepler ortaya çıkarsa olayın sırrı çözülmüş olur. Sihir işleri çok çalışmaya dayalı, öğrenme-öğretme şeklinde cereyan eden bir ilim ve sanattır. İyi bir icracının elinden ortaya özel, enteresan ve şaşırtıcı görüntüler çıkabilir. Ancak peygamberler, sihirbazlar gibi ön planda değildir. Hatta mucize öncesinde neyin nasıl olacağını kendisi dahi bilmemektedir. Bir daralma söz konusu olmuştur ve bir iddiada bulunması gerekmektedir. Tam bu noktada iddiasına uygun olarak Allah'ın izniyle harikalık gerçekleşir, herkes yorumdan ve izahtan aciz bırakılır. Bundan sonraki süreçte inanıp inanmamak karşıdaki muhataba kalmıştır. Hz. Musa'nın karşıdaki sihirbazlar iman etti, fakat Hz. İsa ise çarmıha gerilme cezasından kurtulamadı.

Peygamberlerden sonra Allah'a en yakın görülen kulların veliler olduğu, bunlara da Allah'ın izniyle bazı harikalıklar için müsaade edildiği düşünülmektedir. Evliyadan zuhur eden bu olağanüstülükler keramet denir. Özellikle tarikat ehli insanlar, velilerinden bir keramet görme konusunda çok isteklidir. Hatta keramet olarak anlatılanların birçoğu, aslında mürid uydurmasıdır. Burada şeyhin uçmasından ziyade, müridinin şeyhini uçurması söz konusudur. Gerçek veli kulların bu konularda çok hassas davrandığı, reklam olmaması için gayret gösterdiği, bir harika gerçekleşmesi durumunda da bundan dolayı gayet mahcup olduğu bilinmektedir. Çünkü böyle insanlar olayda kendilerinden bir şey olmadığını iyi bilirler. Hâlbuki sihirbazlara göre sihir işindeki başkahraman kendileridir. Böylece de şirke düşmektedirler. Şirk ve küfür unsuru oluşturan diğer bir durum ise kehanet işidir. Gaipen, bilinmezden, gelecekte ancak Allah haberdardır. Bunun aksine bir itikat, inananın küfre götürür. Cinlerden veya ruhlardan yardım aldığını iddia ederek kehanette bulunmak tamamen batıl bir iştir. Özellikle peygamberimizin ve İslam Dini'nin gelmesiyle, kehanette bulunmanın gerçekliği ve hükmü ortadan kalkmıştır.

Bazı insanlar diğerlerine nazaran çok daha fazla bir anlayışa, sezîşe ve baskın bir karaktere sahiptir. Bir bakışıyla veya biraz sohbet edişiyile karşıdakini tamamen çözmektedir. Feraset sahibi insanların sıradan kimselere göre avantajlı durumda olmaları kaçınılmazdır. Bu tarz baskın özelliklerine kötü niyetler de ekleyen bazı insanlar, biraz da kendini geliştirerek karşımıza sihirbaz sıfatıyla çıkabilmektedir. Böyle insanların da saf ve temiz kalpli birçok insanı etkileyebilmesi şaşırtıcı olmaz. Burada olağanüstü bir hal söz konusu değildir. Nitekim özellikle günümüzde insanlara telefon açarak onları kandıran, yıllardır yapmış oldukları birikimlerini kendi elleriyle çöp tenekesine bıraktıran bu tür bir sihirdir. Bazen de asi ve günahkâr oldukları açıkça bilinen insanların bazı harika olaylara imza attığı gözlemlenmektedir ki bu, istidraçtır. Yüce Allah bunların azgınlıklarına böylece müsaade ederek sonlarındaki felaketi büyütmelerine izin vermektedir. Bunlar için bir şey yapılamayacağı bizlere gösterilmektedir. Bu tür haller nimet değil, bilene musibettir.

Sihirbaz taifesi, yeri geldiğinde tılsım denilen üzerinde şekiller ve yazılar bulunan aracı nesneler de hazırlamaktadır. Paratonerin yıldırımları çekmesi misali, tılsımların da bazı gizli güçleri çektiği düşünülmektedir. Birini hasta etme, hastalıktan kurtarma veya ona hastalığın hiç gelmemesi gibi düşüncelerle tılsım hazırlanması gayet sık rastlanan bir durumdur. Bu anlamda insanlara, hayvanlara veya eşyaya, hatta bir

şehre dahi tılsım yapılmaktadır. Nitekim Bağdat şehrinde böyle bir uygulamanın varlığından ilgili bölümde bahsetmiştik. İnsana veya bir şeye bakışlar ile etki etmeye nazar denmektedir. Nazar ile birilerine zarar verilebileceği artık genel kabul gören bir konudur. Bunu kişisel bir konu gibi görmeli, herkesi iyi niyetli olmaya davet etmelidir. Çünkü nazara en çok sebep olan etkenler haset, kin ve nefrettir. İnsanlar nazar boncuğu gibi şeylerle kendini korumaya çalışsa da bunların dinde yeri yoktur. En iyi koruma Allah'a tam anlamıyla inanarak O'na sığınma ve teslimiyetten geçmektedir. Bunun yanı sıra da bazı sure, ayet ve duaların halis duygu ve düşüncelerle okunması din kültüründe yer bulmuştur.

Sihrin mahiyetinde sebebin gizliliği, ince bir yapı ve aldatma vardır. İnsanlar sihir yoluyla kandırılmakta ve kullanılmaktadır. Çoğu insan da bunun için kendi ayaklarıyla gitmektedir. Unutulmamalıdır ki sihirbaz adını almış bu insanlar, sahasında kendini geliştirmiş ve artık bu alanda yetenek sahibi olmuş kimselerdir. Onun oyununu, onun sahasında oynayıp bundan kazançlı çıkma ihtimali yoktur. Bunlar dini unsurları hiçe sayan inançsız insanlardır. Bu bakımdan özellikle dindar kişilerin sihirbazlara teveccüh etmesi, tam bir anlamsızlıktır. Çünkü sihir adına türlü rezillikler yapılmakta ve küfür işlenmektedir. Bilgisiz, cahil kalmış, dini değerlerden uzak veya değişik fanteziler peşinden koşan nice insan sihirbazların tuzağına düşmektedir. Bir şekilde veya bir nedenle bu tezgâha düşen insanlar; acayip, garip, enteresan, şatafatlı gösterilerle etki altına alınmaktadır. Akı karışan ve bulanık bu kişiler de ikinci aşamada çeşitli hilelerle aldatılmaktadır. Yıllar süren bu gelenek, artık belirli yöntem ve tekniklere kavuşmuştur. İnsanlar açısından daha tehlikeli hale gelmiştir. Talep eden oldukça da bu arz devam edecektir. Tarih sahnesinden hiç ayrılmayışından hareketle, sihrin kıyamete kadar varlığını devam ettireceği düşüncesi yanlış olmaz.

Genel tecrübe odur ki sihirle uğraşanlar bu dünyada istediklerine ulaşamamıştır. Çünkü hiçbir sihirbazın güç ve kudrete, hazinelere ve servetlere sahip olmadığı gözlemlenmektedir. Tarih boyunca sihirbazlar, birilerinin elemanı olarak çalışan, bahşişlerle geçinen zavallı tipler olmuştur. İslam inancına baktığımızda bunların ahirette de nasiplerinin olmayacağı bildirilmektedir. Yani sihir işi, insana dünyada ve ahirette kaybettirecek olan bir meşguliyettir. Bir iş kurmadan önce bu işten kar mı zarar mı edileceği, risklerinin neler olacağı gibi şeyler önceden hesaplanır. Zarar kesirse böyle bir işe girmenin mantığı yoktur. İşte sihir de böyledir. Buna rağmen sihrin ve sihirbazın olmadığı bir dönem ve topluluk da yoktur.

İnsanlar cinlerle, ruhlarla ve sihirle korkutulmuştur. Böylece üzerinden rant elde edilebilecek bir yapı oluşturulmuştur. Çaresiz kalanlara çare(!) olabilecek bir adres gösterilmiştir. Merak ve korkunun saygınlığa da dönüşmesiyle insanlar sihirbazlara teveccüh etmişlerdir. Cinlerin çarptığı, insanın içine kaçtığı, sahibine haber getirdiği gibi tüm haberler kulaktan duyma bilgilerdir. Bunların pratikte somut delil teşkil edecek bir örneği yoktur. Yıldızların, ayın veya gezegenlerin akıl sahibi insana etki edebilmesi makul bulunmamaktadır. Ruhların ve hayaletlerin ortada dolaşması, dileyen olursa da hizmete hazır bulunmaları düşüncesi sağlıklı değildir. Ancak insanoğlunun yaşantısında bu kadar istikrarlı bir şekilde var oluşu da bir realitedir. Sihir meselesinde hile olan bir kısmın bulunmasıyla birlikte, bu işin hakikati olan bir kısmı da var ki bu kadar varlığını sürdürebilmiştir. İnsanlar iyi veya kötü niyetlerle sihre başvurmuşlar, bundan medet ummuşlardır. Kimisi makam – mevki elde etmek, rakibini yenmek, bilinmeyen bilmek istemiş; kimisi de çocuk sahibi olmak, hastalığından kurtulmak istemiştir. Bunlara değişik reçeteler sunulmuş; taşınan, içilen, yakılan ilaçlar(!) hazırlanmıştır.

Sihrin ortaya çıkabilmesi ve etki hâsıl edebilmesi için ciddi bir hazırlığın yapılması ve çeşitli şartların yerine getirilmesi gerekmektedir. Çünkü bunlardaki herhangi bir aksaklık direk olarak sonuca tesir eder. Bu anlamda sihir, bir ilim ve sanat dalı olarak da görülebilir. Bu işte ortam, şartlar, uygulayıcı ve uygulanan doğru ayarlanmalı ve konumlandırılmalıdır. Her şey yolunda giderse karşıdakinde beklenen etki elde edilmiş olur ve artık kandırma aşamasına geçilebilir. Ancak aksilik çıkar da işin rengi belli olursa, tezgâh bozulmuş olur ve istenilen alınamaz. Toplumlar üzerinde bir araştırma yapılsa, muhtemelen ciddi bir kısmı bu işlerin bir aslının olmadığını ifade edecektir. Fakat tarihin başlangıcından bu yana sihirden medet umulması, insanoğlunun vaz geçemediği bir yoldur. Bizzat krallar, siyasetçiler, toplumun ileri gelenleri dahi sihirle iştigal etmişlerdir. Zaman içerisinde sihirbazlar, sihri dinin bir parçasıymış gibi göstermeyi de başarmışlardır. Bundan dolayı hemen her inanç sihirle mücadele vermiştir. Bir inançsızlık olan bu işlemin, inançlılar arasında bu kadar revaçta olması da gerçekten üzerinde düşünülmesi gereken bir durumdur.

Sihrin tarih sahnesindeki yolculuğunda değişik şekillerde ve çeşitlerle karşımıza çıktığını görmekteyiz. İnsanlar yeri gelmiş Keldaniler'deki gibi yıldızlara tapınıp bunları sihirde kullanmışlar, yeri gelmiş cin ve ruh gibi varlıkları aracı kılmışlardır. İnsanlar diğerlerine karşı avantajlı olabileceklerini düşündükleri her yolu denemiştir. Bazı ince ilim ve sanatlar, teknikler, ilaçlar ve kimyasallar sihir yapma amacıyla

kullanılmıştır. İnsanlar okuduklarından, seyrettiklerinden ve duyduklarından etkilenebilmektedir. Hatta sürekli ve yoğun bir şekilde yapılmış böyle bir etki, insanı hiç düşünmediği bir yolun yolcusu dahi yapabilir. Sihirbazlar bazen de papaz büyü, kara büyü, ebcet hesaplaması, ayın ve yıldızların evrelerinden çıkarımlar yapma gibi hizmetler(!) sunmaktadır. Bu manada ehil bir sunucunun etkili bir sunumla birçok kişiyi inandırması kaçınılmazdır.

İnanan insan, teslimiyet sahibi olarak normal bir yaşantı sürmelidir. Sihir işlerine merak salmamalıdır. Bu dünyanın bir imtihan yeri olduğunu, bazen işlerin ters gidebileceğini unutmamalıdır. Hemen yoldan çıkarak alternatif yollar aramak, kişinin yolunu iyice kaybetmesine neden olabilir. Sihre maruz kaldığına hükmedip yine sihre ve sihirbaza başvurmak, inanan kimse açısından kabul edilemez bir durumdur. Çünkü akıl ve mantık dışı hareket edilmiş, dine aykırı davranılmış olur. Başa gelen şeyin izahının yapılması ve çaresinin bulunması, ancak yetkin merciler tarafından mümkündür. Hemen duyumlarla merdiven altı yapılara başvurmak, buralarda kaybolup gitmeyle neticelenebilir. Ortada bir hastalık veya rahatsızlık varsa, bunun uygun tedavi yöntem ve teknikleri de mutlaka vardır. Manevi bir rahatsızlık ile karşılaşıldığında sıklıkla nüşre, rukye ve muska gibi yollara müracaat edildiği bilinmektedir. Bu işler ve yapıları iyi araştırılmalıdır. Çünkü İslam Dini bu tür uygulamalara mesafeli durmaktadır. Bunlarla ilgili cevaz veren açık bir hüküm de bulunmamaktadır. Ancak iyi niyetlerle yapılan ve moral veren duaların, içerisinde küfür bulunmayan okumaların dinde yer bulduğunu söyleyebiliriz. Yine de araçların amaç olması olasılığı, varsa bir gerçekleşme olanın kimden meydana geldiğinin tam olarak bilinmemesi gibi riskleri bulunmaktadır. Dinimizde duanın yeri vardır. Dua Allah'a yapılır ve ancak O'ndan istenir. Allah istenileni nasip eder-etmez bu, Allah'ın elindedir. Sırf dua edildi veya aracı bir şeyler hazırlandı diye bir gerçekleşmenin olması zorunluluğu, Allah'a isnat edilemez.

İslam dini sihir konusunu ele almış, bu mesele ayet ve hadislerde yer bularak hükme bağlanmıştır. Buna binaen söylenebilir ki İslam'da sihir yapmak, yaptırmak, buna inanmak yasaktır, haramdır. Kur'an sihri değişik ifadelerle zikrederek kötölemiş ve kınamıştır. Her peygambere sihirbaz yakıştırmaları yapıldığını, Resullerin bunlarla olan mücadelelerini, her zaman da hakkın galip geldiğini ve geleceğini haber vermiştir. Peygamberimiz Müslümanların sihirden uzak durmasını öğütlemiştir. Nitekim risalet için gelmiş olduğu toplulukta bu işler bilinen ve yoğun bir şekilde uygulanan

meşguliyetlerdi. İslam’la birlikte tüm bu işlerin yavaşça toplum üzerinden çekildiğini, kalanların da yer altına ve kuytu köşelere saklandığını söyleyebiliriz. Peygamberimizle mücadele içerisine giren inançsızlar her yolu denemişler, bu anlamda ona sihir dahi yapmışlardır. Onun yapılan bu işten etkilenip etkilenmediği, etkilendiyse de ne denli etkilendiği hep tartışma konusu olmuştur. Kanaatimiz böyle bir denemenin olduğu ancak Allah’ın, kuluna sahip çıkarak kimseye rezil etmediği yönündedir.

Birçok din âlimi de sihirle ilgili görüşlerini beyan etmiş ve açıklamalarda bulunmuştur. Genel kabul sihrin var olduğu ve etki eden bir yönünün bulunduğu. Hal böyleyken bu işlere teveccüh edenlerin de cezasız bırakılmamasına hükmetmişlerdir. Sihir yapılmamalı, yapılan bozulmalı, yapan da cezasını çekmelidir. Toplum artık sihir unsurundan temizlenmelidir. Çünkü halk günlük yaşantısında halen bir şekilde sihir işleriyle ve bunun reklamıyla karşılaşmaktadır. Bu anlamda medya kuruluşları da sorumluluk sahibi bir ilke edinerek toplum zihninden bu hususun çıkarılmasında yardımcı olmalıdır. Dini, dili, rengi ve milleti ne olursa olsun her insan “hokus pokus, abra kadabra” gibi hiçbir anlamı olmayan bu sözlerin sihirde kullanıldığını bilmektedir. Sihir yapabilmek için bu tarz kelimelerin söylenmesi veya elinde bir sopa ile bazı hareketler yapılması gerektiği herkesçe malumdur. Tüm bunlar, edinilmiş olan bir kültür neticesindedir. Zamanla bunu toplum zihnine yerleştirenler, toplumdan tarafa bir tavır takınarak bunun izalesini de sağlamalıdır. Bu manada her birey sorumludur. Üzerine düşen ne ise küçümsemeden, aksatmadan yerine getirmelidir.

KAYNAKÇA

- ABDUH, Muhammed Reşid Rıza Muhammed, *Menâr Tefsiri, Tefsiru'l-Kur'ani'l-Hakim*, çev.: Kollektif, Ekin Yay., İstanbul, 2014
- ADDÜLCEBBAR, Kadı, *Şerhu'l Usuli'l Hamse*, çev.: İlyas Çelebi, İstanbul, 2013
- AKYÜZ, Vecdi, *Bütün Yönleriyle Asrı Saadette İslam*, Beyan Yay., İstanbul, 1995
- ALBAYRAK, Halis, *Kur'an'da İnsan-Gayb İlişkisi*, İstanbul, 1993
- ALTAN, Bayram, *Nazar ve Büyü*, İlaveli 2. Baskı, İstanbul, 1987
- ALUSÎ, Şihabuddin Seyyid Mahmud, *Rûhu'l-Meânî fî Tefsiri'l-Kur'ani'l-Azim ve Se'bi'l-Mesani*, Beyrut, trs Ana Britannica, Genel Kültür Ansiklopedisi, Ana Yay., İstanbul, 1987
- ATEŞ, Ali Osman, *Kur'an ve Sünnete Göre Cinler ve Büyü*, Beyan Yay., İstanbul, 1995
- ATEŞ, Süleyman, *Kur'an Ansiklopedisi*, Kuba Yay., İstanbul, 1997
- AYNÎ, Bedruddin Ebu Muhammed Mahmud b. Ahmed, *Umdetü'l-Kâri fî Şerh-i Sahihi'l-Buhari*, Darul Fikr, Beyrut, 2001
- BAKILLANÎ, Ebu Bekr Muhammed b. Tayyib, *Kitabü'l-Beyan ani'l-Fark Beyne'l-Muzizat ve'l-Keramat ve'l-Hiyel ve'l-Kehanâl ve's-Sihr ve'n-Narencat*, Trc.: Adil Bebek, Rağbet Yay., İstanbul, 1998
- BAYAT, Fuzuli, *Ana Hatıralarıyla Türk Şamanlığı*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2006
- BEBEK, Adil, “Ana Kaynaklara Göre Sihir”, Kur'an Mesajı İlmi Araştırmalar Dergisi, Temmuz 1998, sayı: 9
- BEYDAVÎ, El-Kâdi Nasuriddin Ebi Said Abdullah, *Envaru't-Tenzil ve Esraru't-Te'vil*, Daru'r Reşit, Beyrut, 2000
- BEYİDLİ, Celal, *Türk Mitolojisi Ansiklopedisi Sözlük*, Yurt Yay., Ankara, 2005
- BİLMEN, Ömer Nasuhi, *Büyük İslam İlmihali*, Merve Yay., İstanbul, trs
- BİLMEN, Ömer Nasuhi, *Muvazzah İlm-i Kelâm*, Tereke Yayınevi, İstanbul, 2007
- BORATAV, Pertev Naili, *100 Soruda Türk Folkloru*, İstanbul, 2003
- BUHARÎ, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail, *el-Camiu's-Sahih*, Çağrı Yay., İstanbul, 1992

- CABİRİ, Ubeyd b. Abdillâh, *Es-Sihru Hakikatühu ve Tesirihi ve Hükmühu ve'l-Vakatü ve'l-İlacu Minhu*, “*Kur'an ve Sünnet Işığında Sihar; Hakikati, Etkisi, Hükmü, Korunma ve Tedavi Yolları*”, Çev: Mustafa Öztürk, Guraba Yayıncılık, İstanbul, 2008
- CANAN, İbrahim, *Hadis Ansiklopedisi Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi*, Akçağ Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2008
- CANPOLAT, Mustafa, *Türkçe Sözlük*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1983
- CESSAS, Ebu Bekir Ahmed b. Ali er Râzi, *Ahkamu'l-Kur'an*, Darü'l-Kütübü'l-İlmiye, Beyrut, Ty.
- CÜRCANİ, Seyyid Şerif Ali b. Muhamammed, *Şerhu'l-Mevâkıf*, çev.: Ömer Türker, Kırk Gece Yay., İstanbul, 2010
- ÇELEBİ, İlyas, “*Geçmişten Devralınan Kültürel Miras: Sihar Problemi*”, Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi, 2002, Sayı: 9
- ÇORUHLU, Yaşar, *Türk Mitolojisi Anahtarları*, Kabalcı Yay., İstanbul, 2002 *Dinler Tarihi Ansiklopedisi*, Heyet, İstanbul, 1976
- DOĞAN, D. Mehmet, *Büyük Türkçe Sözlük*, Rehber Yay., Ankara, 1990
- DOĞRUL, Ömer Rıza, *Yeryüzündeki Dinler Tarihi*, İnkılap Yay., İstanbul, 1958
- EBU DAVUD, Süleyman b. El-Eş'as Sicistani, *Sünen*, Çağrı Yay., İstanbul, 1992
- EBÛ HAYYAN, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yusuf, *Bahru'l-Muhit Fi't-Tefsir*, Darul Fikr, Beyrut, 1992
- EBU HANİFE, İmam-ı Azam, *Fıkh-ı Ekber Aliyyü'l-Karî Şerhi Tercümesi*, çev.: Prof.Dr. Yunus Vehbi Yavuz, Çağrı Yay., Ankara, 2011
- FAZLURRAHMAN, Malik, *Ana Konularıyla Kur'an*, Trc: Alparslan Açıkgenç, Ankara Okulu Yay., Ankara, 2005
- FAZLURRAHMAN, Malik, *İslami Bilimde Metodoloji Sorunu*, Ankara Okulu Yay., Ankara, 2001
- GAZZALİ, Ebu Hamid, Muhammed b. Muhammed, *İhya-u Ulumi'd-Din*, trc. Ahmed Serdaroğlu, 4 Cilt, Bedir Yay., İstanbul, 1986
- GÖLCÜK, Şerafettin, Süleyman Toprak, *Kelam, Tarih Ekoller Problemler*, Tekin Kitapevi, İstanbul, 2014
- Görsel Kültür Ansiklopedisi*, Görsel Yay.. İstanbul, 1981
- HEYET, *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali*, TDV Yay., Ankara, 1999
- HEYET, *Kur'an-ı Kerim Meali*, Heyet, DİB Yay., 25. Baskı, Ankara, 2013

- HULUSÎ, Ahmed, *Din-Bilim Işığında Ruh İnsan Cin*, İstanbul, 1985
- ISFAHANÎ, Ragıb, *Müfredatu Elfazi 'l-Kur'an*, neşir: Nedim Meral, Beyrut, trs
- IŞIK, Emin, “*Cin Suresi*”, *DİA Yay.*, İstanbul, 1993
- İBN ABİDİN, Muhammed Emin b. Ömer, *Reddü'l-Muhtar Ale'd-Dürri'l-Muhtar*, trc.: Ahmed Davudoğlu, Şamil Yay., İstanbul, 1992.
- İBN ESİR, Ebu Sahadet el Mübarek, *en Nihayetü fi Garibi'l-Hadis ve'l-Eser*, Darul Fikr, Beyrut, 1979
- İBN HACER, Şihabuddin Ahmed b. Ali el Askalani, *Fethu'l-Bari, Sahihi Buhari Şerhi (I-XV)*, Trc.: Komisyon, Polen Yay., İstanbul, 2010
- İBN HALDUN, *Mukaddime*, çev.: Zakir Kadiri Ugan, İstanbul, 1989
- İBN HALDUN, *Mukaddime*, trc.: Süleyman Uludağ, 2 Cilt, Dergah Yay., İstanbul, 1983
- İBN HANBEL, Ebu , Abdillan Ahmed, *Müsned*, Çağrı Yay., İstanbul, 1992
- İBN HAZM, Ebu Muhammed Ali b. Ahmed, *el-Fasl fi'l-Milel ve'l-Ehva ve'n-Nihal*, Kahire, 1936
- İBN KAYYIM el-CEVZİYYE, Şemsuddin Muhammed b. Ebi Bekr, *Zadü'l-Mead fi Hedyi'l-İbat*, Er- Risale Yay., Beyrut, 2000
- İBN KESİR, İmaduddin Ebu'l-Fida İsmail, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azîm*, Daru İbnü'l-Cevzi, Kahire, 2010
- İBN KUDAME, Ebû Muhammed Abdullah b. Ahmed, *el Muğni*, Daru'l-Kütübi'l-Arabiyye, Beyrut, Ty.
- İBN MACE, Ebu Abdillan Muhammed b. Yezid, *Sünen*, Çağrı Yay., İstanbul, 1992
- İBN MANZUR, Ebu'l-Fadl Cemaleddin Muhammed b. Mükerrrem, *Lisanu'l-Arab*, Daru's-Sadr, Beyrut, 1994
- İBN TEYMİYYE, Ebu'l-Abbas Takıyyuddin Ahmed, *Mecmuu'l-Fetevâ*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiye, Beyrut, 2000
- İCİ, Adududdîn, Abdurrahman b. Ahmed, *Mevâkıf fi İlmi'l-Kelam*, Beyrut, trs.
- İMAM NEVEVÎ, *Riyazü's-Salihin*, Trc.: Komisyon, DİB Yay., Kaynak Eserler: 64, 2. Baskı, Ankara, 2013
- İMAM NEVEVÎ, *Riyazü's-Salihin Büyük Hadis Kitabı*, çev.: Abdülkadir Akçiçek, Sağlam Yay., İstanbul, 2014
- İlmihal*, Heyet, TDV Yay., Ankara, 2005
- İNAN, Abdulkadir, *Eski Türk Dini Tarihi*, MEB Yay., İstanbul, 1976

- KALAFAT, Yaşar, *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri*, Ankara, 1987
- KARA, Mustafa, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergah Yay., İstanbul, 1982
- KARAÇAM, İsmail, *Sonsuz Mucize Kur'an*, Çağ Yay., İstanbul, 1987
- KARDAVÎ, Yusuf, *Tevhidin Hakikati*, trc.: Mehmet Alptekin, İstanbul, 1986
- KASIMÎ, Muhammed Cemaluddin, *Mehasinu't-Te'vil*, İhyau't-Türasil Arabî, Beyrut, 1994
- KATİP ÇELEBÎ, Mustafa b. Abdullah Hacı Halife, *Keşfu'z-Zunun*, Tarih Vakfı Yurt Yay., Ankara, 2007
- KIRCA, Celal, “*Din ve İlim Açısından Nazar*”, Diyanet Dergisi, 22. sayı: 1, 1986 *Kitab-ı Mukaddes*, Eski ve Yeni Ahid, Kitabı'l-Mukaddes Şirketi, İstanbul, 1969
- KOÇYİĞİT, Talat / İsmail Cerrahoğlu, *Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri*, DİB Yay., Ankara, 1985
- KOMİSYON, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, DİB Yay., Ankara, 2007
- KOMİSYON, *Kur'an Yolu, Türkçe Meal ve Tefsir*, TDV Yay., Ankara, 2006
- KOMİSYON, *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 1988
- KÖKSAL, Mustafa Asım, *İslam Tarihi*, Şamil Yay., İstanbul, 1981
- KURTUBÎ, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed, *el-Cami li Ahkâmi'l-Kur'an*, Daru'l-İhyaü't-Türasil-Arabî, Beyrut, 1985
- KUTUB, Seyyid, *Fî Zılâli'l-Kur'an Tefsiri*, trc.: Bekir Karlığa/ Hakkı Şengüler, Birleşik Yay., İstanbul, 2012
- Mealli Dua Mecmuası*, Işık Yay., 2004
- Meydan Larousse*, Sabah Gazetesi Yay., İstanbul, 1990
- MİZZÎ, el-Hafiz, Ebü'l-Haccac Cemaleddin Yusuf b. Abdurrahman b. Yusuf, *Tehzibü'l-Kemal fi Esmâi'r-Rical*, Müesseretü'r-Risale Yay., Beyrut, 2010
- MÜSLİM, Müslim b. El Haccac, *el Camiu's-Sahih*, Çağrı Yay., İstanbul, 1992
- NABHANÎ, Yusuf b. İsmail b. Yusuf, *Fethü'l-Kebir fi Dammi'z-Ziyadat ila'l-Camii's-Sağir*, Daru'l-Fikr, Beyrut, 2003
- “*Nazarın Bilimsel Yönü*”, Yankı Dergisi, 5–30 Haziran 1983, sayı 635
- NESAI, Ebu Abdurrahman b. Şuayb, *Sünen*, Çağrı Yay., İstanbul, 1992
- NESEFÎ, Ebu'l-Bereket Abdullah b. Ahmed, *Medariku't-Tenzil ve Hakaiku't-Te'vil*, Daru ibn Kesir, Beyrut, 1999
- NURSI, Bediuzzaman Said, *Mesnevî-i Nuriye*, RNK Neşriyat, İstanbul, 2006
- ÖZARSLAN, Selim, *Günümüz İnanç Problemleri*, Nobel Yay., Ankara, 2012

- ÖZARSLAN, Selim, *İslam İnanç Esasları*, Nobel Yay., Ankara, 2013
- ÖZARSLAN, Selim, *Yeni Programa Göre Düzenlenmiş Kelam Tarihi*, Nobel Yay., Ankara, 2013
- ÖZAYDIN, Abdulkerim, *İslam Ansiklopedisi*, TDV Yay., İstanbul, 1992
- PAZARLI, Osman, *Din Psikolojisi*, İstanbul, 1998
- RAZİ, Fahreddin, *Tefsir-i Kebir*, trc.: Prof. Dr. Suat Yıldırım/ Lütfullah Cebeci, Akçağ Yay., İstanbul, 2010
- RAZİ, Fahreddin, *Tefsiru'l-Kebir (Mefatihu'l-Gayb)*, Daru İhyai't-Turasi'l-Arabi, Beyrut, 1999 (I-XI).
- RIZA, Muhammed Reşit, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Hâkim*, Daru'l-Menar, Mısır, 1954
- RÜDANİ, İmam Muhammed b. Muhammed b. Süleyman, *Büyük Hadis Külliyyatı Cem'ul-Fevaid*, Trc: Naim Erdoğan, İz Yayıncılık, İstanbul, 2003
- SARIKAYA, H. Egemen/ S. Birgil/ C. Cümbüşel, *Telepati*, İstanbul, 1978
- SEYYİD SABIK, *el-Akidetü'l-İslamiyye*, Beyrut, ty
- SOFUOĞLU, Mehmed, *Sahih-i Müslim ve Tercemesi*, İrfan Yay., İstanbul, 2014
- Şâmil İslam Ansiklopedisi, Şamil Yay., İstanbul, ty.
- ŞEVKANİ, Muhammed b. Ali b. Muhammed, *Neylü'l-Evtar*, Daru'l Fikr, Beyrut, 1998
- TABERİ, Ebû Cafer Muhammed b. Cerir, *Camiu'l-Beyan an Te'vili'l-Kur'an*, Daru'l Fikr, Beyrut, 1999
- TAFTAZANİ, Sadeddin, Mesud b. Ömer b. Abdillah, *Şerhu'l-Akâid*, (Kelam İlmi ve İslam Akaidi içinde orijinal metin), Haz.: Süleyman Uludağ, İstanbul, 1991
- TANYU, Hikmet, *İslâm Ansiklopedisi*, TDV Yay., İstanbul, 1992
- TEHANEVİ, Muhammed Ali b. Ali, *Keşşâfu Istilâhâti'l-Fünun*, İstanbul, 2002
- TEHANEVİ, Muhammed Ali b. Ali, *Keşşâfu Istilâhâti'l-Fünun*, 1862'den ofset, İstanbul, 1984
- TİRMİZİ, Ebû İsa Muhammed b. İsa, *Sünen*, Çağrı Yay., İstanbul, 1992
- YAR, Erkan, *Sistematik Kelam*, Ünite: 12 Elçilik İlmi, Basılmamış Ders Notları
- YAZIR, Elmalılı Muhammed Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, Azim Yay., İstanbul, 2013
- YILDIRIM, Suat, *Kur'an-ı Hakim ve Açıklamalı Meali*, İstanbul, 2008
- YILMAZ, Ahmet, *İslam'da Sihir ve Büyü*, Trabzon, 2007
- ZEMAHŞERİ, Ebu'l-Kasım Cârullah Mahmud b. Ömer b. Ahmed, *Tefsiru'l-Keşşaf an Hakaiki Gavamidi't-Tenzili ve Uyunu'l-Ekavili fi Vucuhi't-Te'vil*, Daru't-Turasi'l-Arabi, Beyrut, 2003
- ZUHEYLİ, Vehbe, *Tefsiru'l-Münir*, Daru'l-Fikr, Beyrut, 1998

EKLER

Ek 1. Orijinallik Raporu

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Kürşat KAYA
Öğrenci Numarası	131212107
Enstitü Anabilim Dalı	Temel İslam Bilimleri
Programı	Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Selim ÖZARSLAN
Tez Başlığı (Türkçe)	Sihrin Mahiyeti ve İmkânı

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 108 sayfalık kısmına ilişkin, 27/03/2017 tarihinde enstitü tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 12¹ dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları dâhil
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar dâhil
- 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları dâhil

Yukarıda bilgileri verilen öğrencinin doktora tezi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından belirlenen azami benzerlik oranlarını aştığını ve tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. Gereğini saygılarımla arz ederim.

Prof. Dr. Selim ÖZARSLAN
Danışmanın Adı-Soyadı
(İmzası)

Prof. Dr. Erkan YAR
Anabilim Dalı Başkanı
(İmzası)

F.Ü.LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ÖĞRETİM YÖNETMELİĞİ

Madde 41- Lisansüstü tezleri ile birlikte teslim edilmesi gereken belgeler şunlardır:

- a) Lisansüstü tezler, savunma öncesinde intihal program raporu ve ilgili makale şartını¹ sağladığına dair belgeleri ile birlikte enstitüye teslim edilir.
- b) İntihal raporu ile ilgili olarak etik kurallar dâhilindeki benzerlik oranları ilgili Enstitü Yönetim Kurulu tarafından belirlenir. (Enstitü Yönetim Kurulu tarafından tezin, intihal kapsamı dışında değerlendirilmesi için TURNITIN'den alınan raporda "benzerlik oranı"nın, "alıntılar hariç" en fazla %10, "alıntılar dâhil" % 30'u geçmemesi şeklinde kabul edilmiştir).

¹ Makale şartı doktora öğrencilerini kapsamaktadır.

ÖZGEÇMİŞ

Kürşat KAYA; Aslen Gümüşhane'nin Şiran ilçesine kayıtlıdır. Mahalle ve sınıf arkadaşı olan iki kişinin evlenip yuva kurmaları neticesinde, kaderin de tecellisiyle güneye taşınan bu ailenin ortanca evladı olarak 1979 tarihinde Mersin'de doğdu. İlkokul eğitimini Mersin 19 Mayıs İlkokulu'nda tamamladı. Ortaokul ve lise eğitimi için Mersin İmam-Hatip Lisesi'ne gitti. 1997–2002 yılları arasında Adana Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde okudu. 2003 yılında Mersin merkeze bağlı bir yayla olan, Karaçoban Mahallesi'ndeki Karaçoban Camii'ne kadrolu imam-hatip olarak atandı. Bir yıllık imamlık tecrübesinden sonra istifa etti. Öğretmenlik sınavlarına girerek Mersin'in Tarsus ilçesine bağlı Yenice Belediyesi'ndeki çok programlı liseye din öğretmeni olarak atandı. 2004 yılı içerisinde doğu görevi için Elazığ iline öğretmen olarak geldi. 2013 tarihinde Elazığ Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Kelam alanında yüksek lisansa başladı. Evli ve üç çocuk babası olup, halen Elazığ'daki öğretmenlik görevine devam etmektedir.